"स्वच्छ, उत्पादनशील, समृद्ध शहर हेटौडा "

आवधिक योजना
तथा
मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा

आ.व. २०८१/८२ - २०८५/८६

(अन्तिम प्रतिवेदन)

विद्यमान वस्तुस्थिति

हेटौडा उपमहानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
हेटौडा, मकवानपुर
२०८०

प्रतिवेदन विवरण

योजनाको नाम	हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा (HMUN/CS/RFP/01/079/80)
सेवाग्राहीको नाम	नेपाल सरकार हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय मकवानपुर, बागमती प्रदेश
परामर्शदाता संस्थाको नाम	पिकासो - ईकोकोड -सि आई ए एस जे.भी सानेपा, ललितपुर
प्रतिवेदनको नाम	अन्तिम प्रतिवेदन- हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विद्यमान वस्तुस्थिति
प्रतिवेदन संख्या तथा प्रकार	५ Hard Copy १ Soft Copy
प्रतिवेदन पेश भएको मिति	२०८०
परामर्शदाताको नाम	श्री योगेश पूर्ण श्रेष्ठ - शहरी तथा क्षेत्रीय योजना विद (Team Leader) श्री दिपक श्रेष्ठ — सिभिल ईन्जिनियर श्री लिना बज्राचार्य — वातावरण विद श्री दिव्यश्वर प्रसाद श्रेष्ठ –अर्थशास्त्री श्री भास्कर श्रेष्ठ — GIS Expert श्री सुष्मा श्रेष्ठ - समाजशास्त्री श्री डा. ईन्द्र राज उपाध्याय — शिक्षा विद
	सहयोगी टोलि पुनम बज्राचार्य — सहरी योजना विद तारा देवी खतिवडा- ग्रामिण विकास विद प्रवेश घिमिरे– शहरी योजना विद/ सिभिल ईन्जिनियर सुबोध गिरी — GIS digitizer नविन पाण्डे - GIS digitizer प्रकाश सिंह तामाटा - GIS digitizer
प्रतिवेदन जाँच गर्ने	योगेश पूर्ण श्रेष्ठ (Team Leader)
कार्यालयको छाप	

आभार

हेटौंडा उमहानगरपालिकाको आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च तर्जुमाको लागि गर्नु भएको पहलप्रति सहाना गर्दै सो योजना तर्जुमा गर्ने कार्य प्रदान गर्नु भएकोमा सर्वप्रथम हेटौंडा उमहानगरपालिकाको कार्यालयलाई हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौ । उपमहानगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा पुर्याउनु भएको अतुलनिय सहयोगका लागि हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका प्रमुख श्री मीना कुमारी लामाज्यू तथा उप-प्रमुख श्री राजेश बानियाँज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछौ। अध्ययनका क्रममा वडा सँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण तथ्याङ्क, सूचना एवं जानकारी प्रदान गर्ने तथा नक्शाङ्कनमा सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण वडाका वडा अध्यक्ष तथा सदस्यज्यू हरु साथै कार्यपालिका सदस्यज्यू हरु प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त चाहन्छौ ।

त्यसैगरी अध्ययनका क्रममा महत्वपूर्ण सल्लाह सुझाब प्रदान गरी सहयोग पुर्याउनु हुने हेटौंडा उपमहानगरपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री रामबाबु पुरीज्यु , सामाजिक विकास महाशाखा प्रमुख श्री भिम प्रसाद तिमल्सिनाज्यू तथा सूचना तथा संचार प्रविधि अधिकृत तथा यस योजना तर्जुमाका सम्पर्क व्यक्ति श्री भानुभक्त थपलियाज्यू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौ । अध्ययनमा सहयोग पुर्याउनुहुने सम्पूर्ण महाशाखा, शाखा, ईकाई प्रमुख तथा कर्मचारीज्यु हरु साथै वडाका कर्मचारीज्यू हरु लाई हार्दिक धन्यबाद दिन चाहन्छौ ।

अन्त्यमा, यस अध्ययन कार्यमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग पुर्याउनु हुने विकास साझेदार निकायका प्रतिनिधि तथा सम्पूर्ण नगरबासीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौ ।

अध्ययन टोली

विषय सुची

परिच्छेद १. हेटौंडा उपमहानगरपालिका १
१.१. पृष्ठभूमी १
१.२. क्षेत्रीय अवस्थिति १
१.३. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि २
१.४. राजनैतिक तथा प्रशासनिक संरचना ३
१.५. भौगोलिक अवस्थिति ४
१.६. उपमहानगरपालिकाकाको प्रमुख विशेषताहरू ४
१.७. पारिवारिक विवरण तथा जनसङ्ख्याको अवस्था ६
१.७.१. जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था ६
१.७.२. जनघनत्व ७
१.७.३. जनसंख्या वृद्धि ८
१.७.४. उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण ९
१.७.५. मातृ भाषाका आधारमा जनसंख्या ११
१.७.६. जातजातिको अनुसार जनसंख्याको संरचना १२
१.७.७. बसाईसराइ सम्बन्धि विवरण १३
१.७.८. घरको स्वमित्व अनुसार जनसंख्याको वितरण १४
१.७.९. घरको जग, बाहिरी पर्खाल, छाना र भुईको प्रकार अनुसार घरधुरी १४
१.८. आर्थिक क्षेत्र १६
१.८.१. आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या १६
१.८.२. पेशागत संलग्नता १६
१.८.३. कृषि तथा पशुपालन १७
१.८.४. उद्योग ३३
१.८.५. व्यापार तथा व्यवसाय ३५
१.८.६. पर्यटन ३६
१.८.७. श्रम तथा रोजगारी ४०
१.८.८. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र ४२
१.८.९. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु ५०
१.९. सामाजिक क्षेत्र ५२

१.९.१. शिक्षा तथा मानव संसाधन विकास ५२
१.९.२. स्वास्थ्य तथा पोषण ७०
१.९.३. खानेपानी तथा सरसफाई ७७
१.९.४. युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन ८५
१.९.५. सुरक्षा व्यवस्था ८९
१.९.६. महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण ९०
१.९.७. भाषा, कला तथा सांस्कृतिक ९९
१.९.८. भाषा, कला तथा संस्कृतिका सबल पक्ष , दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु ११०
१.९.९. अन्त्यष्टि स्थल सम्बन्धि विवरण ११०
१.१०. भौतिक पूर्वाधारको अवस्था ११३
१.१०.१. विद्यमान भू उपयोग ११३
१.१०.२. वस्ती, आवास तथा सार्वजनिक निर्माण ११४
१.१०.३. सडक तथा यातायात १३१
१.१०.४. सिंचाई १३२
१.१०.५. सिंचाई क्षेत्रका सबल पक्ष दुर्बल पक्ष अवसर तथा चुनौतीहरु १३४
१.१०.६. विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा १३४
१.१०.७. सूचना तथा संचार प्रविधि १३६
१.११. वन तथा वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन १४०
१.११.१. वन तथा जैविक विविधता १४०
१.११.२. संरक्षित क्षेत्र र चरण क्षेत्र १४६
१.११.३. मानव वन्यजन्तु द्वन्द १४७
१.११.४. जलस्रोत १४९
१.१२. संस्थागत तथा सुशासन १५०
१.१२.१. सङ्गठनात्मक तथा मानव संसाधनको अवस्था १५०
१.१२.२. स्वीकृत कानुनहरु १५८
१.१२.३. समिति तथा उपसमितिहरु १६१
१.१३. वित्तीय व्यवस्थापन १६२
१.१३.१. आयको विवरण १६२
१.१३.२. व्ययको विवरण १६४

अनुसूची १६६

तालिका सुची

तालिका १: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको पुनर्संरचना ३
तालिका २: उपमहानगरपालिकाको वडागत जनसांख्यिक विवरण ६
तालिका ३: वडागत जनघनत्व विवरण ७
तालिका ४: उपमहानगरपालिकाको वडागत जनसंख्या वृद्धि ८
तालिका ५: उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण ९
तालिका ६: पालिकामा बोलिने प्रमुख भाषाको विवरण ११
तालिका ७: प्रमुख जातजातिको विवरण १२
तालिका ८: पालिकामा बसाइसराई गरेर आउनेको विवरण १४
तालिका ९: पालिकामा भईरहेको माछापालन सम्बन्धि विवरण १८
तालिका १०: हेटौंडा उप्महनागर्पलिकामा रहेका कृषक समुहको विवरण १८
तालिका ११: पालिकामा रासायनिक मल वितरण गर्ने फर्म तथा सहकारीको विवरण २८
तालिका १२: पालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलको विवरण ३७
तालिका १३: पालिकामा रहेका होटेल, कोठा र बेडको विवरण ३८
तालिका १४: पालिकामा सुचिकृत वेरोजगार तथा प्राप्त रोगरिको विवरण ४०
तालिका १५: पालिकामा सेवा प्रदान गर्ने वित्तीय संस्थाको विवरण ४२
तालिका १६: सहकारी संस्थाको विवरण ४३
तालिका १७: शैक्षिक संस्थाको तहगत विवरण ५३
तालिका १८: पालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाको विवरण ५४
तालिका १९: हेटौंडा उपमहानगरपालिका अन्तर्गत शैक्षिक जनशक्ति ६०
तालिका २०: पालिकामा रहेका क्यम्पसको विवरण ६१
तालिका २१: प्राविधिक धारमा अध्यापन हुने विद्यालय तथा विद्यार्थीको विवरण ६२
तालिका २२: छात्रवृत्तिको प्रकार अनुसार विवरण ६४
तालिका २३: पालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण ७०
तालिका २४: स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार सम्बन्धि विवरण ७२
तालिका २५: पालिकामा देखिएका प्रमुख रोगहरु ७३
तालिका २६: पालिकाका स्वास्थ्य संस्थामा आउने विरामीको मृत्यु हुने प्रमुख दश कारणको विवरण ७३
तालिका २७: खोपको प्रकार र खोप लिने बालबालिकाको विवरण ७५
तालिका २८: खानेपानीको स्रोत / योजना र पूर्वाधारको विवरण ७८
तालिका २९: वडागत रुपमा सौचालयको प्रकार ८२
तालिका ३०: पालिकामा रहेका सार्वजनिक सौचालयको विवरण ८३

तालिका ३१: पालिका विभिन्न वडामा रहेका युवा क्लबको विवरण ८५
तालिका ३२: पालिकामा रहेका प्रमुख खेलमैदानको विवरण ८६
तालिका ३३: सुरक्षा निकाय /कार्यालयको विवरण ९०
तालिका ३४: पहिलो विवहाको उमेर अनुसार जनसंख्या ९१
तालिका ३५: नगरमा गठन भएका बल समुह/ सञ्जालको विवरण ९२
तालिका ३६: पालिकामा रहेका आवासीय बाल गृहको विवरण ९३
तालिका ३७: हेउमनपामा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विवरण ९५
तालिका ३८: विभिन्न बालगृहमा रहेका बालबालिकाको विवरण ९४
तालिका ३९: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जनसंख्याको वितरण ९७
तालिका ४०: पालिकामा रहेका ज्येष्ठ नागरिकको विवरण ९८
तालिका ४१: धार्मिक स्थलको विवरण ९९
तालिका ४२: पालिकामा रहेका अन्त्येष्टि स्थलको विवरण १११
तालिका ४३: विद्यमान भूउपयोग विवरण ११३
तालिका ४४: हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा गठन भएका टोल विकास संस्थाको विवरण११४
तालिका ४५: हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा रहेका मुख्य वस्तीको विवरण ११५
तालिका ४६: सामुदायिक भवनको विवरण १२७
तालिका ४७: वडागत सिंचित क्षेत्रफल तथा लाभान्वित घरधुरी १३३
तालिका ४८: पालिकामा रहेका प्रमुख सिंचाई योजनाहरु १३३
तालिका ४९: पालिकामा सेवा प्रवाह गरिरहेका ईन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण १३६
तालिका ५०: पालिकामा रहेका वनको विवरण १४०
तालिका ५१: पर्सा राष्ट्रिय निकुन्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र र प्रभावित घरधुरी १४६
तालिका ५२: मानव वन्यजन्तु द्वन्द र सो बाट भएको क्षतिको विवरण १४७
तालिका ५३: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको जनशक्तिको विवरण १५१
तालिका ५४: उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको आयको विवरण १६२
तालिका ५५: उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको व्यय विनियोजनको विवरण १६४

फोटो सुची

फोटो १: हटिया हर्नामाडी (वडा नं १७, १८) मा रहेको कृषि जग्गा १७
फोटो २: शिवम सिमेन्ट उद्योग ३३
फोटो ३: हेटौंडासिमेन्ट उद्योग ३४
फोटो ४: भ्याली पलेट दाना उद्योग ३४
फोटो ५: चिलिङ भ्याट उद्योग ३४
फोटो ६: वनस्खण्डी मन्दिर तथा पार्क ३६
फोटो ७: सहिद स्मारक पार्क ३६
फोटो ८: गोक्षेश्वरक्षेत्र, हनुमान मुर्ति ३८
फोटो ९: बुद्ध पार्क वडा ११ ३८
फोटो १०: श्री वन देवी आ.वि , वडा नं १५ ५४
फोटो ११: वंशगोपाल बहुमुखी क्याम्पस, वडा नं ६ ५४
फोटो १२: मयुरधाप शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, वडा नं १४ ७२
फोटो १३: स्वास्थ्य निर्देशनालय, बागमती प्रदेश ७२
फोटो १४: सशस्त्र प्रहरी वल कार्यालय ९०
फोटो १५: अस्थाई प्रहरी चौकी वडा, ७ ९०

चित्र सुची

चित्र १: उपमहानगरपालिकाको जनसंख्या पिरामिड ११

चित्र २: पालिकामा १ % भन्दा कम जनसंख्याले बोल्ने भाषाको विवरण १२

चित्र ३: प्रमुख जातजातिको विवरण १२

चित्र ४: १०० भन्दा बढी जनसंख्या रहेको जातजातिको विवरण १३

चित्र ५: उपमहानगरपालिकाको घरको स्वामित्वको विवरण १४

चित्र ६: जगको प्रकार अनुसार घरधुरी १५

चित्र ७: बाहिरी पर्खालको प्रकार अनुसार घरधुरी १५

चित्र ८: छानाको प्रकार अनुसार घरधुरी १५

चित्र ९: भुईको प्रकार अनुसार घरधुरी १५

चित्र १०: १० वर्ष भन्दा माथिको आर्थिक रुपमा सक्रिय र निष्क्रिय जनसंख्या १६

चित्र ११: आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको पेशागत संगलग्नता १७

चित्र १२: ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको साक्षरताको विवरण ५२

चित्र १३: पुरा गरेको शैक्षिक तहको विवरण ५३

चित्र १४: खानेपानीको स्रोत अनुसार जनसंख्या ७८

चित्र १५: वडागत रुपमा सौचालयको प्रयोग ८२

चित्र १६: कच्ची बाटोकोअवस्था १३१

चित्र १७: कालोपत्रे बाटोको अवस्था १३१

चित्र १८: खान पकाउने ईन्धनको स्रोतको विवरण १३५

चित्र १९: सूचना प्रविधिको पहुँचको अवस्था १३६

चित्र २०: उपमहानगरको विगत ५ वर्षको आयको विवरण १६३

चित्र २१: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको बजेट विनियोजनको विवरण १६५

नक्शा सुची

नक्शा १: अध्ययन क्षेत्रको भौगोलिक अवस्थिति नक्शा ४

नक्शा २: वडा अनुसार जनघनत्व नक्शा ८

नक्शा ३: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विद्यमान भूउपयोग नक्शा ११३

परिच्छेद १. हेटौंडा उपमहानगरपालिका

१.१. पृष्ठभूमी

नेपालको सविधान २०७२, को कार्यान्वयन पछी नेपालको राज्य प्रणाली संघिय लोकतान्त्रिक गणतान्त्रिक प्रणालीमा रुपान्तरण भईसकेको छ । नेपालको संबिधानले स्थानीय तहको एकल र साझा अधिकार स्पष्ट गरी स्थानीय तहलाई संघीय संरचना अनुरुप एक स्वायत्त सरकारको रुपमा स्थापित गरेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को उद्देश्य अनुरुप जनसहभागिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न, लोकतान्त्रिक लाभहरूको समानुपातिक र न्यायोचित वितरण गरी कानुनी राज्य र दीगो विकासको अवाधारणा अनुरुप समाजबाद उन्मुख संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रामक साशन प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्न दीर्घकाललीन योजना तर्जुमा आवश्यक छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ११ र १२ मा क्रमशः नगरपालिका र वडा समितिको काम, कर्तब्य र अधिकार तोकिएको छ भने, दफा २४ को उपदफा १ मा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागी आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक, विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाई लागु गर्नु पर्ने स्पष्ट व्यवस्था छ । त्यसैगरी ऐनको परिच्छेद ९ मा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र समेत तोकिएको छ ।

सविधान र कानून बमोजिम संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले आवधिक योजना र दीगो विकास लक्ष्यहरु प्राप्त गर्ने मार्गचित्र तर्जुमा गर्नुपर्ने छ । संघ प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयमा आधारित विकास प्रक्रियालाई स्थानीय तहमा संस्थागत गर्न, उपलब्ध सिमित स्रोत साधनको न्यायोचित वितरण गरी स्थानीय जनताको विकासको चाहनालाई पूरा गर्नको लागि हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको आवधिक योजना (आ.व आ.व २०८१/८२ — २०८५/ ८६ र आ.व. २०८१/८२ — २०८३/८४ को मध्यमकालीन खर्च तर्जुमा गर्ने पहल गरेको छ ।

स्थानीय समस्यालाई सम्बोधन गर्न योजना तर्जुमा प्रक्रिया जनसहभागिता मुलक, नेपालको संबिधान, तथा सम्बन्धित ऐन, कानून, नीति तथा निर्देशिकामा आधारित भएर तर्जुमा प्रक्रिया अगाडी बढेको छ । यो योजना उपमहानगरको व्यवस्थित विकासलाई निर्देशित गर्ने एक गतिशील दस्तावेज हुनेछ ।

१.२. क्षेत्रीय अवस्थिति

हेटौंडा उपमहानगरपालिका नेपालको पछिल्लो प्रशासनिक विभाजन अनुसार बागमती प्रदेशको मकवानपुर जिल्लाको सदरमुकामको रूपमा रहेको छ । नेपालको पुनर्संरचना अनुरुप मकवानपुर जिल्लाका दश स्थानीय तह मध्येको एक हेटौंडा उपमहानगरपालिका बागमती प्रदेशको राजधानीको रुपमा अवस्थित रहेको छ । कुल २६१.५८ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यस पालिकाको पूर्वमा बकैया गाउँपालिका, पश्चिममा मनहरी र राक्सिराङ्ग गाउँपालिका, उत्तरमा मकवानपुर गढी, भिमफेदी र कैलाश गाउँपालिका तथा दक्षिणमा पर्सा र बारा

जिल्ला पर्दछन् । देशका प्रमुख चार राजमार्गहरु पूर्व पश्चिम राजमार्ग, त्रिभुवन राजपथ, मदन भण्डारी राजमार्ग तथा कान्ति राजमार्गले पालिका लाई देशको राजधानी काठमाडौं लगायत सातै प्रदेशसँग जोडेका छन् । पालिका राजधानीबाट नारायणगढ हुदै २२४ कि.मि. नौबिसे दामन हुदै १३२ कि.मी. तथा राजधानी बाट जोड्ने द्रुतमार्ग बाट ७६ कि.मि को दूरीमा अवस्थित छ । देशको तेस्रो ठूलो औद्योगिक नगर, भारतसँगको प्रमुख नाका बीरगन्जसँग राजधानीलाई जोड्ने एक मात्र द्वारको रूपमा रहेको यस पालिकाले सम्पूर्ण देशको आर्थिक गतिविधिमा महत्वपूर्ण भुमिका निर्वाह गरेको छ ।

१.३. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

महाभारतकालीन किम्बदन्ती अनुसार पाण्डवहरु वनबासकोसमयमा घुम्दै हेदम्बा राक्षसको घरमा आईपुगे । पाण्डब र राक्षसको भेट पछी भिम र हेडम्बा बीच युद्ध भयो र भीमले हेडम्बालाई मारिदिए । हेडम्बा मारिएपछी उसकी बहिनि हेडम्बी एक्लै पर्छे र आमा कुन्तीको सहमतिमा भीमले राक्षस हेडम्बी सँग विहे गर्दछन र यिनीहरुको पुत्र घतोत्चकको जन्म हुन्छ । यिनै हेडम्बा राक्षसको बासस्थान भएकोले उनीहरुकै नामबाट यस ठाउँको नाम हेटौंडा रहेको भन्ने किम्बन्दन्ति छ । त्यसैगरी शक्ति स्वरुपिणी माता भुटनदेवीको ऐतिहासिक मन्दिर पनि हेटौंडामा रहेको छ । एक भनी अनुसार हेडम्बी राक्षसनीले नारा बलि चढाउने मन्दिर यहि हो । जहाँ घत्वचकले भिमको बलि चधुना लिएर जान्छ र हेडम्बीले भीमलाई उसको पिता भएको बताउछे र सो बेला देखि यस मन्दिरमा नरबली दिन बन्द हुन्छ भएको भन्ने भनाइ छ । नेपाल महात्म्य नामक धार्मिक ग्रन्थमा वर्णित कुस्माण्ड सरोबर हेटौंडामा पर्दछ । माहत्म्यमा उल्लेख भए अनुसार हालको कर्रा नदि, राप्ती नदि र कुखेरेनीको संगम स्थलमा कुस्माण्ड सरोवर त्रिवेणी धन निर्माण गरिएको छ।

यो क्षेत्र पहिले सेन राज्यमा पर्दथ्यो । हालको हटिया हर्नामाडी क्षेत्र सेन राजाको पालामा पनि खेति गर्ने स्थान थियो । यस आधारमा भन्ने हो भने हेटौंडामा आजभन्दा ४०० वर्ष अगाडी देखि मानव वस्ती थियो भन्न सकिन्छ । करिब ६० वर्ष पहिले हेटौंडाको मध्ये र पश्चिम भागलाई सहर बनाउन योग्य क्षेत्रको रुपमा टोनी हेगनले पहिचानगरेका थिए । विशेष गरेर वन फडानी गरेर वस्ती बस्ने क्रम सोहि बेलादेखि सुरु भएको हो । पछी २०११ सालमा आएको बाढी पहिरोबाट विस्थापितहरुले यस क्षेत्रमा वस्ती बसाउन थाले । वि.सं २०१३ सालमा त्रिभुवन राजपथ बन्न थालेपछि हेटौंडामा वस्ती बढ्ने क्रम तिब्र रुपमा हुन थाल्यो । हेटौंडा — काठमाडौं रोपवेले पनि बस्ति विकासमा ठुलो प्रभाव पर्यो भने पुर्व पश्चिम राजमार्ग बनेपछि हेटौंडामा द्रुत गतिमा मानव वस्ती विस्तार हुदै गयो भने दि टिम्बर कर्पोरेशन अफ नेपाल र हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्रको स्थापनाले यसलाई थप टेवा पुर्याउने काम गर्यो । वि.सं २०३९ सालमा मकवानपुर जिल्लाको सदरमुकाम भीमफेदीबाट हेटौंडामा सरेपछि यो ठाउँ वस्ती विकास तथा व्यापारिक केन्द्रको रुपमा विकास हुदै गयो ।

हेटौंडालाई वि.सं २०२६ सालमा नगरपंचायत घोषणा गरियो । वि.सं २०४८ मा नगरपालिका घोषणा भएको थियो र वि.सं २०७१ सालमा नेपाल सरकारको निर्यण बमोजिम हालको हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको रुपमा स्थापना भएको हो ।

१.४. राजनैतिक तथा प्रशासनिक संरचना

नेपाल सरकारको मिति २०७०/१/२१ को निर्णय अनुसार साविक हेटौंडा नगरपालिकामा पाँच गाविसहरु हटिया, हर्नामाडी, चुरियामाई, पदमपोखरी र बसामाढी गाभी २५ वडाको हेटौंडा नगरपालिका कायम भएको थियो भने २०७०/०८/१६ गते २५ वडा बाट २९ वडा कायम भएको थियो । मिति २०७३/११/२७ गतेको निर्णयानुसार २९ वडाबाट १९ वडा रहने गरि पुनर्संरचना गरि हेटौंडा उपमहानगरपालिका कायम गरिएको छ । हाल हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको संरचना यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका १: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको पुनर्संरचना

हालका वडा	समावेश गाविस / नगरपालिका र वडाहरु	क्षेत्रफल (वर्ग कि(.मी.
१	हे.न.पा. १ र बसामाडी ८ र ९	१४.८६
२	हे. न .पा .२ र ३	२.३३
३	बसामाडी ३ र ५	१५.५६
४	हे.न.पा .४	१.६८
५	हे.न.पा .५	६.०७
६	हे.न.पा .६	८.५४
७	हे.न.पा .७	३.८५
८	हे.न.पा .८	५.७६
९	हे.न.पा .९	३.८६
१०	हे.न.पा .१०	२.४
११	हे.न.पा .११	९.६६
१२	पदमपोखरी ४, ५, ७, ८ र ९	१६.१४
१३	पदमपोखरी १, २, ३ र ६	२१.४१
१४	चुरियामाई १ र २	१६.३२
१५	चुरियामाई ३, ४, ५, ६, ७, ८ र ९	१८.७७
१६	हटिया ५, ७ ८ र ९	१८.९५
१७	हटिया १, २, ३, ४ र ६	१५.०२
१८	हर्नामाडीका सबै वडाहरू	३३.३६
१९	बासामाढी १, २, ४, ६ र ७	४७.०४

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

१.५. भौगोलिक अवस्थिति

उपमहानगरपालिका विश्वमान चित्रमा २८ डिग्री ३२ मिनेट ३१ सेकेण्ड उत्तर देखि २७ डिग्री १९ मिनेट ५८ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्री ५३ मिनेट २७ सेकेण्ड देखि ८५ डिग्री ११ मिनेट २४ सेकेण्ड पुर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । हेटौंडा समुद्री सतहबाट ३०० देखि १,८६० मिटर सम्मको उचाइमा अवस्थित छ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)। चुरे र महाभारत पर्वतको फेदी भित्रि मदेशमा अवस्थित यस पालिकाको धरातलिय स्वरूपका हिसाबले अधिकांश भूभाग पहाडी र समथर क्षेत्रले ओगटेको छ । ७५ % भूभाग पहाडी क्षेत्र रहेको यस पालिकाको तापक्रम गर्मी याममा सरदर १६.६ डिग्रीदेखि ३०.०३ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्दछ भने वार्षिक औषत वर्षा २,६५० मिलिलिटर छ (मकवानपुर पर्यटकीय पथ प्रदर्शक पुस्तिका, २०७६) ।

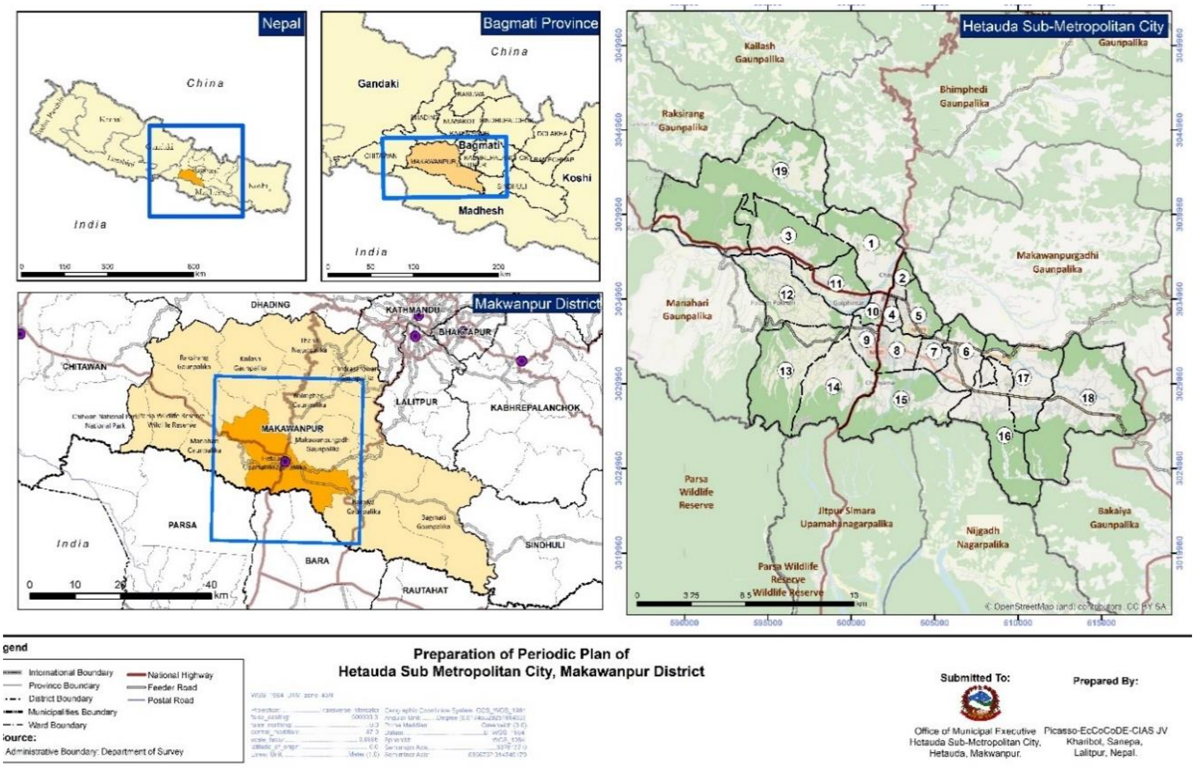

नक्शा १: अध्ययन क्षेत्रको भौगोलिक अवस्थिति नक्शा

१.६. उपमहानगरपालिकाकाको प्रमुख विशेषताहरू

- प्रदेश राजधानी- बागमती प्रदेश
- मकवानपुर जिल्लाको सदरमुकाम
- दुई मुख्य राजमार्गको सँगम स्थल (पुर्व पश्चिम राजमार्ग र त्रिभुवन राजपथ)
- हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्र (सबै भन्दा ठुलो औद्योगिक क्षेत्र)
- देशको तेस्रो ठुलो औद्योगिक नगर

- चुरे र महाभारत पर्वतको फेदी (भित्रि मदेशमा) अवस्थित
- बिरगंज (भारत संगको प्रमुख नाका) र काठमाडौं (नेपालको राजधानी) जोड्ने मुख्य नाका

(स्रोतः हेटौंडा उप महानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

१.७. पारिवारिक विवरण तथा जनसङ्ख्याको अवस्था

१.७.१. जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था

जनसंख्या विकासका विभिन्न आयामहरूको साधन र साध्य दुवै हो । विकासको लागि आवश्यक अन्य आर्थिक, भौतिक साधनहरूको परिचालन मानव स्रोतबाटनै हुने भएकाले विकास योजना तर्जुमा गर्दा यसको बनावटको विविध पक्षहरूको अध्ययन र विश्लेषण हुनु आवश्यक हुन्छ ।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ४६,५६६ घरधुरीमा कुल जनसंख्या १,९३,५७६ रहेको छ । जसमध्य पुरुषको संख्या ९५,६७८ (४९.४%) र महिलाको संख्या ९७,८९८ (५०.६%) छ । वडागत रुपमा जनसंख्याको वितरण हेर्दा वडा ४ मा सबै भन्दा बढी १८,०३५ र वडा ७ मा सबै भन्दा कम ६०३२ जनसंख्या रहेको छ । हेटौंडा उपमहानगरपालिकाले नेपालको कुल जनसंख्याको ०.६६ %, बागमती प्रदेशको ३.१६ % र मकवानपुर जिल्लाको ४१.५३ % जनसंख्या ओगटेको छ । जहाँ नेपाल, बागमती प्रदेश र मकवानपुर जिल्लाको कुल जनसंख्या क्रमशः २९,६४,५७८, ६१,१६,८६६, ४,६६,०७३ रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) । पालिकाको औषत परिवार संख्या ४.१६ छ भने, लैंगिक अनुपात ९७.७३ रहेको छ ।

तालिका २: उपमहानगरपालिकाको वडागत जनसांख्यिक विवरण

वडा नं	जम्मा जनसंख्या	पुरूष	महिला	औषत परिवार संख्या	लैङ्गिक अनुपात (पुरूष प्रति १०० महिला)
१	८२६६	४११८	४१४८	४.४९	९९.२८
२	८९२५	४५०६	४४१९	३.९०	१०१.९७
३	८३६७	४०१३	४३४५	४.२९	९२.१७
४	१८०३५	९०४७	८९८८	३.९०	१००.६६
५	१७३४९	८५७८	८७७१	४.१३	९७.८०
६	७०३४	३४६९	३५६५	४.१७	९७.३१
७	६०३२	२९३०	३१०२	४.१९	९४.४६
८	१३००८	६४६६	६५४२	३.९६	९८.८४
९	११३४६	५६६२	५६८४	३.९२	९९.६१
१०	६९९७	३५४९	३४४८	३.८९	१०२.९३
११	१४०९४	६९५८	७१३६	४.१२	९७.५१
१२	१३०२८	६२८१	६७४७	४.४२	९३.०९
१३	७९४९	३८००	४१४९	४.२९	९१.५९
१४	७९५६	३८८६	४०७०	४.४४	९५.४८
१५	१०६२३	५२७१	५३५२	४.२८	९८.४९

वडा नं	जम्मा जनसंख्या	पुरूष	महिला	औषत परिवार संख्या	लैङ्गिक अनुपात (पुरूष प्रति १०० महिला)
१६	७१४५	३५४४	३६०१	४.२९	९८.४२
१७	८३८६	४१८४	४२०२	४.४६	९९.५७
१८	७८३६	३८५७	३९७९	४.०८	९६.९३
१९	११२००	५५५९	५६४१	४.३४	९८.५५
जम्मा	१,९३,५७६	९५६७८,	९७,८९८	४.१६	९७.७३

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

१.७.२. जनघनत्व

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको औषत जनघनत्व ७.४० व्यक्ति प्रति हेक्टर रहेको छ । वडागत रुपमा जनघनत्वलाई विश्लेषण गर्दा सबै भन्दा बढी घनत्व वडा नं ४ मा १०७.४ व्यक्ति प्रति हे. छ, भने सबै भन्दा कम घनत्व वडा १८ मा २.३ व्यक्ति प्रति हे. रहेको छ । वडा अनुसार जनघनत्वको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३: वडागत जनघनत्व विवरण

वडा नं	कुल जनसंख्या	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	क्षेत्रफल (हे.)	जनघनत्व (pph)
१	८,२६६	१४.८६	१४८६	५.६
२	८,९२५	२.३३	२३३	३८.३
३	८,३६७	१५.५६	१५५६	५.४
४	१८,०३५	१.६८	१६८	१०७.४
५	१७,३४९	६.०७	६०७	२८.६
६	७,०३४	८.५४	८५४	८.२
७	६,०३२	३.८५	३८५	१५.७
८	१३,००८	५.७६	५७६	२२.६
९	११,३४६	३.८६	३८६	२९.४
१०	६,९९७	२.४	२४०	२९.२
११	१४,०९४	९.६६	९६६	१४.६
१२	१३,०२८	१६.१४	१६१४	८.१
१३	७,९४९	२१.४१	२१४१	३.७
१४	७,९५६	१६.३२	१६३२	४.९
१५	१०,६२३	१८.७७	१८७७	५.७

वडा नं	कुल जनसंख्या	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	क्षेत्रफल (हे.)	जनघनत्व (pph)
१६	७,१४५	१८.९५	१८९५	३.८
१७	८,३८६	१५.०२	१५०२	५.६
१८	७,८३६	३३.३६	३३३६	२.३
१९	११,२००	४७.०४	४,७०४	२.४
जम्मा	१,९३,५७६	२६१.५८	२६१५८	७.४

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) र (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

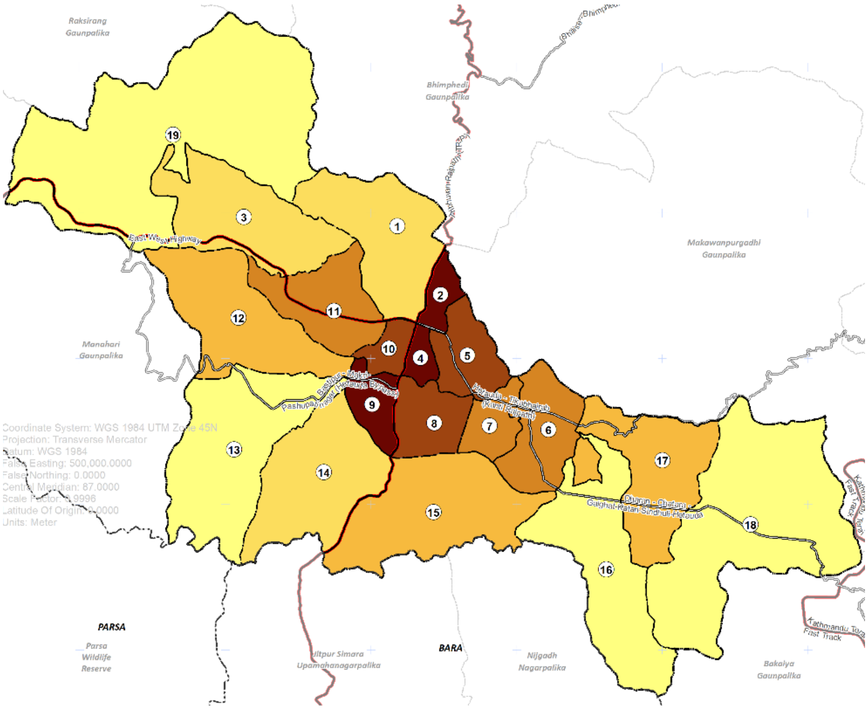

नक्शा 2: वडा अनुसार जनघनत्व नक्शा

१.७.३. जनसंख्या वृद्धि

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको जनसंख्या वि.सं. २०६८ मा १,५२,८७५ बाट वि.सं. २०७७ (नगर घरधुरी सर्भेक्षण) मा१,६८,१५४ र वि.सं. मा १,९३,५७६ पुगेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ देखि २०७८ बिचको जनसंख्या वृद्धिदर २.३६ छ, जुन राष्ट्रिय जनसंख्या वृद्धिदर भन्दा बढी हो । एक दशकमा सबै भन्दा बढी वडा नं ११ मा जनसंख्या वृद्धि भएको छ भने वडा नं २ र १० मा जनसंख्या वृद्धि ऋणात्मक रहेको छ ।

तालिका ४: उपमहानगरपालिकाको वडागत जनसंख्या वृद्धि

वडा नं	जनसंख्या (२०६८)	जनसंख्या (२०७८)	जनसंख्या वृद्धि दर (Exponential Growth)	वडागत जनसंख्या % (२०७८)
१	८,१३०	८,२६६	०.२	४.२७
२	९,९७८	८,९२५	-१.१	४.६१
३	६,४५३	८,३६७	२.६	४.३२
४	१४,९७०	१८,०३५	१.९	९.३२
५	११,४७५	१७,३४९	४.१	८.९६
६	५,६११	७,०३४	२.३	३.६३
७	४,३६१	६,०३२	३.२	३.१२
८	७,५८९	१३,००८	५.४	६.७२
९	९,६०२	११,३४६	१.७	५.८६
१०	७,२१९	६,९९७	-०.३	३.६१
११	७,८६३	१४,०९४	५.८	७.२८
१२	९,२४८	१३,०२८	३.४	६.७३
१३	७,८३८	७,९४९	०.१	४.११
१४	६,०८०	७,९५६	२.७	४.११
१५	८,१९४	१०,६२३	२.६	५.४९
१६	६,२३९	७,१४५	१.४	३.६९
१७	६,८६०	८,३८६	२.०	४.३३
१८	६,६१५	७,८३६	१.७	४.०५
१९	८,५५०	११,२००	२.७	५.७९
जम्मा	**१,५२,८७५**	**१,९३,५७६**	२.४	

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८), (जनगणना, २०६८)

१.७.४. उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण

उपमहानगरपालिकामा ००-१४ उमेर समुहका जनसंख्या २३.५२ %, र ६०-९५ माथि उमेर समुहका जनसंख्या ९.८२ % रहेको छ । सबै भन्दा बढी जनसंख्या आर्थिक रूपमा सक्रिय उमेर समुहको (१५-५९ वर्ष) जनसंख्या सबै भन्दा बढी ६६.६६ % रहेको छ । जुन पालिकाको विकास तथा आर्थिक वृद्धिदरको लागि सकारात्मक हो ।

तालिका ५: उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

उमेर समुह	पुरुष	महिला	जम्मा संख्या
००-०४	७५५१	६६४५	१४१९६
०५-०९	८१८८	७३०६	१५४९४
१० -१४	८२१६	७६१५	१५८३१
१५-१९	९३५५	८७४७	१८१०२
२०-२४	८६९२	९६४४	१८३३६
२५-२९	८३२५	९९५३	१८२७८
३०-३४	८१३९	९२८१	१७४२०
३५-३९	७५८०	८१९९	१५७७९
४०-४४	६५८८	६७१४	१३३०२
४५-४९	५०८०	५१२४	१०२०४
५०-५४	४९५६	५१५९	१०११५
५५-५९	३७२८	३७८०	७५०८
६०-६४	३२७९	३१९१	६४७०
६५-६९	२३८४	२३९३	४७७७
७०-७४	१५५४	१६८०	३२३४
७५-७९	१०४२	१२०८	२२५०
८०-८४	५४४	६१९	११६३
८५-८९	३३१	४०५	७३६
९०-९४	१०७	१४०	२४७
९५ माथि	३९	९५	१३४

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

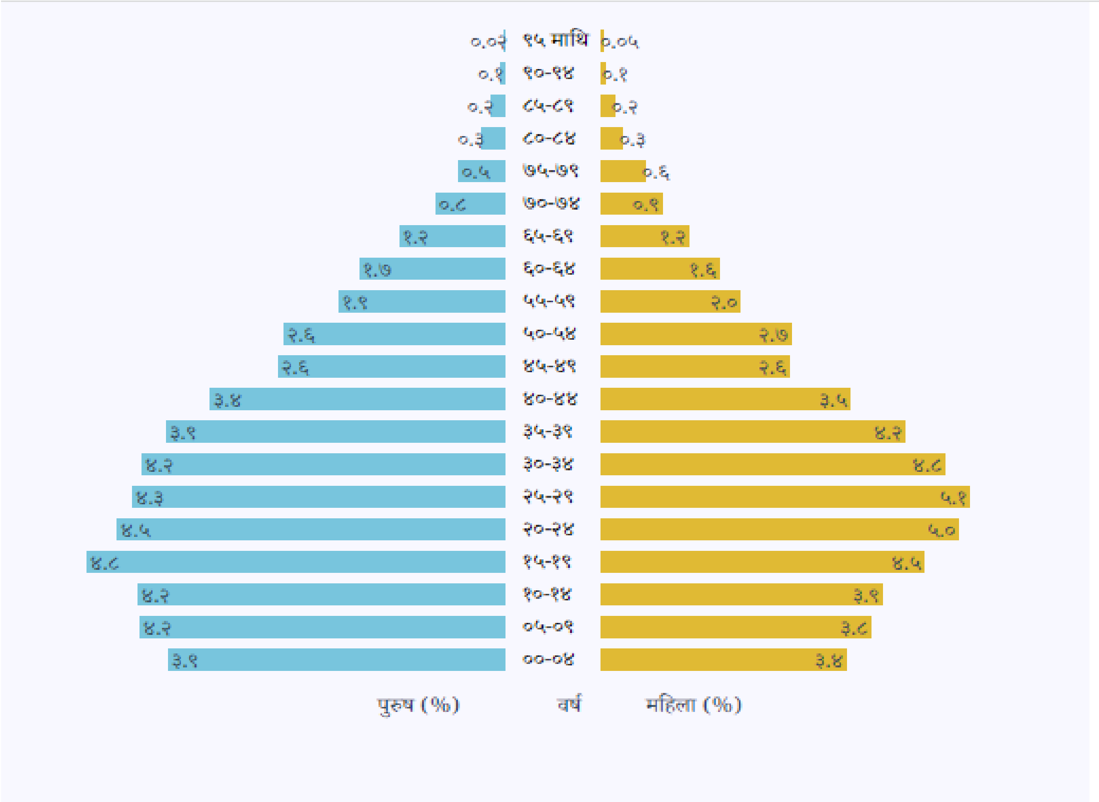

चित्र 1 उपमहानगरपालिकाको जनसंख्या पिरामिड

१.७.५. मातृ भाषाका आधारमा जनसंख्या

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा सबै भन्दा बढी बोलिने भाषा नेपाली र तामाङ भाषा हुन् । जसको संख्या ५८.५३ % र २८.१६ % छ । त्यसैगरी नेपाल भाषा (नेवारी) बोल्नेको संख्या ४.२५ %, भोजपुरी भाषा बोल्नेको संख्या ३.४१ %, मगर भाषा १.२९ % र मैथली भाषा १.१७ % ले बोल्दछन (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

तालिका ६: पालिकामा बोलिने प्रमुख भाषाको विवरण

भाषा	जम्मा संख्या	प्रतिशत (%)
नेपाली	११३२९४	५८.५३
तामाङ	५४५१६	२८.१६
नेपाल भाषा (नेवारी)	८२२३	४.२५
भोजपुरी	६६०३	३.४१
मगर	२४९४	१.२९
मैथली	२२७०	१.१७

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

त्यसैगरी पालिकामा बोलिने अन्य भाषाहरुमा थारु, राई, हिन्दी, चेपाङ, गुरुङ, बज्जिका, उर्दु, मारवाडी घले, संस्कृत अवधी, थामी लिम्बु सेर्पा सुनुवार आदि हुन् जसको संख्या एक प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ । पालिकामा बोलिने भाषाको विवरण तहको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

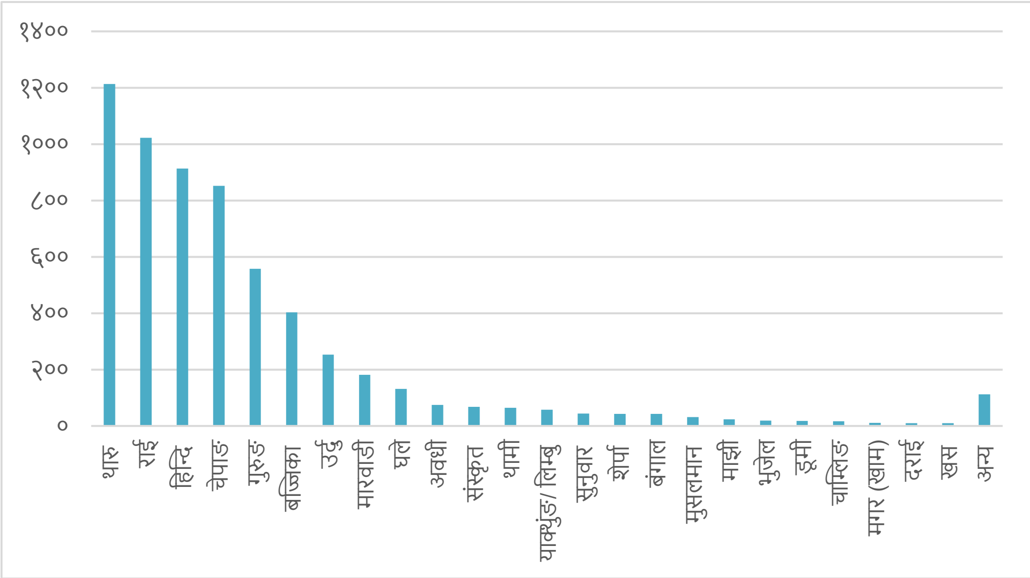

चित्र 2: पालिकामा १ % भन्दा कम जनसंख्याले बोल्ने भाषाको विवरण

१.७.६. जातजातिको अनुसार जनसंख्याको संरचना

उपमहानगरपालिकामा दश प्रमुख जातजातिहरूमा सबैभन्दा बढी तामाङ जातिको बसोबास रहेको छ जुन ३१.९ % छ, भने त्यसपछि क्रमशः ब्राह्मण- पहाडी २५.०५ % , क्षेत्री १३.५८ % , नेवा: (नेवार) ७.४६ % , मगर ४.३६ % , विश्वकर्मा ३.२४ % , राई २.४२ % , मुसलमान १.२२ % , थारू ०.९९ % र परियारको संख्या ०.९७ % रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

तालिका ७: प्रमुख जातजातिको विवरण

प्रमुख जातजाति	जनसंख्या	प्रतिशत
तामाङ	६१८२०	३१.९४
ब्राह्मण - पहाडी	४८४९२	२५.०५
क्षेत्री	२६२९५	१३.५८
नेवा: (नेवार)	१४४४८	७.४६
मगर	८४३१	४.३६
विश्वकर्मा	६२७२	३.२४
राई	४६८७	२.४२
मुसलमान	२३६०	१.२२
थारु	१९२४	०.९९

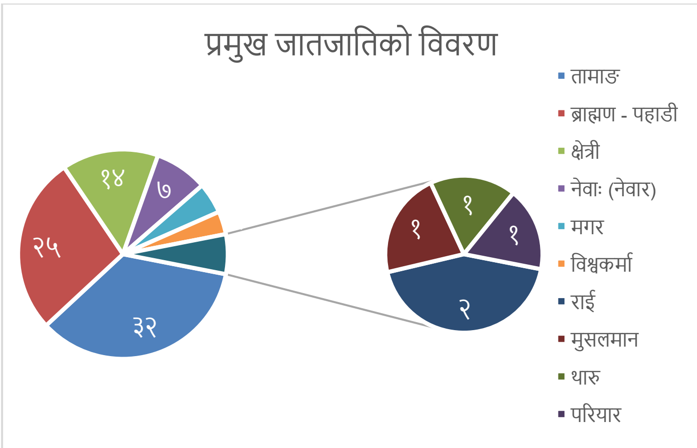

चित्र 3: प्रमुख जातजातिको विवरण

परियार	१८७०	०.९७

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

जनगणना २०७८ अनुसार ७० भन्दा बढी जातजातिको बसोबास रहेको यस पालिकामा बसोबास गर्ने अन्य जातजातिमा गुरुङ, चेपाङमिजा, ब्राह्मण-तराई, ठकुरी, यादव, कठबनिया, तेली, घर्ति/भुजेल, कानु, कलवार, सन्यासी/दशनामी, कोइरी/कुसहवा, सुनुवार, ठाकुर, दनुवार, घले आदि हुन् । पालिकामा विदेशी जनसंख्या १४४० वा ०.७४ % रहेको छ । त्यसैगरी १०० भन्दा कम जनसंख्या भएका ३० भन्दा बढी जातजातिको बसोबास रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

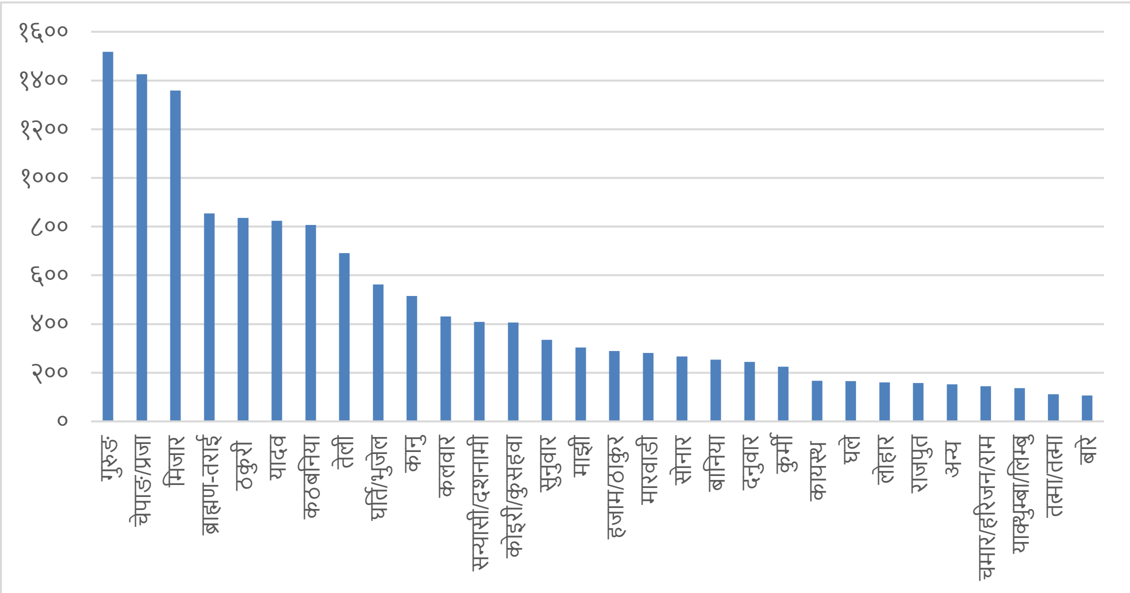

चित्र 4: १०० भन्दा बढी जनसंख्या रहेको जातजातिको विवरण

१.७.७. बसाईसराइ सम्बन्धि विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको कुल घरधुरीको ४६,५६६ मध्ये करिब १६ % (७४८८ घरधुरी) घरधुरीमा कम्तिमा एक सदस्य घर बाहिर रहेको देखिन्छ । घर बाहिर हरेक कुल जनसंख्या ९,५४३ मध्ये पुरुषको संख्या ७,२२९ (७५.७५ %) र महिलाको संख्या २,३१४ (२४.२५ %) छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा बसाई सराईको अवस्था हेर्दा हेटौंडा मा बसाई सरेर आउनेका साथै जानेको संख्या पनि उल्लेख्य देखिन्छ । हेउमनपा बसाई सरेर आउने जनसंख्या मध्ये मकवानपुर जिल्ला कै अन्य पालिकाबाट हेटौंडा मा आउने जनसंख्या ३४.७३ % छ । त्यसैगरी पालिकामा हिमाली क्षेत्रबाट बसाई सरेर आउनेको संख्या ४.३८ %, पहाडी क्षेत्रबाट आउनेको सख्या २२.२८ %, तराई क्षेत्रबाट बसाई सरेर आउनेको संख्या २८.२७ % छ । पालिकामा विदेश बाट बसाई सरेर आउनेको संख्या ३.७८ % छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

तालिका ८: पालिकामा बसाइसराई गरेर आउनेको विवरण

	अन्य पालिकाबाट बसाई सरेर आएको	हिमाली क्षेत्रबाट बसाई सरेर आएको	पहाडी क्षेत्रबाट बसाई सरेर आएको	तराई क्षेत्रबाट बसाई सरेर आएको	विदेशबाट बसाई सरेर आएको
जनसंख्या	३०१५८	३८०५	२५०५२	२४५५०	३२७९
प्रतिशत (%)	३४७३.	४३८.	२८८५.	२८२७.	३७८.

(राष्ट्रिय कृषि गणना , २०७८)

पालिकामा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण हेर्दा धेरैजसो काम वा रोजगारीको लागि बाहिर गएको देखिन्छ । कुल अनुपस्थित मध्ये ६४.८९ % रोजगारीको लागि बाहिरिएका छन् भने १९.८ % अध्ययन वा तालिमका लागि बाहिरिएको देखिन्छ । त्यसैगरी बगाएको देशको आधारमा हेर्ने हो भने सबै भन्दा बढी छिमेकी मुलुक भारतमा छन् भने, एसियन मुलुकमा जानेको संख्या १०.८५ % र खाडी मुलुक जानेको संख्या ३.८७ % देखिन्छ । त्यसैगरी युरोपियन मुलुकमा जानेको संख्या १.१८ % छ भने, आमेरिकन मुलुकमा जानेको संख्या ०.२७ % छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

१.७.८. घरको स्वमित्व अनुसार जनसंख्याको वितरण

यस उपमहानगरपालिकामा ३८,५३१ जनसंख्या आफ्नै घरमा बसोबास गर्दछन् । यसै गरी ७,४११ परिवार भाडामा बस्दछन् , ३५० संस्थागत र अन्य स्थानमा बसोबास गर्ने घरपरिवार सङ्ख्या २७४ रहेको छ ।

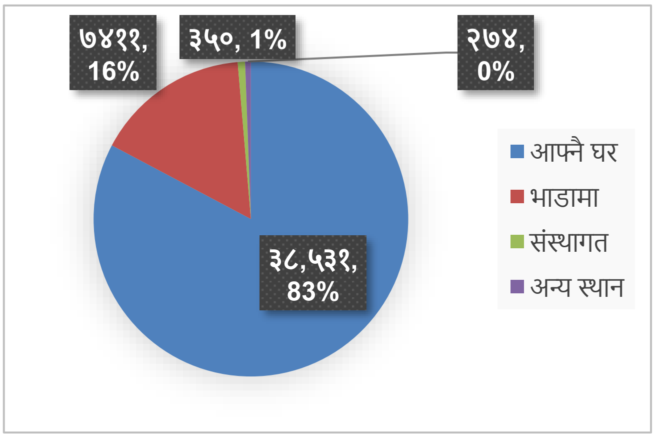

चित्र 5: उपमहानगरपालिकाको घरको स्वामित्वको विवरण

१.७.९. घरको जग, बाहिरी पर्खाल, छाना र भुईको प्रकार अनुसार घरधुरी

पालिकामा रहेका घरधुरीमा जगको आधारमा हेर्ने हो भने सबै भन्दा बढी सिमेन्ट ईटा/ढुंगा को प्रयोग भएको देखिन्छ जुन कुल घरधुरीको ५५ % छ । त्यसैगरी सिमेन्ट कंक्रिट पिल्लर भएको घरधुरी २२.०७ % छ

भने जगमा माटो ईटा/ ढुंगाको प्रयोग भएको घरधुरी संख्या १८.०६ % रहेको छ । जगको प्रकार अनुसार घरधुरीको विवरण चित्र नं ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

घरको बाहिरी पर्खाल अनुसार घरधुरी हेर्दा पालिकामा सबै भन्दा बढी सिमेन्टको प्रयोग भएको ईटा /ढुंगाको पर्खाल भएको घरधुरी ८८.३६ % छ । त्यसैगरी माटोको प्रयोग भएको ईटा/ ढुंगाको पर्खाल भएको घरधुरी संख्या ५.७२ % र काठको फल्याकको पर्खाल भएको घरधुरी ३.७ % र जस्ता पाताको पर्खाल भएको घरधुरी ०.५ % छ । पर्खालको प्रकार अनुसार घरधुरीको विवरण चित्र नं ७ उल्लेख गरिएको छ प्रयोग भएको (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

छानाको प्रकार अनुसार हेर्दा सबै भन्दा धेरै सिमेन्ट कंक्रिटको छाना भएका घरधुरी देखिन्छ हुन् कुल घरधुरीको ५०.४३% छ ।जस्तापाताको छाना भएका घरधुरी ४५.६९ % र टाईलको छाना भएका घद्र्जुरी २.२९ % छन् । छानाको प्रकार अनुसार घरधुरीको विवरण चित्र नं ८ मा उल्लेख गरिएको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

भुईको प्रकार अनुसार घरधुरीको अध्ययन गर्दा ८४.८२ % घरधुरीमा सिमेन्टेड भुई छ भने, ९.६१ % घरधुरीमा माटोको भुई र २.२४ % घरधुरीमा सेरामिक्स टाईलको प्रयोग भएको छ । भुईको प्रकार अनुसार घरघुरिको विवरण चित्र नं ९ मा उल्लेख गरिएको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

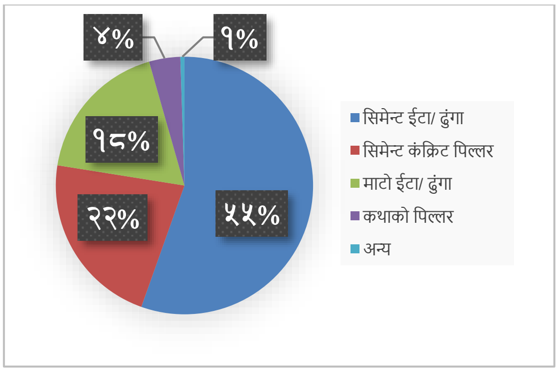

चित्र 6: जगको प्रकार अनुसार घरधुरी

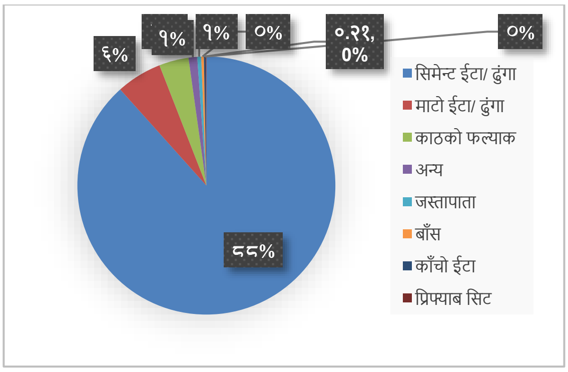

चित्र 7: बाहिरी पर्खालको प्रकार अनुसार घरधुरी

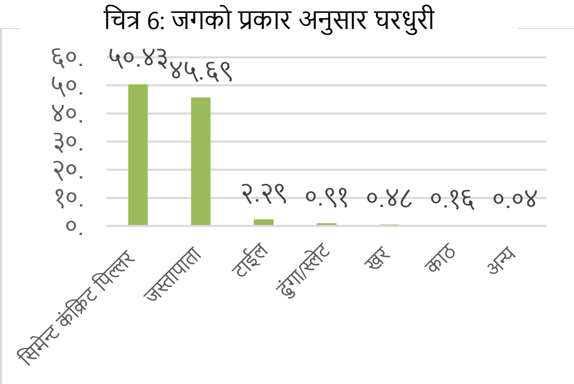

चित्र 8: छानाको प्रकार अनुसार घरधुरी

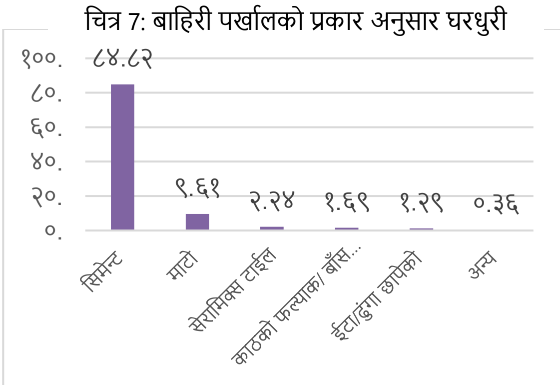

चित्र 9: भुईको प्रकार अनुसार घरधुरी

१.८. आर्थिक क्षेत्र

१.८.१. आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या

यस उपमहानगरपालिकामा १० वर्ष र सो भन्दा माथिका आर्थिक क्रियाकलापमा संग्लग्न जनसंख्या हेर्दा कुल जनसंख्याको ७०.४ % जनसंख्या सक्रिय रहेको छ । जसमध्ये ७८.६ % पुरूष रहेका छन् भने ६१.३ % महिला छन् । त्यसै गरी आर्थिक रूपमा निष्क्रिय जम्मा जनसंख्या २९.६ % छन्, जसमध्ये २१.४ % पुरूष र ३८.७ % महिला छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

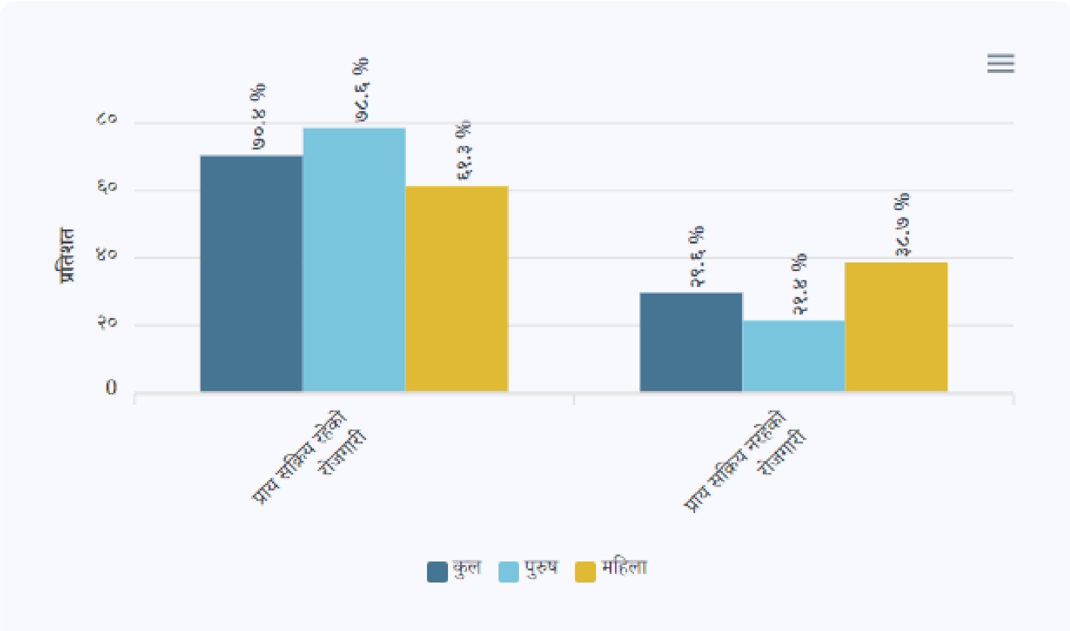

चित्र 10: १० वर्ष भन्दा माथिको आर्थिक रुपमा सक्रिय र निष्क्रिय जनसंख्या

उपमहानगरपालिकामा १० वष भन्दा माथका आथक रुपल साक्रय कुल जनसख्या ९६,२६९ रहेको छ, जसमा पुरुष र महिलाको संख्या क्रमशः ५३,७४० र ४२,५२९ रहेको छ । आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको पेशागत संग्लग्नता हेर्दा सबैभन्दा बढी जनसंख्या कृषि, वन तथा माछापालनमा २४,७४१ (२५.७ %) र सामान्य वा प्राथमिक पेशामा संलग्न २४,७४१ (२५.७ %) रहेका छन् । यसैगरी व्यवस्थापकीय कार्य र कारखाना तथा यन्त्र प्रचालक र जडान गर्ने कामदारको रूपमा ९.५ % को संलग्नता छ । शिल्पकला तथा कारिगरी र यस सम्बन्धि व्यापार गर्ने कामदार, सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार, पेशाविद्हरू, प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरू, कार्यालय सहायक को रुपमा क्रमश ९.२ %, ८.५ %, ५ %, ४ % र २.४ % जनसंख्या संग्लग्न रहेका छन्। सशस्त्र बलमा सबै भन्दा कम जनसंख्याको ०.३ % को संलग्नता रहेको छ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

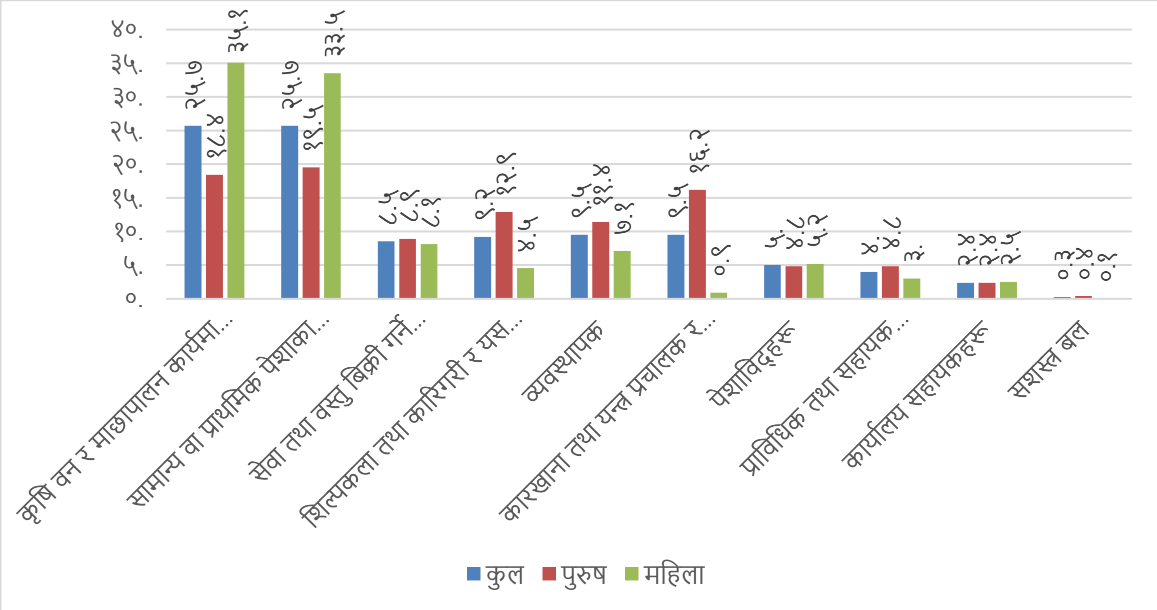

चित्र 11: आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको पेशागत संगलग्नता

१.८.३. कृषि तथा पशुपालन

कुल २६१.५८ व.कि.मि. क्षेत्रफल रहेको हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ४८.८७ व.कि.मि वा १८.६८ % कृषि योग्य जमिन छ । पालिकामा जम्मा १६,०३७ कृषक परिवार छन भने, जम्मा ४०४०.९ हेक्टर क्षेत्रफलमा खेति गरिएको छ । पालिकामा कृषक परिवारले चलन गरेको जम्मा क्षेत्रफल मध्ये ३४३४.२ हे अस्थायी बाली लागेको, ५८.२ हेक्टर स्थाई बाली लागेको, ४२ हेक्टर अन्य खेति गरेको जग्गा र ५०६.७ हेक्टर जग्गा निजि वन, चरण, पोखरी रहेको छ । पालिकामा कृषक परिवारले चलन गरेको कृषि जग्गाको ११४१.२ हेक्टर (२८.२४ %) जग्गा मात्र सिंचित छ (राष्ट्रिय कृषि गणना , २०७८) ।

पालिकाले तरकारी तथा धान उत्पादनलाई प्राथमिकता दिदै पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने, फलफुल तथा तरकारी उत्पादनलाई प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता कार्यक्रमको व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी कृषि क्षेत्रको संरक्षण गर्न भूउपयोग वर्गीकरण अन्तर्गत कृषि क्षेत्र छुट्याइएको छ, भने सामुहिक खेतिलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति

फोटो 1 हटिया हर्नामाडी (वडा नं १७, १८) मा रहेको कृषि जग्गा

लिएको छ ।

यस उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसायिक पशुपालनको क्रम बढ्दै गईरहेको छ । पालिकामा आ.व. २०७७/७८ ५० वटा मा आधुनिक कुखुरा पालन फार्म सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ । यी कुखुरा फार्ममा १०० जनाले प्रत्यक्ष रुपमा रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । आ.व. २०७७/७८ मा १३४ व्यवसायिक गाई फार्ममा १,०४१ वटा गाई छन् भने सो फर्ममा जम्मा १८७ जनाले प्रत्यक्ष्य रुपमा रोजगारी प्राप्त गरेका छन । त्यसैगरी १० ओटा व्यवसायिक बङ्गुर फार्ममा ३८० बङ्गुर, ६६ वटा बाखा फार्ममा ४,९८२ बाखा र ३ भैसी फार्ममा ८७ वटा भैसी पालन गरिएका छन् र यी बंगुर फार्म, बाखा फार्म र भैसी फार्ममा क्रमशः २१ जना, १३७ जना र ६ जनाले प्रत्यक्ष रुपमा रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । पालिकामा व्यवसायीक हाँस पालन पनि भईरहेको देख्न सकिन्छ ।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा व्यवसायिक रुपमा माछा पालन पनि भईरहेको छ । पालिकामा आ.व. २०७७/७८ मा सरकार तथा निजी (एकल तथा साझेदारी) क्षेत्रबाट जम्मा ३४ बिघा क्षेत्रफलमा माछा पालन भईरहेको र वार्षिक रुपमा १६ टन भन्दा बढी माछा उत्पादन भईरहेको देखिन्छ ।

तालिका ९: पालिकामा भईरहेको माछापालन सम्बन्धि विवरण

वडा नं	पोखरी रहेको स्थान	पोखरीको क्षेत्रफल (बिघा)	वार्षिक माछा उत्पादन (के.जी.)	स्वमित्व
१	मईनटार	६	१२	निजी
५	पिप्ले	६	५०००	नेपाल सरकार
१६	चिसापानी	५	५००	निजी (एकल)
१६	चिसापानी	४	५००	निजी (एकल)
१७	हटिया पत्केरी	८	१००००	निजी (साझेदारी)
१८	फुर्केचौर	५		सार्वजनिक

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

कृषक समुह

व्यवसायिक तथा सामुहिक कृषि गर्न उपमहानगरका सबै वडामा विभिन्न कृषक समुह गठन भई संचालन भएका छन् । मिश्रित कृषक समूह, म्महिला कृषक समुह र पुरुष कृषक समुह गरी पालिकामा जम्मा २६ वटा कृषक समुह छन् । सबै भन्दा धेरै समूह वडा १८ मा छन् भने वडा २ मा कुनै पनि समुह छैन ।

तालिका १०: हेटौंडा उप्महनागर्पलिकामा रहेका कृषक समुहको विवरण

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
१	बोकेदह कृषक समुह	१	मिश्रीत	७	४	३
२	सुनगभा कृषक समुह	१	मिश्रीत			
३	माथिल्लो मैनाटार कागती खेती स.	१	मिश्रीत	७	४	३
४	सम्झना कागती खेती समूह	१	मिश्रीत	७	६	१
५	ज्यानितेश्वर कागती खेती समूह	१	मिश्रीत	७	४	३
६	एकता कृषक समूह	१	मिश्रीत	७	४	३
७	ससरङ्गी कृषक समुह	३	मिश्रीत			
८	बसामाडी सामुहिक उन्नत केरा खेती समुह	३	मिश्रीत	७	5	२
९	सिमथली यूवा कृषक समूह	३	मिश्रीत	२ ६	१३	१३
१०	प्रगतीशिल महिला कृषक समुह	३	महिला	७	७	
११	श्रद्दानगर कृषक समुह	४	महिला			
१२	सामुहीक तरकारी खेती महिला कृषक समुह	५	महिला			
१३	जागरण महिला कृषि तथा पशु	५	महिला	१७	१७	
१४	चुच्चेखोला कृषक समुह	६	मिश्रीत			
१५	निलकण्ठेश्वर कृषक समूह	६	मिश्रीत			
१६	जनजागृति कृषक समूह	६	मिश्रीत			
१७	सुनगाभा उद्यमी समुह	६	मिश्रीत	७	४	३
१८	पञ्चकन्या कृषक समुह	६	मिश्रीत	७	२	5
१९	सितला कृषक समुह	६	मिश्रीत	७	5	२
२०	गौरीटार सिंचाई कृषक समूह	६	मिश्रीत	७	१	६
२१	जागरण कृषक समूह	६	मिश्रीत	२७	8	१ 9
२२	नमूना कृषक समूह	६	मिश्रीत	७	३	४
२३	गौरीटार कृषक समूह	६	महिला	३०	३०	
२४	पिसी.के. कृषक समुह	६		५०		
२५	इन्द्रेणी कृषक समुह	६	मिश्रीत	२७	११	१६
२६	एकता महिला कृषक स.	६	महिला	७	७	

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
२७	सुर्यमुखी कृषक समुह	६	मिश्रीत	२५	३	२२
२८	कमल पोखरी कृषक स.	६	महिला	७	७	
२९	माथिल्लो हात्तिलेट कृषि स.	६	मिश्रीत	२५	१०	१५
३०	श्री चौघडा युवा कृषक स.	६	पुरुष	७	०	७
३१	हिमगंगा कृषक समुह	७				
३२	वनदेवी कृषि उद्यमी समुह	७	मिश्रीत	७	४	३
३३	हिमगंगा कृषक समुह	७	मिश्रीत	७	६	१
३४	वनदेवी वहुउद्येसिय कृषक समुह	७	मिश्रीत	१०	२	८
३५	नवकिरण बहुउद्देश्य कृषक समुह	७	मिश्रीत	७	२	५
३६	अग्राठे कृषक समुह	७	मिश्रीत	७	२	५
३७	श्री पाथीभारा कृषक समूह	८	मिश्रीत			
३८	कमाने कृषक समूह	८	मिश्रीत	१५	१२	३
३९	दिदी बहिनी कृषि समुह	८	महिला	७	७	
४०	मखमली कृषक समुह	८	महिला	७	७	
४१	पशुपन्छी पालन कृषक समुह	८	महिला	७	७	
४२	मनकामाना लघु उद्यमी कृषक समुह	८	मिश्रीत	७	५	२
४३	भावना कृषक महिला समुह	८	मिश्रीत	७	७	
४४	संयुक्त महिला कृषक समुह	८	महिला	७	७	
४५	उज्जेली कृषि समुह	८	महिला	७	७	
४६	श्रृजना करेशाबारी महिला कृ.स.	९	महिला			
४७	जुझारु महिला वकृषक समुह.उ.	९	महिला	७	७	
४८	नगर कृषक समुह	१०	महिला	१ १	१ १	0
४९	सकृय नमुना कृषक समुह	११	मिश्रीत			
५०	प्रगतिशिल कृषक समुह	११	महिला			
५१	धनेश्वर कृषक समुह	११				
५२	श्रृजनशिल कृषक समूह	११	मिश्रीत	७	5	२
५३	नमूना अर्गानिक तरकारी खेति समूह	११	मिश्रीत	७	5	२
५४	नवलपुर केरा खेती कृषक उद्यमी समुह	११	मिश्रीत	७	5	२

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
५५	डाङडुङ्गे प्रगतिशिल कृषक समूह	११	मिश्रीत	११	२	9
५६	युवा सोरोजगार कृषक समुह	११	मिश्रीत	७	३	४
५७	तल्लो थानाभर्याङ कृषक समूह	११	मिश्रीत	२०	८	१२
५८	मिलनशार गाइपालन कृषक समुह	११	महिला	७	७	
५९	तल्लोताल बाख्रापालन कृषक समुह	११	मिश्रीत	७	३	४
६०	तिरतिरे सिचांई उपभोक्ता समुह	११	मिश्रीत	७	३	४
६१	तल्लो रमनटार घट्टेदमार कृ.स.	१२	मिश्रीत	७	४	३
६२	नव ज्योती कृषक समुह	१२	मिश्रीत			
६३	सिर्जनसिल कृषक समुह	१२	मिश्रीत			
६४	शान्ति कृषक समुह	१२	मिश्रीत			
६५	हरियाली कृषक समूह	१२	मिश्रीत			
६६	गोपालेश्वर कृषक समूह	१२	मिश्रीत			
६७	कुटो कोदालो कृषक समूह	१२	महिला			
६८	परिश्रमि कृषक समूह	१२	मिश्रीत			
६९	फूलबारी कृषक समुह	१२				
७०	उज्जवल कृषक समुह	१२				
७१	गोठदमार अर्गानिक तरकारी खेती लघु उद्यमी समूह	१२	मिश्रीत	७	६	१
७२	परीश्रमी कृषि तथा पशुपन्छी पालन कृषक समूह	१२	मिश्रीत			
७३	अग्रेली कृषक समुह	१२	मिश्रीत	७	२	५
७४	कल्याणटार थानीमाई कृषक समुह	१२		७	४	३
७५	नमोबुद्ध बहुउदेश्य कृषक समुह	१२	मिश्रीत	२५	११	१४
७६	पन्चकन्या कृषक समुह	१२	मिश्रीत	७	६	१
७७	शिर कृषक समुह	१२	मिश्रीत	७	३	४
७८	हरियाली कृषक समुह	१३	मिश्रीत			
७९	आम्रपाली कृषक समुह	१३	महिला			
८०	समृद्ध कृषक समूह	१३	मिश्रीत			

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
८१	लालीगुराँस कृषक समूह	१३	महिला			
८२	अर्गानिक तरकारी खेती कृषक उद्यमी समुह	१३	मिश्रीत	७	5	२
८३	पौरी यूवा कृषक समूह	१३	मिश्रीत	७	३	४
८४	नमो बुद्ध कृषक समूह	१३	महिला	७	७	0
८५	आधाभार कृषक समुह	१३	मिश्रीत	७	१	६
८६	तिनकुने कृषक समुह	१३	मिश्रीत	१५	९	६
८७	समिक्षा कृषि समुह	१३	मिश्रीत	१५	१४	१
८८	हरियाली ठुलोयली कृषक समुह	१३	मिश्रीत	७	४	३
८९	संयुक्त कृषक समुह	१४	मिश्रीत	७	३	४
९०	उत्तरपानी कृषक समूह	१४	मिश्रीत			
९१	संयुक्त कृषक समुह	१४	मिश्रीत	७	७	
९२	हरियाली कृषक समुह	१४	महिला	७	७	
९३	गौरीशंकर कृषक समुह	१४	मिश्रीत	७	४	३
९४	चुर्यामाइ कृषक समुह	१४	मिश्रीत	७	३	४
९५	सक्रिय कृषक समुह	१५	मिश्रीत	७	४	३
९६	रातोमाटे नमुना कृषक समुह	१५	महिला	७	७	0
९७	मेहनती अदुवा बाली कृषक समुह	१५	मिश्रीत			
९८	गोदावरी कृषक समूह	१५	मिश्रीत			
९९	रातोमाटे उद्यमी समुह	१५	महिला	७	७	0
१००	प्रगति महिला कृ.स.	१५	महिला	७	७	0
१०१	सानो सुकौली सक्रिय महिला कृषक समूह	१५	महिला	७	७	0
१०२	आधुनिक कृषक समूह	१५	मिश्रीत	७	३	४
१०३	पनेशदमार युवा कृषक समुह	१५	मिश्रीत	७	२	५
१०४	शिखरपानी जाग्रती कृषक समुह	१५	महिला	११	११	
१०५	नयाँ पाईला कृषक समुह	१५	महिला	११	११	
१०६	नमुना युवा कृषक समुह	१५	पुरुष	१५		१५
१०७	सँगम महिला कृषक समुह	१५	महिला	१३	१३	

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
१०८	सुनौलो महिला कृषक समुह	१५	महिला	१५	१५	
१०९	सयपत्री कृषक समुह	१५	मिश्रीत	९	७	२
११०	एकता महिला कृषक समुह	१५	महिला	१३	१३	
१११	कालिका देवी कृषक समुह	१५	मिश्रीत	२६	१६	१०
११२	उन्नती महिला कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११३	वंगेरी महिला कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११४	एकता कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११५	सयपत्री महिला कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११६	बासघारी महिला कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११७	नमुना कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११८	परिवर्तन कृषक समुह	१५	महिला	७	७	
११९	अन्नपुर्ण कृषक समुह	१६	मिश्रीत	७	४	३
१२०	क्रियाशिल महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	
१२१	दिदी बहिनी महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२२	योजना महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२३	सकृय कृषि महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२४	प्रगती महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२५	प्रोत्साहन महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२६	शक्तिश्वर महिला कृयक समुह	१६	महिला	७	७	0
१२७	सचेतना महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२८	उद्यमी महिला कृषक समूह	१६	महिला	७	७	0
१२९	नमुना उधमी कृषक समूह	१६	मिश्रीत	१६	३	१३
१३०	कुवा डाँडा कृषक समुह	१६	मिश्रीत	७	३	४
१३१	भोलनटोल कृषक समुह	१६	मिश्रीत	९	७	२
१३२	खमारे गिरेन्यूरो कृषक समुह	१६	मिश्रीत	९	४	५
१३३	प्रगती कृषक समुह	१६	महिला	७	७	
१३४	आकाश धारा कृषि हिमाल कृषक समुह	१६	महिला	७	७	
१३५	चीसापानी कषृक समुह	१६	मिश्रीत	७	४	३

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
१३६	प्यारीमाडी कृषक समुह	१६	मिश्रीत	७	५	२
१३७	पशुपती भुमिगत बृहत कृषि सिचाई कृषक समुह	१६	मिश्रीत	७	३	४
१३८	सृजनशिल महिला कृषक समुह	१७	महिला			
१३९	महिला बचत कृषक समुह	१७	महिला			
१४०	चालिसे कृषक समुह	१७	मिश्रीत			
१४१	जोरधारा कृषक समुह	१७	मिश्रीत			
१४२	राजदेवी नमूना कृषक समूह	१७	मिश्रीत			
१४३	नवदुर्गा महिला कृषक समूह	१७	महिला			
१४४	वंशगोपाल कृषक समुह	१७	मिश्रीत	७	३	४
१४५	एकता महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१४६	लगनशिल कृषक महिला समूह	१७	महिला	७	७	0
१४७	सानो गंगटे उद्यमी कृषक समूह	१७	मिश्रीत	७	5	२
१४८	दिदी बहिनी महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१४९	शूद्धिकरण महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१५०	चौतारी महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१५१	रिखेश्वरी महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१५२	राधाकृष्ण महिला कृषक समुह	१७	महिला	७	७	0
१५३	सृजनशिल कृषि उद्यमी समूह	१७	मिश्रीत	७	६	१
१५४	प्रगती महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	0
१५५	पुवाँले कृषक समूह	१७	मिश्रीत	१ 5	३	१ २
१५६	राजदेवी बहुउदेश्य कृषक समूह	१७	मिश्रीत	१७	१०	७
१५७	लक्ष्मीपुर सिचाई कृषक समूह	१७	मिश्रीत	७	३	४
१५८	राजदेवी कृषि उधमी समुह	१७	महिला	१०	१०	
१५९	राजदेवी सक्रिय महिला कृस.	१७	महिला	२२	२२	
१६०	नयाँ बस्ती महिला कृषक समुह	१७	महिला	१०	१०	
१६१	लक्ष्मीपुर वर्रावोट आछालघारी कृषक समूह	१७	मिश्रीत	७	३	४
१६२	प्रगती महिला कृषक समूह	१७	महिला	७	७	

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
१६३	ठुलो गंगटे कृषक समुह	१७	महिला	७	७	
१६४	नमुना एकल महिला कृषि समुह	१७	महिला	७	७	
१६५	साजबोटे बुङ्गो कृषि समुह	१७	मिश्रीत	१३	४	९
१६६	साजवोटे कृषक समुह	१७	मिश्रीत	७	५	२
१६७	सेतीदेवी महिला कृषक समुह	१७	महिला	७	७	
१६८	बुद्दचोक कृषक समुह	१७	मिश्रीत	२१	२०	१
१६९	प्रगतिशिल कृषक समुह	१८	मिश्रीत	७	३	४
१७०	हर्नामाडी यूवा कृषि समुह	१८	मिश्रीत	७	३	४
१७१	सुकौरा भालुखोला म .कृषक समुह	१८	महिला	७	७	0
१७२	महिला सिप विकास कृषक समुह	१८	महिला			
१७३	वाङ्गेसाल जनचेतना म .कृषक समुह	१८	महिला			
१७४	उत्साह कृषक समूह	१८	मिश्रीत			
१७५	हर्नामाडी उद्यमी समुह	१८	मिश्रीत	७	४	३
१७६	कालीका उद्यमी समुह	१८	मिश्रीत	७	5	२
१७७	क्रियाशिल महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	०
१७८	ज्योती महिला कृषक समूह	१८	महिला			
१७९	प्रगतिशिल महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	0
१८०	सक्रिय महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	0
१८१	एक्लेखेत महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	0
१८२	जनशक्ति महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	0
१८३	सगरमाथा महिला कृषक समूह	१८	महिला	१ ४	१ ४	0
१८४	गुम्बाडाँडा कृषक समूह	१८	मिश्रीत	२ १	६	१ ५
१८५	अन्नपूर्णा महिला कृषक समूह	१८	मिश्रीत	१४	७	७
१८६	प्रगतिशिल विपन्नवर्ग कृ.स.	१८	मिश्रीत	१४	७	७
१८७	भुलभुले महिला कृषि समुह	१८	महिला	३६	३६	
१८८	जागरण महिला कृषि समुह	१८	महिला	१७	१७	
१८९	सृजनशिल कृषक महिला कृस.	१८	महिला	११	११	
१९०	मिलिजुली कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
१९१	जागृती महिला कृषक समुह	१८	महिला	११	११	

क.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
१९२	शान्तीटोल महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
१९३	स्वरोजगार कृषक समुह	१८	महिला	११	११	
१९४	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी कृषक समुह	१८	मिश्रीत	७	३	४
१९५	फुर्कचौर कृषक समुह	१८	मिश्रीत	७	५	२
१९६	थामी समाज महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
१९७	गोरक्षश्वर महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
१९८	क्रियाशिल महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	
१९९	ठुलो दमार महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२००	लालीगुराँस महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२०१	बराली टोल कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२०२	सक्षम महिला कृषि समूह	१८	महिला	७	७	
२०३	महिला कृषि सहारा समुह	१८	महिला	७	७	
२०४	आरामपुर रमिते समृद्द महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२०५	भोर्ले नमुना महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२०६	भालेडाँडा नमुना महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२०७	वडकुले महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२०८	वेलडाँडा महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२०९	दोमान चौर महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१०	टावोर कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२११	आरामपुर महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१२	त्रिवेणी महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१३	नव सृजना महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१४	सिमभन्ज्याङ महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१५	एक्लेखेत सफल महिला कृषक समूह	१८	महिला	७	७	
२१६	पंचकन्या महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२१७	हर्नामाडी नमुना कृषि तथा उद्यमि महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
२१८	जरायोथर कृषक महिला समुह	१८	महिला	७	७	
२१९	बाघ भैरव महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२२०	जाईफुल महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२१	नमुना महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२२	दियावाती कृषि महिला समुह	१८	महिला	७	७	
२२३	सुनाखरी महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२४	एवन. ब्रदर्स चोक महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२५	शितल महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२६	अग्रम महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२२७	खड्कुले क्रियासिल महिला समुह	१८	महिला	७	७	
२२८	गुम्बाडाँडा प्रगति कृषि महिला समूह	१८	महिला	७	७	
२२९	लोसेकुना महिला कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२३०	जन कल्याण महिलान कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२३१	बुटनदेवी कृषक समुह	१८	महिला	७	७	
२३२	भुलभुले सम्य महिला कृषि समुह	१८	महिला	७	७	
२३३	पञ्चकन्या कृषक समुह	१८	महिला	७	६	१
२३४	कमलदेवी कृषक समुह	१८				
२३५	महालक्ष्मी बहुउद्देश्य कृ.स.	१९	मिश्रीत	७	३	४
२३६	जनजागरण कृषक समुह	१९	पुरुष	७	0	७
२३७	हरियाली कृषि महिला समुह	१९	महिला			
२३८	नमोबुद्ध तरकारी उत्पादक कृषक समुह	१९	मिश्रीत			
२३९	आयआर्जन कृषक समुह	१९	मिश्रीत			
२४०	लालुपाते तरकारी उत्पादक कृषक समुह	१९	मिश्रीत			
२४१	बुद्ध कफी खेती आय आर्जन समूह	१९	मिश्रीत	७	३	४
२४२	कुनाटोल बाखा पालन समूह	१९	मिश्रीत	७	६	१
२४३	रातोडाँडा कृषि समूह	१९	मिश्रीत	२ ६	8	१ 8
२४४	दिगो बहुउद्देश्य कृषक समुह	१९	मिश्रीत	७	५	२
२४५	गुराँस महिला कृषक समुह	१९	महिला	७	७	

क्र.सं.	समुहको नाम	वडा नं	समुहको प्रकार	जम्मा सदस्य संख्या	म.	पु.
२४६	सगँसंगै बचत तथा कृषक समुह	१९	मिश्रीत	२३	१७	३

(हेउमनपा, कृषि तथा पशुपंक्षी उपसमिति , २०८०)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा आवश्यक रासायनिक मल खरिद बिक्री तथा वितरणमा संलग्न ५६ वटा सहकारी तथा निजी कम्पनि छन् । जसको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११: पालिकामा रासायनिक मल वितरण गर्ने फर्म तथा सहकारीको विवरण

क्र.सं.	फर्म वा सहकारीको नाम	वडा नं.	रासायनिक मल बिक्री इजाजत पत्र दर्ता नं.	कृषि सामग्रीको डिलरसिप	साल्ट ट्रेडिङ्गको डिलरसिप
१	श्री आफ्नै कृषि सहकारी संस्था लि.	१	44/077/78		
२	सुप्रिम लिङ्कर्स एण्ड सप्लायर्स	१	143/2065/8/22		
३	कार्की ब्रदर्श एण्ड सप्लायर्स	१	258/2069/6/21		
४	दिव्यतारा बहुउद्देश्यि सहकारी संस्था लि.	२	1/2076/8/15	√	√
५	श्री किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	२	19/077/78	√	√
६	श्री क्रियाशिल कृषि सहकारी संस्था लि.	३	54/078/79		
७	श्री किसान खेती सेवा पसल	३	32/077/78		
८	श्री राजदेवी महिला बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	३	42/077/78	√	√
९	श्री कृषक कृषि सहकारी संस्था लि.	४	20/077/78	√	√
१०	श्री पशुपंक्षी औषधी तथा खेति सेवा पसल	४	30/35/077/78		
११	रासायनिक मल बिक्री पसल	५	39/057/7/21		
१२	श्री न्यू लबकुश विज भण्डार	६	28/137/077/78		

क्र.सं.	फर्म वा सहकारीको नाम	वडा नं.	रासायनिक मल बिक्री इजाजत पत्र दर्ता नं.	कृषि सामग्रीको डिलरसिप	साल्ट ट्रेडिङ्गको डिलरसिप
१३	श्री काली पोखरी कृषि सहकारी सं.लि.	६	34/077/78	√	√
१४	श्री नारायणी दुग्ध उत्पादक स.लि.सं.	६	37/154/067/68	√	√
१५	श्री मकन्चुली सहकारी संस्था लि.	६	23/077/78	√	√
१६	श्री महालक्ष्मी कृषि सहकारी संस्था लि.	७	16/077/78	√	
१७	श्री वनदेवी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	७	17/077/78	√	√
१८	कमाने कृषि सहकारी संस्था लि.	८	233/068/08/6		
१९	श्री नारायणी बहुउधेशिय सहकारी संस्था लि.	९	45/077/78		√
२०	श्री पशुपति साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	९	10/262/069/70	√	√
२१	श्री हुप्राचौर कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	18/077/78	√	√
२२	श्री साझा मलखाद तथा विउ विजन केन्द्र	१०	27/145/077/78		
२३	नमुना बहुउद्देश्यि सहकारी संस्था लि.	१०	2/2076/08/15	√	
२४	हाँडीखोला विज भण्डार	१०	7/24/073/74		
२५	किसान खेती पसल	१०	8/132/063/64		
२६	खेती किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	9/239/068/69	√	√
२७	श्री साझा कृषि सेवा एण्ड विज भण्डार	११	55/078/79		
२८	नवलपुर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	११	15/077/78	√	√
२९	श्री अधिकारी एग्रोभेट	११	35/077/78		
३०	श्री हाम्रो कृषि सहकारी संस्था लि.	११	43/077/78	√	
३१	श्री गुसेश्वरी कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	38/208/067/68	√	√

क्र.सं.	फर्म वा सहकारीको नाम	वडा नं.	रासायनिक मल बिक्री इजाजत पत्र दर्ता नं.	कृषि सामग्रीको डिलरसिप	साल्ट ट्रेडिङ्गको डिलरसिप
३२	श्री पंचमी स्वाबलम्बन बहुउद्येशिय सहकारी संस्था लि.	१२	46/077/78	√	√
३३	श्री लोकतान्त्रीक कृषि सहकारी संस्था लि.	१२		√	√
३४	श्री किसान सहुलियत बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	१२	58/079/80		
३५	श्री पदमपोखरी कृषि सहकारी सं.लि.	१३	57/079/80		
३६	श्री कृषक जागृति बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	१३	59/079/80		
३७	श्री पदम पोखरी घाँस तथा घाँस विउ विकास सहकारी संस्था लि.	१३	12/077/78	√	√
३८	श्री लामा एग्रोभेट	१३	29/75/077/78		√
३९	श्री त्रिवेणी कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	53/14/078/79	√	
४०	श्री मानव उत्थान कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	11/299/76/77	√	√
४१	श्री भबिष्य कृषि सहकारी संस्था लि.	१४	48/257/077/78	√	
४२	महिला जिवन वातावरण स्वाबलम्वन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१५	14/228/077/78		
४३	श्री चुरेशिखर कृषि सहकारी संस्था लि.	१५	39/196/066/67	√	√
४४	श्री हिमचुली कृषि सहकारी संस्था लि.	१६	40/179/077/78	√	√
४५	चेतनशिल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	150/2065/066	√	√
४६	श्री किसान दुग्घ उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	33/077/78	√	√
४७	श्री अंगारेश्वर दुग्ध उत्पदक सहकारी संस्था लि.	१७	21/077/778	√	√

क.सं.	फर्म वा सहकारीको नाम	वडा नं.	रासायनिक मल बिक्री इजाजत पत्र दर्ता नं.	कृषि सामग्रीको डिलरसिप	साल्ट ट्रेडिङ्गको डिलरसिप
४८	श्री साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	22/077/78	√	
४९	श्री राजदेवी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	51/198/077/78	√	
५०	श्री रत्नदेवी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	49/280/070/71	√	√
५१	श्री साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	26/251/077/78	√	√
५२	श्री कालीका दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	41/077/78		√
५३	श्री वस्तीपुर विज भण्डार	१९	31/077/78		
५४	श्री साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	47/194/077/78	√	√
५५	श्री सहायता कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	56/079/80		
५६	श्री वस्तिपुर कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	25/249/068/69	√	√

(कृषि तथा पशुपंक्षी उपसमिति, २०८०)

आ.व. २०७९/८० र आ.व. २०८०/८१ को श्रावण महिना सम्म हेटौंडा उपमहानगरपालिका कृषि विकास शाखा बाट जम्मा ७३९.५ मेट्रिक टन युरिया मल र २८७.४ मेट्रिक टन डि.ए.पि. मलको लागि सिफारीस भएको छ ।

कृषि सामग्री कम्पनी लि.		साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेशन	
यूरिया) मे.टन(.	डि.ए.पि) .मे.टन(.	यूरिया) मे.टन(.	डि.ए.पि) .मे.टन(.
८०	०	७२	०
४८	०	८१	५७
४८	०	६७	०
६७	०	६७	०
६५	०	१०	५५
७०	५०	०	६०
५०	०		

१५	५५		
०	१०		
४४३.२०	११५.२०	२९६.३०	१७२.२०

(हेउमनपा, कृषि तथा पशुपंक्षी उपसमिति, २०८०)

१.८.३.१ कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष , अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल	• कृषि व्यावसायलाई प्रर्वद्धन गर्न कृषि तथा पशुपन्छी विकासका लागि स्थानीय सरकारले यस आ व का लागि जम्मा रु. सात करोड पैसठ्ठी लाख विनियोजन गरेको छ। • कृषि लाई व्यवसायिक रुपमा अगाडी बढाउन पालिकामा २५० कृषक समुह र ५ वटा कृषि सहकारी रहेका । • विभिन्न सेवा केन्द्र मार्फत कृषि तथा पशु सेवा संचालन, मल बिउ वितरण, घासका बिउ वितरण, पशु खोप कार्यक्रम, विभिन्न बालिमा लाग्ने आकस्मिक रोग नियन्त्रणका लागि प्राविधि परिचालन भईरहेको • कृषकका समस्या तथा सुझाव संकलनका लागि कृषक समुहसँग मासिक बैठक संचालन • कृषि तथा पशु पालन कार्यक्रमलाई प्रर्वद्धन गर्नका लागि ३० % साझेदारीमा कार्यक्रम संचालन गर्न कार्यविधि निर्माण तथा कार्यन्वयन ।
दुर्बल	• अनुदानको यथोचित सदुपयोग हुन नसकेको • अनुदान वितरणमा दोहोरोपना • उत्पादनले उपयुक्त बजार नपाउने समस्या • सबै कृषि योग्य भुमिमा सिचाइ सुबिधा पर्याप्त हुन नसकेको • बनिसकेका कृषि उपज संकलन केन्द्रको उपयोग हुन नसकेको • प्राविधिक जनशक्ति अपर्याप्त • चिस्यान केन्द्र माग भन्दा कम उपलब्धत हुनु • कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि संचालन हुने कार्यक्रमको अनुगमन मुल्यान्कम फितलो हुनु • कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि तथ्यांक उपलब्ध नहुनु

अवसर	• व्यवसायिक कृषिमा युवाहरुको बढ्दो आकर्षण • कृषि तथा पशु पालनका लागि उपयुक्त हावापानी तथा पर्याप्त उर्बर भुमि • कृषि तथा पशु जन्य उत्पादनमा (तरकारी, फलफुल, माछामासु, खाद्यन्न तथा दुधमा आत्मनिर्भर हुन सक्ने अवसर • कृषि तथा पशु जन्य उत्पादनका लागि बजार उपलब्ध भएको (हेटौंडा साथै काठमाडौं र तराईका बजार केन्द्रसंग राम्रो पहुँच रहेको) • स्थानीय सरकार संग भूउपयोग योजना तयार गरी कृषि क्षेत्रको संरक्षण र उपयोग गर्ने कानुनी अधिकार रहेको • कृषक लक्षित कार्यक्रम संचालन गरि वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवालै आकर्षित गर्न सकिने • कृषिमा आधारित साना तथा घरेलु उद्यम स्थापनाको अवसर
चुनौति	• कृषि तथा पशुपालन आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गरी व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु • कृषि तथा पशुपालनका क्षेत्रमा आकर्षित गरी स्वरोजगार तथा रोजगारी सिर्जना गरी कृषिलाई सम्मानजनक पेशाको रुपमा स्थापित गर्नु • कृषि तथा पशु जन्य उत्पादनमा पालिकालाई आत्म निर्भर बनाउनु • कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव कम गर्नु • जैविक विविधतालाई कृषि प्रर्वद्धन उपयोग गर्नु • उन्नत जातको बिउ, रासायनिक मल माग अनुसार समयमा उपलब्ध गराउनु तथा रैथाने जातका कृषि उपजको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु • कृषि भूमिको खण्डिकरण रोक्नु

१.८.४. उद्योग

फोटो २: शिवम सिमेन्ट उद्योग

फोटो ३: हेटौंडासिमेन्ट उद्योग

फोटो 4: भ्याली पलेट दाना उद्योग

हेटौंडा उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा कुल ९,२०९ व्यवसाय /उद्यम रहेका छन् जसमा विभिन्न आर्थिक क्रियाकलाप भईरहेका छन् । पालिकामा सबै भन्दा बढी होलसेल तथा खुद्रा व्यापार रहेका छन जसले कुल व्यवसाय /उद्यम को ५१.३७ % रहेको छ । त्यसैगरी होटेल तथा रेष्टुरेन्ट, उत्पादनमुलक व्यवसाय /उद्यम, प्रशासनिक कार्य तथा मनोरञ्जनसँग सम्बन्धित व्यवसाय /उद्यम क्रमशः १५.३३ % १२.९४ % र ९.४ % रहेका छन् । यस्ता व्यवसाय /उद्यममा जम्मा ३१,५८८ जना प्रत्यक्ष रुपमा संग्लग्न रहेका छन्, जसमध्ये पुरुष ६४.८१ % छन भने ३५.१९ % महिलाको संग्लग्नता रहेको छ (आर्थिक सर्भेक्षण , २०७५)।

आ.व २०७७/७८ मा १३ वटा साना उद्योग तथा ६ वटा घरेलु उद्योग गरी जम्मा २० वटा निजि उद्योगहरु सञ्चालनमा रहेका छन । जसमध्ये सबै भन्दा धेरै उद्योग वडा नं ८ र १ मा छन् । यी उद्योगहरूमा ३०३ जनाले प्रत्यक्ष रोजगार प्राप्त गरेका छन्, जसमध्ये १५ प्रतिशत महिला छन् । त्यसैगरी हेटौंडा उमनपामा देशकै सबै भन्दा ठुलो औद्योगिक क्षेत्र सञ्चालनमा रहेको छ । हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्रमा विभिन्न १७ प्रकारका जम्मा १५२ उद्योगहरु रहेकोमा १३५ हाल सञ्चालनमा छन् भने १७ वटा उद्योगहरु बन्द अवस्थामा रहेका छन् । त्यसैगरी सिमेन्ट उद्योगहरु जस्तै हेटौंडा सिमेन्ट, शिवम सिमेन्ट, ऋद्धि सिद्धि सिमेन्ट उद्योगहरु पनि पालिकामा संचालमा रहेका छन् । यस्ता उद्योगको संचालनले स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जनाका साथै स्थानीय तहको राजस्व संकलनमा पनि ठुलो योगदान पुर्याउदै आईरहेका छन् ।

हे
धे
न

फोटो 5: चिलिङ भ्याट उद्योग

मध्ये भागमा तथा संघिय राजधानीबाट नजिक भएकाले हेटौंडा लाई उद्योग स्थापनाका लागि उपयुक्त क्षेत्र

मानिन्छ । यसै आधारलाई मध्यनजर गर्दै हेटौंडा मा नयाँ औद्योगिक क्षेत्र निर्माण गर्न २०७७ सालमा २०० बिगाहा क्षेत्रफलमा मयुरधाप औद्योगिक क्षेत्रको सिलान्यास गरिएको छ । यस क्षेत्रमा १० १५ र २० रोपनीका गरी जम्मा ६२ प्लटको योजना गरिएको छ यो औद्योगिक क्षेत्र संचालनमा आएका स्थानिय स्तरमा प्रत्यक्ष रुपमा ४००० भन्दा माथि रोजगारीका अवसर सिर्जना हुन्छन भने वार्षिक दश अरब भन्दा बढी राजश्व उठने आंकलन गरिएको छ (हेटौंडा दर्पण, स्मारिका , २०७९) ।

पालिकामा कुटानी, पिसानी र पेलानी मिल जस्ता घरेलु उद्योग पनि रहेका छन् । पालिकामा २२ वटा परम्परागत पानी घट्ट, १३ वटा सुधारिएको पानी घट्ट, १ पनि मिल, र १०५ विद्युतीय मिल रहेका छन् । वडा नं १५ मा बाहेक सबै वडामा विद्युतीय मिल छन् (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

१.८.५. व्यापार तथा व्यवसाय

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको कुल जनसंख्या मध्ये ८.५ % ले वस्तु तथा सेवा विक्री गर्ने कामदारको रुपमा कार्य गर्दछन (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) । पालिकामा प्रमुख रुपमा उत्पादन मुलक, व्यापार मुलक र सेवा मुलक व्यवसायहरु संचालनमा छन् । संचालनमा रहेका व्यवसाय मध्ये हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा दर्ता भएका उत्पादनमुलक व्यवसाय १,६२५ वटा व्यापार मुलक व्यवसाय २५७ वटा र सेवा मुलक व्यवसायको संख्या २,३९१ रहेका छन् (हेउमनपा, उद्योग, व्यापार व्यवसाय तथा सहकारी उपसमिति, २०८०) ।

यस उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र वडा नं १ र वडा नं १० मा मात्र कृषि बजार सञ्चालनमा रहेका छन् । वडा नं १ मा दुई वटा हाट बजार सञ्चालनमा रहेका छन् भने वडा नं १७ मा वुटा हाट बजार छ । त्यसैगरी वडा नं १० मा कृषि थोक बजार रहेको छ, यस बजारमा आधारभुत पुर्वाधारको सुविधा छ । यो हाटबजार हसै भरि लाग्दछ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) ।

१.८.५.१ उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• देशकै तेस्रो ठुलो औद्योगिक क्षेत्र रहेको (हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्र) • नयाँ औद्योगिक क्षेत्र (मयुरधाप औद्योगिक क्षेत्र) निर्माणाधीन रहेको • उद्योग क्षेत्रमा युवा वर्गको आकर्षण बढ्दै गएको • देशकै मध्यभागमा रहेको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र • प्रदेश, संघ तथा स्थानीय तहले आधारभूत पूर्वाधारमा लगानी गरिरहेको
दुर्बल पक्ष	• राजनीतिकरणले गर्दा उद्योग क्षेत्र धरासायी बन्दै • भएका उद्योगहरु बन्द हुने क्रम बढ्दो • दक्ष कामदारको कमि

अवसर	• पर्याप्त वन क्षेत्र रहेको तथा अधिकांश जनसंख्या कृषिमा संग्लग्न रहेकोले वन तथा कृषिमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योग स्थापनाको गर्न सकिने • उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थका लागि भारत संगको सबै भन्दा ठुलो नाका (बिरगंज) नजिक रहेको • उत्पादित सामग्रीका लागि बजारको उपलब्धता • उद्योग तथा व्यवसायका लागि श्रम शक्ति उपलब्ध रहेको • बैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त हुने रेमिट्यान्सलाई उद्योग क्षेत्रम अपरिचालन गर्न सकिने
चुनौती	• ठुला उद्योग स्थापना • बन्द भएका उद्योगको पुनस्थापना

१.८.६. पर्यटन

यस उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र विभिन्न धार्मिक, ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरू रहेका छन । सहिद स्मारक यस पालिकाको सबै भन्दा ठुलो तथा प्रचलित पर्यटकीय स्थल हो । यस क्षेत्रमा दैनिक पर्यटकको भिड हुने गर्दछ । त्यसैगरी पुष्पलाल पार्क, चिल्ड्रेन पार्क, वनस्खण्डी मन्दिर तथा पार्क, ऐतिहासिक चुरिया सुरुङ र मन्दिर, जुरेथुम क्षेत्र पाथिभरा मन्दिर तथा भ्यु टावर, बुद्ध पार्क भुटनदेवी मन्दिर, मुर्ति बगैचा, गोरक्षश्वर क्षेत्र र हनुमान मुर्ति, पशुपति मन्दिर, दक्षिणकाली मन्दिर, कुस्माण्ड सरोवर त्रिवेणी धाम, सालक पार्क, मानव सेवा आश्रम, विपी गणेशमान स्मृति शान्ति पार्क, रामनगर पार्क, राप्ती पार्क, संख पार्क, हरित पार्क, पर्यटन तथा पिकनिक स्थल, चनौटा पिकनिक स्थल आदि यस उपमहानगरपालिका क्षेत्रका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरु हुन् । पालिकामा साना ठुला गरि जम्मा २४५ वटा पर्यटकीय स्थलहरु रहेका छन् जसमध्य २४३ मा सडकको पहुँच पुगेको छ ।

फोटो ६: वनस्खण्डी मन्दिर तथा पार्क

फोटो 7: सहिद स्मारक पार्क

तालिका १२: पालिकामा रहेका प्रमुख पर्यटकीय स्थलको विवरण

वडा नं	नाम	प्रकार
१	पाथिभरा मन्दिर र भ्यु टावर	भ्यु टावर
२	वनस्खण्डी मन्दिर	मन्दिर
३	मनकामना मन्दिर क्षेत्र	धार्मिक पर्यटन
३	दक्षिणकाली मन्दिर	धार्मिक पर्यटन
४	चिल्ड्रेन पार्क	पार्क
४	पशुपति मन्दिर	धार्मिक पर्यटन
५	पुष्पलाल पार्क	प्राकृतिक पर्यटन
५	माछा प्लान क्षेत्र	कृषि पर्यटन
५	रुद्रेश्वर क्षेत्र	धार्मिक पर्यटन
५	लक्ष्मीनारायण मन्दिर व्यासपिठ एवं सिसमहल	धार्मिक पर्यटन
६	रामनगर पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
६	वि.पी गणेशमान स्मृति शान्ति पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
६	बौद्ध बाल उद्यान	मनोरञ्जन पर्यटन
९	दिव्य बाल उद्यान पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
९	कुस्माण्ड सरोबर त्रिवेणी धाम	धार्मिक पर्यटन
१०	राप्ती पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१०	भुटनदेवी मन्दिर	धार्मिक पर्यटन
११	सहिद स्मारक पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
११	पुण्य क्षेत्र	धार्मिक पर्यटन
१३	सहिद प्रीत कुमार पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१३	बुद्ध पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१३	शंख पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१३	ऐतिहासिक पदम पोखरी	ऐतिहासिक पोखरी
१४	ड्राईभर डाँडा पर्यटकीय क्षेत्र	प्राकृतिक पर्यटन
१४	मानव सेवा आश्रम	
१५	पिस पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१५	शान्ति पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१५	चुरियामाई मन्दिर तथा सुरुङ	धार्मिक/ ऐतिहासिक पर्यटन
१७	जुरेथुम पर्यटन तथा पिकनिक स्थल	प्राकृतिक पर्यटन
१७	सालक पार्क	प्राकृतिक पर्यटन

वडा नं	नाम	प्रकार
१८	गुम्बा डाँडा	धार्मिक/प्राकृतिक पर्यटन
१८	मुर्तिकला उद्यान	मनोरञ्जन पर्यटन
१८	गोरक्ष ताल	प्राकृतिक पर्यटन
१९	चनौटा पिकनिक स्थल	मनोरञ्जन पर्यटन
१९	वातावरण हरित पार्क	प्राकृतिक पर्यटन
१९	सहिद स्मृति पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१९	चिल्ड्रेन पार्क	मनोरञ्जन पर्यटन
१९	तपोवन	धार्मिक पर्यटन
२०	राजपानी पार्क	प्राकृतिक

(हेउमनपा, पर्यटन विकास उपसमिति/ वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

फोटो ९: बुद्ध पार्क वडा ११

फोटो ८: गोरक्षेश्वरक्षेत्र, हनुमान मुर्ति

यस पालिकामा वार्षिक रुपमा आउने पर्यटकको संख्या उल्लेख्य रहेको छ । विशेषगरी आन्तरिक पर्यटक र छिमेकि मुलुक भारतबाट उल्लेख्य मात्रामा पर्यटक आउने गर्दछन । पालिकामा पर्यटक लक्षित थुप्रै होटलको संख्या रेष्टुरेन्टहरु छन् विशेष गरि वडा नं १, २, ४, ५, १०, ११ उल्लेख्य मात्रामा होटलको संख्या रेष्टुरेन्टहरु छन । पालिकामा आन्तरिक पर्यटकको तुलनामा बाह्य पर्यटकको संख्या न्युन देखिन्छ ।

तालिका १३: पालिकामा रहेका होटेल, कोठा र बेडको विवरण

होटलको स्तर	होटेल संख्या	कोठा संख्या	बेड संख्या	हल
पहिलो स्तरका होटल	१३	४०५	८१५	९
दोस्रो स्तरका होटल	२४	३५५	७८१	१
जम्मा	**३७**	**७५५**	**१६०६**	**१०**

(हेउमनपा, पर्यटन विकास उपसमिति, २०८०)

यस बाहेक पनि पालिकामा विभिन्न होटेलहरु संचालनमा रहेका छन् । पालिकामा रहेका सबै होटेलमा कुल कोठा संख्या १,२१६ र बेड संख्या २,४१५ रहेका छन् (हेउमनपा, पर्यटन विकास उपसमिति, २०८०)।

१.८.६.१ पर्यटन क्षेत्रका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• नगर पर्यटन विकास समिति गठन भएको • नगर क्षेत्रभित्र रहेका संभावित धार्मिक पुरातात्वीक ऐतिहासिक पर्यावरणीय पर्यटन क्षेत्रका विवरण संकलन भएको (३१८ प्रजातिका चराहरुको विवरण संकलन गरिएको) • छोटो दुरिमा जैविक तथा वातावरणीय विविधता विद्यमान रहेको • पर्यटन क्षेत्रमा निजि क्षेत्रको संग्लाग्नाता राम्रो रहेको • देशकै तेस्रो ठुलो औद्योगिक क्षेत्र रहेको हेटौंडामा औद्योगिक पर्यटनको सम्भावना (दुईवटा औद्योगिक क्षेत्रहरु) • बहुजाती, बहुभाषी, बहु धार्मिक मिश्रित जातजाती बसोबास रहेको पर्यटनका लागि आवश्यक पूर्वाधार (पहुँच, आवासको राम्रो व्यवस्था रहेको
दुर्बल पक्ष	• पर्यटकीय पूर्वाधार विकासका लागि लगानी केन्द्रित गर्न नसकिएको • साना साना तथा पर्यटन विकासका दृष्टिले कम महत्वपूर्ण योजनाहरुमा बजेट छरिएको • जातीय मौलिकता लोप हुदै गएको तथा जातीय मौलिक कला तथा संस्कृतिलाई पर्यटकीय उपजको रुपमा विकास गर्न नसकिएको • सिमसार क्षेत्र संरक्षणको लागि पर्याप्त कार्य गर्न नसकिएको
अवसर	• पालिकाको ५० % भन्दा बढी भूभाग जंगल रहेको तथा विभिन्न सिमसार क्षेत्र रहेकोले पर्या पर्यटनको प्रबलको सम्भावना • रैथाने तथा आगन्तुक चराका प्रजातीहरुको बाहुल्यता रहेको कारण बर्ड वाचिङ्गको सम्भावना • अन्य पालिकामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरु (मकवानपुर गढि, त्रिखण्डि क्षेत्र, दामन, इन्द्रसरोवर) पनि समेटेर एकीकृत पर्यटन विकासका लागि सहकार्य गर्ने • सामुदायिक वनहरुमा छोटो तथा लामो दुरीका पैदल मार्गको विकासगरि प्रवर्द्धन • वन विज्ञान अध्ययन संस्थानको वन क्षेत्रलाई प्राकृतिक चिडिया घरको रूपमा विकास गर्ने साथै संग्रहालय संचालनमा ल्याउन सकिने • नदी तटिय क्षेत्रमा (राप्ती, कर्रा) पूर्वाधारहरुको विकास गरि आकर्षक पर्यटकीय गन्तब्य बनाउने

	• विभिन्न जातजातिको आफ्नै मौलिक भाषा, कला, संस्कृति रहेकोले उनीहरुका जात्रा, पर्व मेलालाई महोत्सवको रुपमा विकास गरी पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने साथै यस्ता समुदायमा सामुदायिक होमस्टे संचालन गरि उनीहरुलाई प्रत्यक्ष रुपमा संग्लग्न गर्ने • हेटौंडामा आउने पर्यटकको बसाई अवधि र प्रतिदिन खर्च बढाउन विभिन्न पर्यटकीय क्रियाकलाप थप गर्नु • बिभिन्न खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गरि खेल पर्यटनको विकास गर्ने • पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने बिभिन्न प्याकेजहरु विकास गरि पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने
चुनौति	• पर्यटन विकासमा बाह्य तथा निजि क्षेत्रको लगानी बढाउनु • सामुदायिक वन क्षेत्रमा निर्वाध रुपमा पर्यटनका पूर्वाधार विकास गर्नु तथा पर्यटकीय गतिविधि बढाउनु • प्रभाकारी रुपमा पर्यटन प्रवर्द्धन गरि थप पर्यटक भित्र्याउनु

१.८.७. श्रम तथा रोजगारी

नेपालको संबिधान २०७२ ले रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रुपमा सुनिश्चित गरेको छ । रोजगारीको हक प्रत्याभुति गर्न नेपाल सरकारले वि.सं. २०७५ सालबाट ७५३ वटै स्थानीय तहमा प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ । यो कार्यक्रमले बेरोजगारको तथ्यांक संकलन गर्ने, रुजु गर्ने तथा वास्तविक बेरोजगारलाई न्युनतम १०० दिनको (वार्षिक) रोजगारी उपलब्ध गराउछ ।

तालिका १४: पालिकामा सुचिकृत बेरोजगार तथा प्राप्त रोगरिको विवरण

आर्थिक वर्ष	सुचिकृत व्यक्तिको संख्या			घरधुरी संख्या	कुल आयोजना	रोजगारीमा खटिएको व्यक्तिको संख्या	कुल रोजगारीका दिनहरु
	पुरुष	महिला	जम्मा				
२०७६/०७७	१७६	४५६	६३२	७११	९	४७१	६,२६७
२०७७/०७८	३६३	७२०	१०८३	१०१३	१०	१४६	६,६५०
२०७८/०७९	२८५	५३८	८२३	७६८	९	७६	६,४३७
२०७९/०८०	२२८	६५७	८८५	८४६	१२	९६	६,८०२

(https://www.pmep.gov.np/esc/statistics)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा १७६ पुरुष र ४५६ महिला गरी जम्मा ६३२ जना बेरोजगारको सुचिमा सुचिकृत भएका थिए । सो आ.व.मा सुचिकृत भएका मध्ये ४७१ जनाले ९ वटा आयोजनामा संगलग्न भई जम्मा ६,२६७ दिन काम गरेका थिए ।

१.८.७.१ श्रम तथा रोजगारी क्षेत्रका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत बेरोजगार व्यक्तिको सूचना संकलन , व्यवस्थापनतथा न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूति गर्न आवश्यक रोजगार सेवा र सहायता प्रदान • स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न उद्योगधन्दा हरुमा रोजगारीको सिर्जना भएको • आन्तरिक रोजगार सिर्जना सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरी रोजगारीका नयाँ क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने • बैदेशिक रोजगारीमा रहेका तथा फर्किएर आएका व्यक्तीहरुको तथ्यांक संकलन र सिपमुलक तालिम प्रदान कार्यक्रम संचालन • वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिका लागि पुनःएकिकरण कार्यक्रम गरी सुचिकृत लाभग्राहीहरुलाइ अनुदान रकम वितरण
दुर्बल पक्ष	• पालिकामा रहेका सबै बेरोजगारलाई रोजगारीमा समेट्न नसक्नु • ज्याला दर न्युन हुनु • रोजगारीको अवसरको दिन थोरैहुन • वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएक आएकाहरुको लागि पुनएकिकरण कार्यक्रम : मा सवैलाइ समेट्न नसक्नु ।
अवसर	• दक्ष तथा सक्षम जनशक्ति विकास गरी आन्तरिक रोजगारीको प्रवर्द्धन र विस्तार गर्ने • सरकारी, निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रहरु बीचको समन्वय र सहकार्यमा थप रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने • आन्तरिक रोजगारी सिर्जनाका लागिआवश्यक नीतिगत र संरचनात्मक व्यवस्था गर्ने सार्वजनिक पूर्वाधारहरुको निर्माण, स्तरोन्तती र विस्तारमा योगदान गर्ने
चुनौती	• स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसर थप गर्नु • बैदेशिक रोजगारीमा जाने सबैलाई सिपमुलक तालिम प्रदान गरेर मात्र पठाउनु • वैदेशिक रोजगारीमा प्राप्त गरेको सिप तथा अनुभवलाई पालिकामा उपयोग गर्नु • सिपमुलक तालिम प्रदान गरिएका लाभग्राहिलाई परिचालन गर्नु वा सिकेको सिप प्रयोगमा ल्याउनु

१.८.८. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र

यस उपमहानगरपालिकामा सबै प्रकारका बाणिज्य बैंक, विकास बैंक, लघु वित्त, फाईनान्स, ईन्सुरेन्स कम्पनी, सहकारी लगायत सबै प्रकारका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरू सञ्चालनमा छन् । यस उपमहानगरपालिका भित्र जम्मा २० बाणिज्य बैंक , ७ वटा विकास बैंक, ६ फाईनान्स र १ राष्ट्रिय सहकारी गरी जम्मा वटा राष्ट्रिय स्तरका वित्तीय संस्थाहरुले वित्तीय सेवा पुर्याई रहेका छन् ।

तालिका १५: पालिकामा सेवा प्रदान गर्ने वित्तीय संस्थाको विवरण

क्रसं.	बैंकको नाम	वर्ग	वित्तीय संस्थाको प्रकार
१	सिटिजन्स बैंक ईन्टरनेशनल लि.	A	बाणिज्य बैंक
२	एनआईसी एसिया बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
३	सिद्धार्थ बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
४	नेपाल ईन्भेष्टमेन्ट मेघा बैंक लि) .कान्तिराजपथ शाखा(	A	बाणिज्य बैंक
५	नेपाल ईन्भेष्टमेन्ट मेघा बैंक लि) .टि.सी.एन रोड शाखा(	A	बाणिज्य बैंक
६	लक्ष्मी सनराईज बैंक लि).कान्तिराजपथ शाखा(	A	बाणिज्य बैंक
७	लक्ष्मी सनराईज बैंक लि).पारिजातपथ शाखा(	A	बाणिज्य बैंक
८	प्रभु बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
९	कुमारी बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
१०	मुक्तिनाथ विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
११	प्रोग्रेसिभ फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स
१२	राष्ट्रिय सहकारी लि.		
१३	प्राईम बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
१४	कानमा सेवा विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
१५	सांग्रिला विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
१६	ज्योति विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
१७	नेपाल फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स
१८	सानिमा बैंक	A	बाणिज्य बैंक
१९	सिन्धु विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
२०	हिमालयन बैंक लि) .बैंक रोड(	A	बाणिज्य बैंक
२१	हिमालयन बैंक लि) .बैंपारिजात पथ(	A	बाणिज्य बैंक
२२	नेपाल एसविआई बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
२३	एभरेष्ट बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
२४	नबिल बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक

क्रसं.	बैंकको नाम	वर्ग	वित्तीय संस्थाको प्रकार
२५	माछापुच्छ्रे बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
२६	गरिमा विकास बैंक	B	विकास बैंक
२७	गुहेश्वरी मर्चेन्ट फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स
२८	महालक्ष्मी विकास बैंक लि.	B	विकास बैंक
२९	समृद्धि फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स
३०	ग्लोबल आईएमई बैंक लि).मेन रोड(	A	बाणिज्य बैंक
३१	ग्लोबल आईएमई बैंक लि.(पारिजात पथ)	A	बाणिज्य बैंक
३२	एनएमबि बैंक लि.	A	बाणिज्य बैंक
३३	गोर्खाज फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स
३४	मन्जुश्री फाईनान्स लि.	C	फाईनान्स

(उद्योग, व्यवसाय तथा वित्तीय संस्था उपसमिति, हेउमनपा, २०८०)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा जम्मा २१६ वटा सहकारी संस्थाहरु रहेका छन् जसमध्य ९७ बचत तथा ऋण सहकारी, ५४ कृषि सहकारी, १९ बहुउद्देश्यीय सहकारी, १९ दुग्ध उत्पादक सहकारी, १३ उपभोक्ता सहकारी, ५ जडिबुटी सहकारी, ३ स्वास्थ्य सहकारी र ६ वटा अन्य सहकारी छन् ।
यस्ता सहकारीहरुले स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेको पुँजीलाई एकत्रित गरी परिचालन गर्न ठुलो ठुलो सहयोग गरिरहेका छन् । स्थानीयको दैनिक जीवनमा पर्न आउने वित्तीय सहयोगगी हुनुका साथै विभिन्न उद्यमशीलता विकासमा पनि सहयोग पुर्याईरहेका छन् । यद्यपि कतिपय सहकारी संस्था हाल निष्क्रिय छन् ।

तालिका १६: सहकारी संस्थाको विवरण

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१	सितु बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१	बचत तथा ऋण
२	अग्रगति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१	बचत तथा ऋण
३	सुन्दर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१	बचत तथा ऋण
४	नारी जागरण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१	बचत तथा ऋण
५	आफ्नै कृषि सहकारी संस्था लि.	१	बचत तथा ऋण
६	किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	२	कृषि
७	सामुदायिक कृषि वन वि. सहकारी संस्था लि.	२	कृषि
८	जलजला जडिबुटी सहकारी संस्था लि.	२	जडिबुटी
९	मकवानपुर स्वास्थ्य सहकारी संस्था लि.	२	स्वास्थ्य
१०	साईराम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
११	परिचय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१२	गणपतिबाबा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१३	मकवानपुर नमुना प्रगति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१४	विलक्षण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१५	युवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१६	समता महिला विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१७	पिपलबोट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१८	बाबा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
१९	ज्योति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	२	बचत तथा ऋण
२०	गतिशिल कृषि सहकारी संस्था लि.	३	कृषि
२१	कृषक हित कृषि सहकारी संस्था लि.	३	कृषि
२२	राजदेवी महिला बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	३	बहुउद्देश्यीय
२३	दिपज्योति म.सहकारी संस्था लि.उ.ब.	३	बहुउद्देश्यीय
२४	जनहित दुग्ध सहकारी संस्था लि.	३	दुग्ध उत्पादक
२५	सुखी भविष्य बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	बचत तथा ऋण
२६	परिवर्तन महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	बचत तथा ऋण
२७	दियालो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	बचत तथा ऋण
२८	हिमालयन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	३	बचत तथा ऋण
२९	मजदुर किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	४	कृषि
३०	मित्रमिलन बहुउद्देश्यीय उ.सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देश्यीय
३१	मनोकामना बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देश्यीय
३२	अग्नी बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देश्यीय
३३	कामना बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देश्यीय
३४	महालक्ष्मी बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देश्यीय
३५	सुनौलो भविष्य स्वास्थ्य सहकारी संस्था लि.	४	स्वास्थ्य
३६	सामुदायिक स्वास्थ्य सहकारी संस्था लि.	४	स्वास्थ्य
३७	ॐ बाबा उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	४	उपभोक्ता
३८	प्रजातान्त्रिक उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	४	उपभोक्ता
३९	जयकालिका उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	४	उपभोक्ता
४०	ॐ आरोग्य उपभोक्ता सहकारी संस्था लि	४	उपभोक्ता
४१	सजिलो उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	४	उपभोक्ता
४२	शुभसन्ध्या उपभोक्ता महिला सहकारी संस्था लि.	४	उपभोक्ता
४३	सशक्त बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
४४	युसेस बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
४५	मेरिगोल्ड बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
४६	शुभलक्ष्य बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
४७	अग्रणी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
४८	परिक्रमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
४९	जयकालिका बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५०	सिटि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५१	पांचतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५२	सुरक्षित बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५३	गुराँस बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५४	साथीभाई बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५५	समदृष्टि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५६	पञ्चायन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५७	संयुक्त बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५८	मातृभूमी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
५९	नागरिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६०	कान्तिपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६१	हेटौंडेली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६२	दिपशिखा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६३	सगरमाथा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६४	हाम्रो गोर्खा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६५	सूर्य विनायक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६६	स्वस्तिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	४	बचत तथा ऋण
६७	रोयल कोअपरेटिभ	४	अन्य
६८	शक्ति संचार सहकारी संस्था लि.	४	अन्य
६९	मकवानपुर निर्माण व्यवसायी उ.सहकारी संस्था लि .	४	अन्य
७०	ज्ञानदिप बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	५	बहुउद्देश्यीय
७१	मनकामना बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	५	बहुउद्देश्यीय
७२	गृह श्रमिक उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	५	उपभोक्ता
७३	युवा जागरण उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	५	उपभोक्ता
७४	स्यार्सेकालिका उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	५	उपभोक्ता

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
७५	संजीवनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
७६	भू.पू. सैनिक मिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
७७	रुद्रेश्वर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
७८	प्रतिफल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
७९	मकालु बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
८०	सखित्व बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	५	बचत तथा ऋण
८१	नौलो बिहानी कृषि सहकारी संस्था लि.	६	कृषि
८२	जनता कृषि सहकारी संस्था लि.	६	कृषि
८३	कालीपोखरी कृषि सहकारी संस्था लि.	६	कृषि
८४	सुनगाभा बहुउदेश्यीय सहकारी संस्था लि.	६	बहुउद्देश्यीय
८५	कामधेनु बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	६	बहुउद्देश्यीय
८६	गरिवी निवारण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	बचत तथा ऋण
८७	चौघडा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	बचत तथा ऋण
८८	नारीचेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	बचत तथा ऋण
८९	बागेश्वरी कृषि सहकारी संस्था लि.	७	कृषि
९०	महालक्ष्मी कृषि सहकारी संस्था लि.	७	कृषि
९१	सगरमाथा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	७	बहुउद्देश्यीय
९२	आधारभुत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	७	बचत तथा ऋण
९३	हेटौंडा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	७	बचत तथा ऋण
९४	सृजना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	७	बचत तथा ऋण
९५	कमाने कृषि सहकारी संस्था लि.	८	कृषि
९६	सामुदायिक विकास कृषि सहकारी संस्था लि.	८	कृषि
९७	किसान कल्याण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	८	बहुउद्देश्यीय
९८	जनजागृति नगर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	८	दुग्ध उत्पादक
९९	मनकामना उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	८	दुग्ध उत्पादक
१००	सर्वोतम सञ्चिति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	८	बचत तथा ऋण
१०१	प्रशन्न बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	८	बचत तथा ऋण
१०२	संगत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	८	बचत तथा ऋण
१०३	पशुपति साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	९	कृषि
१०४	पशुपतिनगर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	९	दुग्ध उत्पादक
१०५	कालीमाता उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	९	उपभोक्ता

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१०६	हे. सि. उ. लि. बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	९	बचत तथा ऋण
१०७	खेति किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	कृषि
१०८	हुप्राचौर कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	कृषि
१०९	राप्ती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११०	महामति बचत तथा ऋण सहाकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
१११	ग्रिण्डलैज बचत तथा ऋण सहाकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११२	शिशिर बचत तथा ऋण सहाकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११३	श्रमिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११४	सुखसमृद्धि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११५	नमस्ते मकवानपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११६	पशुपति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११७	यातायात व्यवसायी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण
११८	दलित उत्थान कृषि सहकारी लि.	११	कृषि
११९	हाम्रो कृषि सहकारी लि.	११	कृषि
१२०	संयुक्त कृषि सहकारी संस्था लि.	११	कृषि
१२१	क्षीरसागर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	११	दुग्ध उत्पादक
१२२	नवलपुर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	११	दुग्ध उत्पादक
१२३	बागेश्वरी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	११	बचत तथा ऋण
१२४	नवयुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	११	बचत तथा ऋण
१२५	विपन्न बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	११	बचत तथा ऋण
१२६	उपयोगी सहस्राब्दी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	११	बचत तथा ऋण
१२७	महिला घरेलु सामान उ. त. वि. सहकारी संस्था लि.	११	अन्य
१२८	त्रिवेणी कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१२९	कंचनजंघा कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१३०	लोकतान्त्रिक कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१३१	पौरखी कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१३२	गुप्तेश्वरी कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१३३	समृद्धि स्वावलम्बन कृषि सहकारी संस्था लि.	१२	कृषि
१३४	किसान सहुलियत बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि(दुग्ध) .	१२	बहुउद्देश्यीय
१३५	श्रीपञ्चमी स्वा. बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.(दुग्ध)	१२	बहुउद्देश्यीय
१३६	जीवन जडिबुटी सहकारी संस्था लि.	१२	जडिबुटी

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१३७	जनसेवा दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१२	दुग्ध उत्पादक
१३८	महिला सेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१२	बचत तथा ऋण
१३९	जनमुखी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१२	बचत तथा ऋण
१४०	प्राकृतिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१२	बचत तथा ऋण
१४१	आधुनिक महिला जागृति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१२	बचत तथा ऋण
१४२	जनचेतना स्वाबचत तथा . ऋण सहकारी संस्था लि.	१२	बचत तथा ऋण
१४३	मानव उत्थान कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	कृषि
१४४	पदमपोखरी कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	कृषि
१४५	सूर्यमुखी कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	कृषि
१४६	सर्वभूमि कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	कृषि
१४७	सर्वगुण कृषि सहकारी संस्था लि.	१३	कृषि
१४८	कृषक जागृति बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि(दुग्ध).	१३	बहुउद्देश्यीय
१४९	सर्वपथ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१३	बचत तथा ऋण
१५०	एकीकृत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१३	बचत तथा ऋण
१५१	नमोबुद्ध बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१३	बचत तथा ऋण
१५२	युवा एकता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१३	बचत तथा ऋण
१५३	महिला मिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१३	बचत तथा ऋण
१५४	पदमपोखरी घाँस विउविजन सहकारी संस्था लि.	१३	अन्य
१५५	पान्तले पदमपोखरी सहकारी संस्था लि.	१३	अन्य
१५६	मयुर कृषि सहकारी संस्था लि.	१४	कृषि
१५७	भविष्य कृषि सहकारी संस्था लि.	१४	कृषि
१५८	भुटनदेवी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१४	बचत तथा ऋण
१५९	मञ्जुश्री बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१४	बचत तथा ऋण
१६०	चुरेशिखर कृषि सहकारी संस्था लि.	१५	कृषि
१६१	स्वाबलम्वन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिदुग्ध.	१५	बहुउद्देश्यीय
१६२	चुरियामाई जडिबुटी सहकारी संस्था लि.	१५	जडिबुटी
१६३	गोरस महिला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१५	दुग्ध उत्पादक
१६४	महिला जनशक्ति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१५	बचत तथा ऋण
१६५	जनचेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१५	बचत तथा ऋण
१६६	हिमचुली कृषि सहकारी संस्था लि.	१६	कृषि
१६७	प्रभावकारी कृषि सहकारी संस्था लि.	१६	कृषि

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१६८	जुरेथुम कृषि सहकारी संस्था लि.	१६	कृषि
१६९	हटिया एकिकृत कृषि सहकारी संस्था लि.	१६	कृषि
१७०	आधुनिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१६	बचत तथा ऋण
१७१	जनसहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१६	बचत तथा ऋण
१७२	सानाकिसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	कृषि
१७३	युवा विकास कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	कृषि
१७४	गैरीगाउँ कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	कृषि
१७५	रुपान्तरण कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	कृषि
१७६	त्रिशक्ति कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	कृषि
१७७	लालकमल जडिबुटी कृषि सहकारी संस्था लि.	१७	जडिबुटी
१७८	हरित हटिया जडिबुटी सहकारी संस्था लि.	१७	जडिबुटी
१७९	राजदेवी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	दुग्ध उत्पादक
१८०	किसान दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	दुग्ध उत्पादक
१८१	अंगारेश्वर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	दुग्ध उत्पादक
१८२	चेतनशिल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	दुग्ध उत्पादक
१८३	लक्ष्मीनारायण दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१७	दुग्ध उत्पादक
१८४	हटिया उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	१७	उपभोक्ता
१८५	चुच्चेखोला सामुदायिक वन उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	१७	उपभोक्ता
१८६	संगम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१७	बचत तथा ऋण
१८७	हटिया बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१७	बचत तथा ऋण
१८८	भरोसा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१७	बचत तथा ऋण
१८९	शुभकामना महिला जा. बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१७	बचत तथा ऋण
१९०	राजदेवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१७	बचत तथा ऋण
१९१	सानाकिसान कृषि सहकारी संस्था लि	१८	कृषि
१९२	चुरेशिखर कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	कृषि
१९३	नारी सृजना कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	कृषि
१९४	गुफास्थान कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	कृषि
१९५	श्री ज्योति कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	कृषि
१९६	कालीदेवी कृषि सहकारी संस्था लि.	१८	कृषि
१९७	नव सृजनशील म. बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	१८	बहुउद्देश्यीय
१९८	महिला जीवन वातावरण स्वा.बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि .	१८	बहुउद्देश्यीय

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं	सहकारीको प्रकार
१९९	कालिका दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	दुग्ध उत्पादक
२००	रत्नदेवी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	दुग्ध उत्पादक
२०१	पंचकन्या दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	दुग्ध उत्पादक
२०२	आँपखोला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	दुग्ध उत्पादक
२०३	रामधूनी महिला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१८	दुग्ध उत्पादक
२०४	हर्नामाडी जन उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	१८	उपभोक्ता
२०५	वंशगोपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१८	बचत तथा ऋण
२०६	सहायता कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२०७	सानाकिसान कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२०८	बस्तीपुर कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२०९	क्रियाशिल कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२१०	शुभ श्री कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२११	सहभागिता कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२१२	बसामाडी चेपाङ कृषि सहकारी संस्था लि.	१९	कृषि
२१३	जनजागरण दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.	१९	दुग्ध उत्पादक
२१४	मनकामनामाई बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१९	बचत तथा ऋण
२१५	सुप्रिति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१९	बचत तथा ऋण
२१६	प्रगति स्वावलम्बन सहकारी संस्था लि.	१९	बचत तथा ऋण

(उद्योग, व्यवसाय तथा वित्तीय संस्था उपसमिति, हेउमनपा, २०८०)

त्यसैगरी हेटौंडा उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र १६ वटा बचत समूह कृयाशिल रहेका छन् । जसले समुदाय स्तरमा हुने आर्थिक क्रियाकलापलाई चलायमान गर्न सहयोग गरिरहेका छन् । यस्ता समुहले सदस्यहरु बिचमा बचत गर्ने ऋण परिचालन गर्ने, सामाजिक कार्य गर्ने जस्ता क्रियाकलाप गर्दछन । यस्ता समुह वडा नं ६, ७ र ८ मा बढि कृयाशिल रहेको देखिन्छ । यस किसिमको बचत समूहमा ५७ प्रतिशत सदस्य महिला रहेका छन्, भने करिब २ प्रतिशत परिवार दलित र करिब १६ प्रतिशत परिवार जनजाती रहेका छन् (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) ।

१.८.९. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• बैंक, लघुवित्त,फाईनान्स , तथा सहकारी जस्ता वित्तीय संस्था संचालनमा रहेका • अधिकांश व्यक्तिहरुको बचत गर्ने बानीको विकास • सहकारी सम्बन्धि कानुन निर्माण भएको • सहकारीमा संग्लग्न संचालक तथा कर्मचारीलाई तालिमको व्यवस्था

	• मकवानपुर जिल्ला सहकारी संघ संग सहकार्य
दुर्बल पक्ष	• आर्थिक कारोवारमा दक्ष जनशक्तिको अभाव • निति, कार्यबिधि र नियमावलि निर्माण तथा कार्यान्वयनमा संस्थाहरु उदासिन • प्रतिवेदन तयारीमा स्पष्टताको अभाव • सहकारी शिक्षाको कमी • बजारीकरणमा उदासिन • योग्य र क्षमतावान जनशक्ती पलायन • फितलो अनुगमन • सञ्चालक र कर्मचारी बिच काम, कर्तब्य र अधिकारको प्रयोगमा समस्या • सबै सहकारी COPOMIS मा समावेश नभएको • कतिपय सहकारी समयमा नवीकरण नभएका
अवसर	• छरिएर रहेको स सानो पुँजीलाई परिचालन गरि स्वरोजगार तथा रोजगारी सिर्जना गर्ने • उद्यमशीलताको विकासका लागि लगानी जुटाउनु • सहकारी मार्फत आर्थिक तथा सामाजिक सबलीकरण • कृषि पशुपालन ,तथा उद्योगबाट उत्पादन भएका सामग्रीको कारोबार सहकारी मार्फत गर्ने
चुनौती	• सहकारीको अनुगमन तथा नियमन गरि चुस्त दुरुस्त बनाउनु • वित्तीय क्षेत्रलाई जिम्मेवार बनाउनु • वित्तीय क्षेत्रको सुधारका लागि बनेका योजना कार्यान्वयन गर्नु • वित्तीय क्षेत्रले निया बमोजिम स्थानिय स्तरमा परिचालन गनुपर्ने पुँजीको परिचालन गर्नु

१.९. सामाजिक क्षेत्र

१.९.१. शिक्षा तथा मानव संसाधन विकास

१.९.१.१ `

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको उमेरको कुल साक्षरता दर ८३.९५० % रहेको छ, जसमा पुरूष साक्षरता दर (८९.६%) र महिला साक्षरता दर (७८.५%) रहेको छ । सबै भन्दा बढी साक्षरता दर वडा नं ४ को (९०.५३ %) छ भने सबैन्दा कम साक्षरता दर वडा नं वडा नं १८ को (७८.१५ %) रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

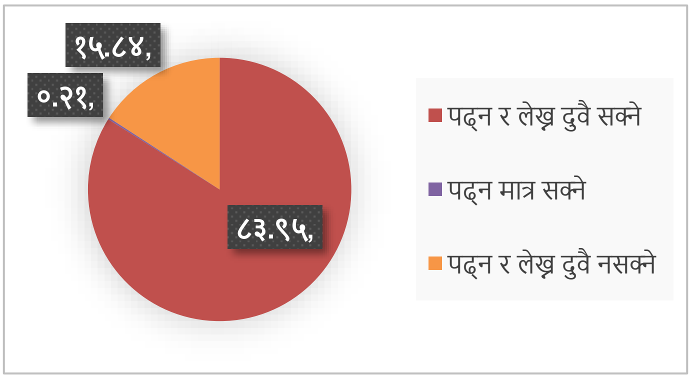

चित्र 12: ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको साक्षरताको विवरण

त्यसैगरी पालिकाको ५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समुहको जनसंख्या मध्ये ८३.९५ % पढ्न र लेख्न सक्ने छन् भने १५.८४ % जनसंख्या निरक्षर वा पढ्नर लेखना दुवै नसक्ने छन् भने एक प्रतिशत भन्दा कम जनसंख्या पढ्न मात्र सक्ने छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

१.९.१.२ शैक्षिक तह अनुसार जनसंख्या विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ५ वर्ष भन्दा माथिको प्राथमिक तह उतिर्ण गर्नेको संख्या सबै भन्दा बढी २६.६ %, आधारभूत तह (६ -८ कक्षा) उतिर्ण गर्नेको संख्या १९.१ % छ भने प्रविणता प्रमाण पत्र तह वा सो सरह उतिर्ण गर्नेको संख्या १५.८ % रहेको छ । एसएलसी वा सो सरह मात्र उतिर्ण गर्नेको संख्या मात्र ११.७ % छ । पालिकामा स्नातक र स्नातकोत्तर तह वा सो सरह उतिर्ण गर्नेको संख्या क्रमशः ५.७ % र २.७ % छ

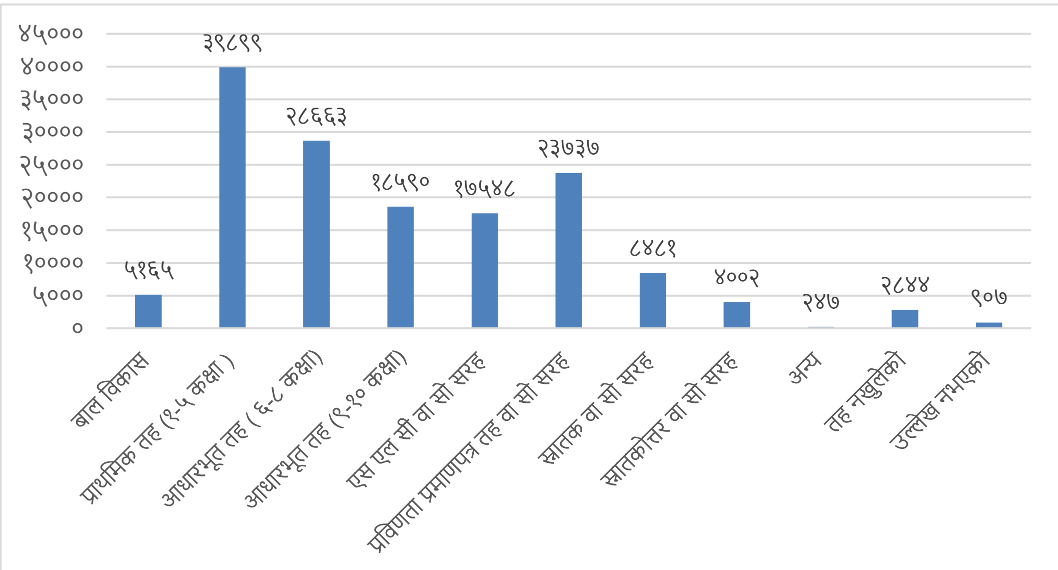

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) । माथिल्लो तहसम्मको शिक्षा पुरा गर्नेको संख्या क्रमश घट्दै गएको देखिन्छ ।

१.९.१.३ शैक्षिक संस्थाको विवरण

चित्र 13: पुरा गरेको शैक्षिक तहको विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रमा सामुदायिक र संस्थागत गरी जम्मा २८४ वटा विद्यालय र क्याम्पस सञ्चालनमा रहेका छन् । पालिकामा सञ्चालन मा रहेका शैक्षिक संस्थाको संख्या र प्रकार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १७: शैक्षिक संस्थाको तहगत विवरण

शैक्षिक संस्थाको तह	**स्वमित्व**		**जम्मा**
	सामुदायिक	**संस्थागत**	
माध्यमिक	२८	२७	**५५**
आधारभूत (१-८)	२८	९	**३७**
आधारभूत (१-५)	१४	४	**१८**
धार्मिक विद्यालय	-	२	**२**
क्याम्पस	-	-	**१०**
प्राविधिक विषय अध्यापन हुने विद्यालय	-	-	**८**
जम्मा	७०	४२	१२२

(शिक्षा तथा मानव संसाधन विकास उपसमिति, २०८०)

उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र २८४ विद्यालय सञ्चालनमा छन् । जसमध्ये ५५ वटा माध्यमिक तह (९ – १२ कक्षा), ११० वटा (१-८ कक्षा) आधारभूत तह, ११९ वटा पूर्व प्राथमिक तहका विद्यालय छन् । स्वामित्वको आधारमा हेर्दा ११९ वटा संस्थागत/निजि विद्यालय छन् भने १६५ वटा सामुदायिक/सरकारी विद्यालय छन् (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

फोटो १०: श्री वन देवी आ.वि , वडा नं १५

फोटो ११: वंशगोपाल बहुमुखी क्याम्पस, वडा नं ६

तालिका १८: पालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाको विवरण

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
१	सिद्धार्थ शिशु सदन माध्यमिक बोर्डिङ स्कूल		मा.वी.	संस्थागत
१	मदरसा दारुल कुरान स्कूल	जरुवाटोल	आ.वि.	धार्मिक
१	श्री अमर माध्यमिक विद्यालय	चाइनाटावार	मा.वि.	सामुदायिक
१	श्री कालिका आधारभूत विद्यालय	नकौली	मा.वि.	सामुदायिक
१	श्री बाराही आधारभूत विद्यालय	लालझाडी	मा.वि.	सामुदायिक
१	श्री भैरब आधारभूत विद्यालय	भैरबडाँडा	मा.वि.	सामुदायिक
१	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	घ्याङसिङटार	मा.वि.	सामुदायिक
२	बाल जागृति बोर्डिंग स्कुल			संस्थागत
२	श्री सिद्धार्थ माध्यमिक विद्यालय	नगरपालिका रोड	मा.वि	संस्थागत
२	मकवानपुर बहुमुखी क्याम्पस		क्यम्पस	

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
३	श्री महेन्द्र किरण माध्यमिक विद्यालय			
३	मकवानपुर एभरेष्ट ईग्लिश बोर्डिङ स्कुल	बसामाडी	आ.वि	संस्थागत
३	शिक्षा विकास शिशु सदन ईग्लिश बोर्डिङ स्कुल	बसामाडी	मा.वि	संस्थागत
३	श्री बाल उज्ज्वल माध्यमिक विद्यालय	लेवट	मा.वि	सामुदायिक
३	सन साइन ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	बसामाडी	मा.वि	संस्थागत
४	हेटौंडा स्कुल अफ म्यानेजमेन्ट		क्याम्पस	संस्थागत
४	आमसाइ ईग्लिश बोर्डीङ स्कुल	कर्रा	मा.वि	संस्थागत
४	नवोदय शिशु सदन ईग्लिश बोर्डिङ विद्यालय	कमलडाँडा	मा.वि	संस्थागत
४	नारायणी पोलिटेक्निकल	पारिजात पथ		संस्थागत
४	सत्यम जेभियर्स ईग्लिश बोर्डिङ विद्यालय			संस्थागत
४	रोज एकेडेमी	खोपे गल्लि	प्रा.वि	संस्थागत
४	ब्रह्मदिक एकेडेमी	कमलडाँडा	मा.वि	संस्थागत
४	श्री भुटन देवी माध्यमिक विद्यालय		मा.वि	सामुदायिक
४	श्री श्रमिक माध्यमिक विद्यालय	कर्रा	मा.वि	सामुदायिक
४	स्वागत ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	गर्दोही	आ.वि	संस्थागत
४	हेटौंडा क्याम्पस		क्याम्पस	सामुदायिक
४	आधुनिक राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालय		मा.वि	सामुदायिक
५	आमसाई बोडिंग	वाटिका टोल		संस्थागत
५	उज्ज्वल शिशु निकेतन माध्यमिक बोर्डिङ स्कूल	भैरब टोल		संस्थागत
५	जिएस. निकेतन माध्यमिक विद्यालय	भैरब टोल		संस्थागत
५	जेनिथ इन्टरनेशनल माध्यमिक विद्यालय	वनदेवी टोल		संस्थागत
५	ज्ञानोदय बाल बाटिका ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	सचेत टोल		संस्थागत
५	सेमिनार एकेडेमी काउन्सिल माध्यमिक विद्यालय			संस्थागत

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
५	रिलायन्स ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	सिचाई टोल		संस्थागत
५	श्री बाल ज्योति माध्यमिक विद्यालय	पिप्ले सृजनशील चौक	मा.वि.	सामुदायिक
५	श्री लक्ष्मी आधारभुत विद्यालय	चिसापानी	आ.वि	सामुदायिक
५	हेटौंडा सिटि कलेज	पिप्ले	क्याम्पस	
६	नेपाल भारत मैत्री बहु प्राविधिक शिक्षालय	गौरिटार		संस्थागत
६	प्रज्वल शिक्षा सदन ईग्लिश बोर्डिङ विद्यालय	हेटौंडा ६,चौघडा	आ.वि	संस्थागत
६	मुनलाइट इन्टरनेशनल स्कूल	हेटौंडा ६,चौघडा	आ.वि	संस्थागत
६	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय			सामुदायिक
६	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	बारुते		सामुदायिक
६	श्री बाल जागृति युवा वर्ष माध्यमिक विद्यालय	गौरिटार	मा.वि.	सामुदायिक
६	श्री वंश गोपाल बहुमुखी क्याम्पस (प्राबिधिक शिक्षालय)/	चौघडा	क्याम्पस	सामुदायिक
६	श्री शान्ति बाहिर तथा सुस्त श्रवण आधारभूत विद्यालय	गौरिटार		सामुदायिक
६	सुनगाभा शिक्षा निकेतन ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	हेटौंडा ६,चौघडा	मा.वि.	संस्थागत
६	श्री महादेव आधारभूत विद्यालय		आ.वि	सामुदायिक
७	आशा बिशेष पाठशाला पुनस्थापना हरियाली केन्द्र	नागस्वती		संस्थागत
७	तासिर ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	नागस्वती	मा.वि	संस्थागत
७	श्री नवज्योती माध्यमिक विद्यालय	नागस्वती	मा.वि	सामुदायिक
८	कमाने एकेडेमी ईग्लिश बोर्डिङ विद्यालय	कालिका टोल	मा.वि	संस्थागत
८	श्री चन्द्रोदय माध्यमिक विद्यालय	कर्णावति टोल	मा.वि	सामुदायिक
८	माउनट एभरेष्ट ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल		मा.वि	संस्थागत

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
८	श्री हिम गंगा आधारभुत	विन्दाबासिनी	आ.वि	सामुदायिक
९	मोर्डन हेटौंडा ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल	धर्मपथ	मा.वि	संस्थागत
९	रुसल एकेडेमी	शान्ति चोक	आ.वि	संस्थागत
९	श्री कृष्ण आदर्श ईंग्लिश माध्यमिक विद्यालय	दिव्यपथ	मा.वि	संस्थागत
९	श्री त्रिबेणी आधारभूत विद्यालय	चौधघरे	आ.वि	सामुदायिक
९	श्री दिब्य ज्योति आधारभूत विद्यालय	वेदखोल्सी	आ.वि	सामुदायिक
९	श्री प्रगति माध्यमिक विद्यालय	प्रगति टोल	मा.वि	सामुदायिक
१०	श्री ज्ञानदा माध्यमिक विद्यालय	भुटन देवी रोड	मा.वि	सामुदायिक
१०	श्री तुल्सी मेहर मेमोरियल आवासीय माध्यमिक विद्यालय	भुटन देवी रोड	मा.वि	संस्थागत
१०	श्री संस्कृत बेद आधारभूत विद्यालय	राप्ती रोड	आ.वि	सामुदायिक
१०	सोलीडारिटि ईन्टरनेशनल एकेडेमी	भुटन देवी रोड	मा.वि	संस्थागत
१०	नारायणी कलेज	भुटन देवी	क्याम्पस	
११	जेम्स ईग्लिश मेडीयम बोर्डिङ स्कूल		आ.वि	संस्थागत
११	श्री शंखर ज्योति आधारभूत विद्यालय	सिमलटार	आ.वि	सामुदायिक
११	श्री आनन्द भैरव आधारभूत विद्यालय	डाङ्गडुङ्गे	आ.वि	सामुदायिक
११	श्री त्रिभुवन माध्यमिक विद्यालय	नवलपुर	मा.वि	सामुदायिक
११	श्री दिब्य ज्योति आधारभूत विद्यालय	डाङ्गडुङ्गे	आ.वि	सामुदायिक
१२	पशुपति विद्या सदन			संस्थागत
१२	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय		आ.वि	सामुदायिक
१२	श्री प्रतिभा आधारभूत विद्यालय		आ.वि	सामुदायिक
१२	श्री बिष्णु ज्योति आधारभूत विद्यालय		आ.वि	सामुदायिक
१२	श्री बुद्ध माध्यमिक विद्यालय		मा.वि	सामुदायिक
१२	श्री ब्रम्हा देवी आधारभूत विद्यालय		आ.वि	सामुदायिक

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
१२	सन् राइज ईग्लिश बोर्डिङ स्कूल		मा.वि	संस्थागत
१३	श्री महेन्द्र माध्यमिक विद्यालय		मा.वि.	सामुदायिक
१३	पदमपोखरी वहुमुखी क्याम्पस	पदमपोखरी	क्याम्पस	
१३	फेमकल एकेडेमी माध्यमिक बोर्डिङ स्कूल	आधार	मा.वि.	संस्थागत
१३	श्री कालिका आधारभूत विद्यालय	ठुलोथली	आ.वि	सामुदायिक
१३	श्री चन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	टुटेपानी	आ.वि	सामुदायिक
१३	श्री युग चेतना नमुना आधारभूत विद्यालय	वनस्पति	आ.वि	सामुदायिक
१४	श्री जनज्योति माध्यमिक विद्यालय	मयुरधाप	मा.वि	सामुदायिक
१४	श्री दीपज्योति आधारभूत विद्यालय	नयाँ वस्ती	आ.वि	सामुदायिक
१४	श्री भृकुटी माध्यमिक विद्यालय	उत्तरपानि	मा.वि	सामुदायिक
१४	श्री सुप्रभात आधारभूत विद्यालय	बदेलधाप	आ.वि	सामुदायिक
१५	रेड रोज ईग्लिश विद्यालय		आ.वि	संस्थागत
१५	श्री चुरियामाई माध्यमिक विद्यालय	शिखरपानि	मा.वि	सामुदायिक
१५	गौरीशिखर ईग्लिश बोर्डिङ विद्यालय	शिखरपानि	आ.वि	संस्थागत
१५	श्री जन जागृति माध्यमिक विद्यालय	रातोमाटे	मा.वि	सामुदायिक
१५	श्री ज्ञानज्योति आधारभूत विद्यालय	कर्णेखोला	आ.वि	सामुदायिक
१५	श्री परिजात आधारभूत विद्यालय	जाँते, पनेश	आ.वि	सामुदायिक
१५	श्री बिश्व ज्योति आधारभूत विद्यालय	चिप्लेटी	आ.वि	सामुदायिक
१५	श्री वनदेवी आधारभूत विद्यालय	फायर लाइन	आ.वि	सामुदायिक
१५	श्री शुभकामना आधारभूत विद्यालय	सानो सुकौली	आ.वि	सामुदायिक
१६	रेडरोज ईग्लिश माध्यमिक विद्यालय	हेटौंडा-१६चिसापानी	मा.वि.	संस्थागत
१६	श्री आकाशधारा पानीसारा आधारभूत विद्यालय	आकाश धारा पानिसारा	आ.वि	सामुदायिक

वडा नं	शैक्षिक संस्थाको नाम	स्थानठेगाना/	तह	स्वमित्वको प्रकार
१६	श्री जनप्रिय माध्यमिक विद्यालय (उच्च माध्यमिक)		मा.वि.	सामुदायिक
१६	श्री त्रिभुवन माध्यमिक विद्यालय	जुरे न्युरो		सामुदायिक
१६	श्री विपि. आधारभुत विद्यालय	शक्ति	आ.वि.	सामुदायिक
१६	हटिया एकेडेमी		मा.वि.	संस्थागत
१७	श्री बालबोध माध्यमिक विद्यालय		मा.वि.	
१८	मकवानपुर बाल विद्या सदन	खड्कुले	मा.वि	संस्थागत
१८	श्री कमला आधारभूत विद्यालय	दोभानचौर	आ.वि	सामुदायिक
१८	श्री कालीदेवी आधारभूत विद्यालय	लालभित्ते	आ.वि	सामुदायिक
१८	श्री गोरक्षनाथ माध्यमिक विद्यालय	फुर्केचौर	मा.वि	सामुदायिक
१८	श्री ज्योति माध्यमिक विद्यालय	हर्नामाडी	मा.वि	सामुदायिक
१८	श्री भावना आधारभूत विद्यालय (५ कक्षा -१)	ठुलोदमर	आ.वि	सामुदायिक
१९	एपिकल एकेडेमी ईग्लिश मेडियम स्कुल	वास्तिपुर	आ.वि	संस्थागत
१९	निर्मल बहुमुखी क्यामपस	बस्तिपुर	क्याम्पस	
१९	नेपाल जापान आधारभूत आधारभूत विद्यालय	बासुदेव	आ.वि	सामुदायिक
१९	श्री अरनिको आधारभूत विद्यालय	ज्यामिरे	आ.वि	सामुदायिक
१९	श्री अरनिको माध्यमिक विद्यालय	नेवारपानी	मा.वि.	सामुदायिक
१९	श्री कालिका आधारभूत विद्यालय	बासघारी	आ.वि	सामुदायिक
१९	श्री गणेश आधारभूत विद्यालय	कुवापानी	आ.वि	सामुदायिक
१९	श्री जीवन ज्योति आधारभूत विद्यालय	लेखपानी	आ.वि	सामुदायिक
१९	श्री निर्मल माध्यमिक विद्यालय	वास्तिपुर	मा.वि.	सामुदायिक
१९	श्री भैरङ्ग देवी आधारभूत विद्यालय	शेरशेर	आ.वि	सामुदायिक
१९	सृजनशील बौद्ध अनाथ आधारभुत विद्यालय	नेवारपानी	आ.वि	धार्मिक

(वडा छलफल तथा नक्शांकन/ शिक्षा तथा मानव संसाधन उपसमिति, २०८०)

१.९.१.४ शैक्षिक जनशक्ति

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा २०८० सालको शैक्षिक सत्रमा सामुदायिक विद्यालयमा जम्मा १४९५ जना शिक्षक शिक्षिका विभिन्न तहमा अध्यापन गरिरहेका छन् । पालिकामा बालविकास केन्द्रमा २२७, आधारभूत तह (१-५ कक्षा) मा जम्मा ६७७, आधारभूत तह (६-८ कक्षा) मा ३२० जना, माध्यमिक तह (९-१० कक्षा) मा २२३ र उच्च माध्यमिक तह (११-१२ कक्षा) ४८ जना शिक्षक, शिक्षिका छन् ।

तालिका १९: हेटौंडा उपमहानगरपालिका अन्तर्गत शैक्षिक जनशक्ति

शैक्षिक तह		स्थायी	अस्थाई (करार)	राहत	निजि स्रोत	अनुदान (संघीय सरकार)	लायन क्लब	जम्मा संख्या
बाल विकास केन्द्र	महिला	२२३	-	-	१	-	-	२२४
	पुरुष	३	-	-		-	-	३
आधारभूत तह ५ -१) (कक्षा	महिला	१८३	२९	४६	२३६	-	-	४९४
	पुरुष	१२६	१२	२१	२३	१	-	१८३
आधारभूत तह ८ -६) (कक्षा	महिला	२३	३	३२	१२१	१	-	१८०
	पुरुष	३८	५	२६	६९	२	-	१४०
माध्यमिक तह १० -९) (कक्षा	महिला	११	११	१	३६	१	-	६०
	पुरुष	५२	८	२३	७६	४	-	१६३
उच्च माध्यमिक तह (११(१२ कक्षा-	महिला	-	२		४	-	-	६
	पुरुष	१	२४	१	१५		१	४२
कुल संख्या		६६०	९४	१५०	५८१	९	१	१४९५

(शिक्षा शाखा, हे.उ.म.न.पा, २०८०)

नगरपालिकामा विभिन्न स्रोतबाट अध्यापन गर्ने शैक्षिक जनशक्तिहरुमा स्थाई ६६० जना, अस्थाई (करार) ९४ जना, राहत १५० जना, निजी स्रोत ५८१ जना, संघीय अनुदान ९ जना र लायन क्लबबाट १ जना रहेका छन् ।

बालविकास तहमा महिला २२४ जना र पुरुष ३ जना, आधारभूत तह (१-५ कक्षा) मा महिला ४९४ र पुरुष १८३ जना, आधारभूत तह (६-८ कक्षा) मा महिला १८० र पुरुष १४० जना, माध्यमिक तह (९-१० कक्षा) मा महिला ६० र पुरुष १६३ जना र उच्च माध्यमिक तह (११-१२ कक्षा) मा महिला ६ र पुरुष ४२ जना अध्यपन्म संगलग्न छन् ।

यस बाहेक संस्थागत विद्यालय तथा क्यम्पस मा विभिन्न तहमा अध्यापन गर्ने शैक्षिक जनशक्ति समेत छन् ।

१.९.१.५ क्याम्पसको विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा जम्मा १० वटा क्याम्पस संचालनमा रहेका छन् । यी क्यम्पसमा विभिन्न संकायमा स्नातक तथा स्नातकोत्तर तह सम्मको अध्यापन भईरहेको छ । मकवानपुर बहुमुखी क्याम्पसमा सबै भन्दा बढी शिक्षा, वाणिज्य, मानविकी र विज्ञान संकायको अध्यापन भईरहेको छ । जम्मा ६ वटा क्यम्पसमा स्नातक सम्म मात्र र ४ वटा मा स्नातकोत्तर सम्म अध्यापन भईरहेको छ ।

तालिका २०: पालिकामा रहेका क्यम्पसको विवरण

क्रस.	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	अध्यापन हुने संकाय	तह	कैफियत
१	जनप्रिय बहुमुखि क्याम्पस	हेटौंडा १६, हटिया	शिक्षा, वाणिज्य	स्नातक	
२	वंशगोपाल बहुमुखि क्याम्पस	हेटौंडा ६, चौघडा	शिक्षा, वाणिज्य	स्नातक	
३	पदमपोखरी बहुमुखि क्याम्पस	हेटौंडा १२, पदमपोखरी	शिक्षा, वाणिज्य	स्नातक	
४	निर्मल बहुमुखि क्याम्पस	हेटौंडा १९, बस्तिपुर	शिक्षा, वाणिज्य	स्नातक	
५	हेटौंडा क्याम्पस	हेटौंडा ४, हेटौंडा	शिक्षा, वाणिज्य	स्नातक, स्नातकोत्तर	
६	मकवानपुर बहुमुखि क्याम्पस	हेटौंडा २, हेटौंडा	शिक्षा, वाणिज्य, मानविकी र विज्ञान	स्नातक, स्नातकोत्तर	
७	नारायणी कलेज	हेटौंडा १०, भुटनदेवी मार्ग	वाणिज्य	स्नातक	
८	हेटौंडा सिटी कलेज	हेटौंडा ५, पिप्ले	सूचना प्रविधि	स्नातक	
९	वन विज्ञान अध्ययन संस्थान	हेटौंडा १०	वन विज्ञान	स्नातक, स्नातकोत्तर	त्रि .वि.वि. बाट सम्बन्धन प्राप्त
१०	वन विज्ञान अध्ययन संस्थान	हेटौंडा ११	वन विज्ञान	स्नातक, स्नातकोत्तर	कृषि तथा वन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त

(शिक्षा शाखा, हे.उ.म.न.पा, २०८०)

१.९.१.६ प्राविधिक शिक्षा

शैक्षिक केन्द्रको रुपमा विकास भईरहेको हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ८ वटा माध्यमिक विद्यालयमा (TSLC) प्राविधिक विषयको अध्यापन भईरहेको छ । प्राविधिक तर्फ विभाग द्धारा अनुमति प्राप्त ३ तीन वर्षे र २४ महिने कोर्ष र CTEVT द्धारा अनुमिति प्राप्त र १८ महिने कोर्ष संचालनमा छन् । प्राविधिक विषयमा १८ महिने कोर्ष गर्ने २७५ जना विद्यार्थी र ३ वर्षे र २४ महिनाको कोर्ष गर्ने १४६ गरी जम्मा ४२१ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन् (शिक्षा शाखा, हे.उ.म.न.पा, २०८०) ।

तालिका २१: प्राविधिक धारमा अध्यापन हुने विद्यालय तथा विद्यार्थीको विवरण

क्र . .स	विद्यालयको नाम	ठेगाना / वडा नं	विद्यार्थी विवरण			कैफियत
			CTEVT द्धारा अनुमिति प्राप्त	विभाग द्धारा अनुमति प्राप्त	जम्मा सङ्ख्या	
१	श्री ज्योति मा वि	हटौडा १८	१०		१०	आटी, CTEVT
२	जनप्रिय मा वि.	हटौडा १६ , हटिया		९८	९८	कृषि तर्फ ३ बर्षे डिप्लोमा र १८ महिने , भेटेनरी तर्फ ३ बर्षे र १८ महिने बालि विज्ञान
३	वंशगोपाल मावि.	हटौडा ६	१२५		१२५	डिप्लोमा तह ३ बर्षे, सिभिल इन्जिनियरिङ ४९, जियोमेट्रिक ७६ जना
४	सिद्धार्थ मावि.	हटौडा २				
५	भुटनदेवी मा.वि.	हटौडा ४	४७	४८	९५	CTEVT मा ७७ जना सिभिल इन्जिनियरिङ विभागमा ४८ जना
६	जनजागृति मा.वि.	हटौडा १५	१५		१५	अटोमोवाइल इन्जिनियरिङ् २४ महिने

७	त्रिभुवन मा.वि.	हटौडा ११	७		७	फुड एण्ड डेरी टेक्नोलोजी
८	निर्मल मा.वि.	हटौडा १९	७१		७१	तिन बर्षे डिप्लोमा इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ ४९, २४ महिने प्रि डिप्लोमा २२ जना, इन्सोर परियोजनो इन्ड्रटियल वायरिय लेभल २ २० जना
	कुल विद्यार्थी संख्या		२७५	१४६	४२१	

(शिक्षा शाखा, हे.उ.म.न.पा, २०८०)

त्यसैगरी उच्च शिक्षामा हेटौंडा सिटि कलेजमा प्राविधिक विषयमा सूचना प्रविधिको अध्यापन भईरहेको छ । प्राविधिक विषयमा विद्यार्थी तथा अबिभावकको आकर्षणलाई मध्यनजर गर्दै भुटनदेवी ईन्जिनियरिङ कलेज स्थापनाका लागि प्रक्रिया अघि बढेको छ । यस पालिकाबाट उच्च शिक्षाका लागि काठमाडौं, चितवन, बिरगंज लगायतका सहरमा जाने गरेको पाइन्छ भने पढ्नका लागि विदिशिने विद्यार्थीको संख्या पनि उल्लेख्य रहेको देखिन्छ ।

१.९.१.१ शैक्षिक उपलब्धि

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको शैक्षिक उपलब्धि राम्रो देखिन्छ । पालिकामा कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ५ सम्म पुरा गर्ने विद्यार्थीको संख्या ९२ % छ । कक्षा ६ बाट ८ सम्म पुग्ने विद्यार्थी ९३ % र कक्षा ९ मा भर्ना भई १० सम्म पुग्ने विद्यार्थीको संख्या ९३.६ % छ । त्यसैगरी भर्ना दर हेर्ने हो भने प्रारम्भिक बाल विकास कक्षाको कुल भर्ना दर ९७.८ प्राथमिक तह (१- ५ कक्षा) को १२८.७, कक्षा ६ -८ को ११३.२ , कक्षा ९ -१० मा १०४.९ र ११-१२ मा कुल भर्ना दर ५८.६ छ । पालिकामा प्रारम्भिक बाल विकास कक्षाको खुद भर्ना दर ७०.६, १- ५ कक्षा मा खुद भर्ना दर ९९.२, कक्षा ६ -८ को ९५.५ , कक्षा ९ -१० मा ८३.३ र कक्षा ११-१२ मा कुल भर्ना दर ३१.५ छ (हेउमनपा, शिक्षा तथा मानव संसाधन उपसमिति, २०८०) ।

त्यसैगरी बाल विकास कक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने दर ८१ छ । बालबालिकाको सिकाई उपलब्धिको तथ्यांक हेर्दा प्राथमिक तहको औषत सिकाई उपलब्धि ७०, आधारभूत तह (६-८ कक्षा) को तहको औषत सिकाई उपलब्धि ५९, माध्यमिक तहको तहको औषत सिकाई उपलब्धि ६५ रहेको छ ।

पालिकामा कक्षा ५ सम्मको शिक्षा पुरा गर्ने बालबालिकाको दर ९२ छ भने, कक्षा १ मा भर्ना भएका छात्राहरुको कक्षा १२ सम्म पुग्ने अनुपात ६५ मात्र छ । कुल विद्यार्थीमा छात्रवृत्ति पाउने विद्यार्थीको संख्या ३६.४९ % छ ।

१.९.१.२ छात्रवृत्तिको विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको शिक्षामा पहुँच पुर्याउन तथा प्रोत्साहन गर्न छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आईरहेको छ । शैशिक सत्र २०८० मा जम्मा २७३२ जना विद्यार्थीले छात्रवृत्ति प्रस्गरेका छन् जसमध्य छात्रा छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने २२८८ जना, दलित छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने २७८ जना, सिमान्तकृत छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने १२९ जना र अपाङ्गता छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने ३७ जना विद्यार्थी छन् । छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विध्यर्थिको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ (हेउमनपा, शिक्षा तथा मानव संसाधन उपसमिति, २०८०) ।

तालिका २२: छात्रवृत्तिको प्रकार अनुसार विवरण

शैक्षिक तह (कक्षा)	दलित		सिमान्तकृत		अपाङ्गता भएको व्यक्ति		छात्रा छात्रवृत्ति
	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा
१	२०	१७	३	२१	२	८	२५२
२	१३	९	१	१४	२	२	१५४
३	१०	१४	३	८	१	४	१६१
४	११	२२	४	१२	१	२	१५४
५	१२	१५	१	४	३	३	१४८
६	२१	१९	४	६	१	५	२८५
७	५	११	२	६	१	२	२१७
८	१६	१८	३	१३			१९४
९	२२	१६	०	५			२१४
१०	२	३	०	१३			१४१
११	०	२	०	६			३५५
१२							१३
जम्मा संख्या	**१३२**	**१४६**	**२१**	**१०८**	**११**	**२६**	**२,२८८**

(हेउमनपा, शिक्षा तथा मानव संसाधन उपसमिति, २०८०)

१.९.१.३ शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

आव २०७७/७८ मा यस उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न बालविकास केन्द्र र विद्यालयको भौतिक तथा आधारभुत सुविधाको उपलब्धता छ । वडा नं ४, ५ र १९ मा सबैभन्दा धेरै बाल विकास केन्द्र तथा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्रको सुविधा सबै विद्यालय तथा बाल विकास केन्द्रमा छैन । केहि विद्यालय तथा बाल विकास केन्द्रहरूमा चर्पि तथा स्वच्छ खानेपानीको सुविधा समेत नभएको देखिन्छ (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) ।

वडा नं	बाल विकास केन्द तथा विद्यालयको संख्या	भवन संख्या		कोठा संख्या		पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्र भएको	प्रयोगशाला भएको	डेस्क/ बेन्चको क्षमता	खेलमैदान	कम्पाउण्ड वाल नभएको	चर्पीको सुविधा भएको	स्वच्छ खानेपानी भएको
		पक्की	कच्ची	पक्की	कच्ची							
१	५	१०	३	५६	३	३	०	१३६९	२६८४	२	५	३
२	२	७	१०	६८	७८	३	३	४६	१३	०	२	०
३	६	१३	३	१७४	६	५	५	१८	२३६९	१	६	०
४	११	३९	०	४१६	०	११	११	३६	२०५९	०	११	०
५	१०	२१	९	२९९	३७	१०	१०	३१	१८४४७	०	१०	०
६	६	९	२	१५१	९	५	३	२०	१०२०१	०	६	०
७	२	२	०	७२	०	२	२	८	८४००	१	२	०
८	६	११	७	१०३	२४	४	२	२३	२२२३५	१	६	०
९	६	१५	१	१४०	४	६	४	२१	११००८	०	६	०
१०	४	११	१	११०	२	४	३	१२	५०८०	०	४	०
११	६	१९	५	९४	२१	६	५	१६	२१४६९१	०	६	१

वडा नं	बाल विकास केन्द तथा विद्यालयको संख्या	भवन संख्या		कोठा संख्या		पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्र भएको	प्रयोगशाला भएको	डेस्क/ बेन्चको क्षमता	खेलमैदान	कम्पाउण्ड वाल नभएको	चर्पीको सुविधा भएको	स्वच्छ खानेपानी भएको
		पक्की	कच्ची	पक्की	कच्ची							
१२	६	९	५	८९	३८	४	४	२२	११७७६०	०	६	०
१३	५	१२	४	८३	२६	४	२	१८	१११६६	०	५	०
१४	५	१०	१०	६२	२६	४	१	२०	११५०४	०	५	०
१५	९	१५	१६	७२	३२	३	२	३४	१८२८३	१	९	२
१६	८	२२	२६	२२२	२४	७	६	३०	९४८२	३	८	०
१७	७	१०	२२	४८	५८	७	३	९८	११७५०	१	७	०
१८	७	२२	१५	१०९	५६	६	४	२४	९६५०८	०	७	१
१९	११	९	१७	७७	५२	५	२	४३	२९११६	७	११	१
जम्मा		**२६६**	**१५६**	**२४४५**	**४९६**			**१८८९**	**६०२७५५.२९८**			

(हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

पालिकामा विद्यालयको संख्या क्रमशः ९६.३ % विद्युतको पहुँच पुगेको छ भने ९५.५ % विद्यालयमा ईन्टरनेटको पहुँच पुगेको छ । WASH सुबिधा भएका विद्यालय ९८ % छन् भने अपाङ्गमैत्री भवन भएका विद्यालय ८० % (हेउमनपा, शिक्षा तथा मानव संसाधन उपसमिति, २०८०) ।

यस पालिका भित्र रहेका ११३ विद्यालयहरूमा अपाङ्ग विद्यार्थीका लागि स्रोत कक्षाको व्यवस्था छैन । ८७ वटा विद्यालयहरूमा CEBG कार्यन्वयनमा आएको छैन, ७ वटा विद्यालयमा एकिकृत पाठ्यक्रम लागु भएको छैन, भने ३० वटा विद्यालयमा इन्टरनेटको सुविधा छैन । त्यसैगरी ९३ वटा विद्यालयमा छुट्टै प्रधानाध्यापकको व्यवस्था नरहेको अवस्था देख्न सकिन्छ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

पालिकाका सबै विद्यालयलाई शान्ती क्षेत्र कायम गरिएको छ । पालिकाका ९८ प्रतिशत विद्यालयमा विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक भएको छ, ८३ प्रतिशत विद्यालयमा बाल क्लब गठन भएको छ भने ९८ प्रतिशत विद्यालयमा बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग भएको छ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

१.९.१.४ शिक्षा तथा मानव संसाधन क्षेत्रको सबल पक्ष , दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौती

सवल पक्ष	• अधिकांश विद्यालयहरुको भवन, फर्निचर, खानेपानी, शौचालय र घेराबार लगायतका भौतिक पुर्वाधारहरु सुदृढ रहेको • विद्यालयहरुमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला, आइसिटी ल्याव, विषयगत ल्याव र इन्टरनेटको पहुच बढ्दै जानु, • तालिम प्राप्त र प्रविधिमैत्री शिक्षकहरुको संख्या बढ्दै जानु • शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधि प्रविधिको प्रयोग बढ्दै जानु, • पालिकाको साक्षरता दरमा वृद्धि, विद्यालय तहको खुद भर्ना दर र लैङ्गिक समता सूचाङ्कमा प्रगति देखिनु , • विद्यालयहरुमा शैक्षिक प्रतिस्पर्धाको (स्वच्छ प्रस्तिपर्धा) भावना विकास हुदै जानु,
दुर्बल पक्ष	• प्रारम्भिक बालविकास कक्षालाई सिकाइ मैत्री हुने गरी शैक्षिक र भौतिक पुर्वाधारयुक्त बनाउन नसक्नु • विद्यालय कर्मचारी तथा शिक्षकको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु न्यून हुनु • तहगत तथा विषयगत शिक्षकको कमि • निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुन नसक्नु • संस्थागत विद्यालयले प्रदान गर्ने छात्रवृत्ति पारदर्शी हुन नसक्नु • विद्यालयहरूको वर्गीकरण तथा संस्थागत विद्यालयहरुको शुल्क निर्धारण गर्न नसकिनु

	• शिक्षकलाई विषयवस्तु सापेक्ष तथा प्रविधि मैत्री बनाउन नसकिनु • प्रधानाध्यापकको नियूक्ति प्रतिस्पर्धात्मक बनाउनु नसकिनु • भएका प्राविधिक विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या अपुग भएकाले कार्यक्रम सञ्चालनमा कठिनाई
अवसर	• माध्यमिक तह सम्मको शिक्षाको अधिकार कानुनत स्थानीय तहलाई भएको (शिक्षा सम्बन्धि २३ वटा अधिकार निक्षेपण भएको) • शिक्षामा समावेशी सहभागिता अभिवृद्धि हुनु, सार्वजनिक विद्यालय प्रति चासो र अपेक्षा बढ्दै जानु, • प्राविधिक शिक्षा अध्ययन अध्यापन हुने साथै उच्च शिक्षाका शैक्षिक संस्था बढ्दै गएकोले हेटौंडालाई शैक्षिक केन्द्रको रुपमा विकस गर्न सकिने अवसर (Regional Education hub)
चुनौति	• विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकालाई अनिवार्य आधारभूत शिक्षाको सुनुश्चितता गर्नु • कक्षा छाड्ने दर घटाइ अपेक्षित सिकाई उपलब्धि हासिल गर्नु • सबै तहको शिक्षामा सर्वसुलभता, समन्यायिकता गुणस्तर सुनिश्चतता सहित सार्वजनिक शिक्षा प्रति आकर्षण अभिवृद्धि गर्नु • विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरणलाई व्यस्थापन गर्नु • शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक, बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउनु र सूचना र सञ्चार प्रविधिले ल्याएका विविध अवसरहरुको सदुपयोग गर्नु, • सार्वजनिक शिक्षामा सबै नागरिकको विश्वास जगाउने वातावरण सृजना गर्नु, • प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमको विस्तारका लागि उपयुक्त भौतिक/शैक्षिक पुर्वाधार, प्राविधिक जनशक्तिको उपलब्धता र समन्यायिक पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको उपलब्धता र व्यवस्थापन गर्नु, • तालिमबाट सिकेका ज्ञान, सिप, क्षमता कक्षा कोठामा प्रयोग गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रभावकारी बनाउनु, • विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ र सरोकारवालाहरुको विद्यालयप्रति अपनत्व जगाउनु • विद्यार्थी तथा अभिभावकको अंग्रेजी मध्यम प्रतिको मोहलाई सम्बोधन गर्न सबै सामुदायिक विध्यालयमा अंग्रेजी माध्यम सहित पठन पाठन गराउनु

१.९.२. स्वास्थ्य तथा पोषण

१.९.२.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा अस्पताल १० वटा, स्वास्थ्य चौकी ६ वटा र शहरी स्वास्थ्य केन्द्र १३, शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र १, वडा नं १५ र १७ मा आयुर्वेद औषधालय २ वटा र सञ्चालनमा रहेका छन् । त्यसैगरी वडा नं १६ को हटिया स्वास्थ्य चौकी र वडा नं १३ को पदमपोखरी स्वास्थ्य चौकीलाई ५ शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नति गर्न आवश्यक प्रक्रिया अगाडी बढाईएको छ । यस्ता स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती सेवा, ल्याब सेवा, एक्सरे सेवा, परिवार नियोजन, खोप, एस सिटि, परामर्श सेवा, औषधि वितरण, सुरक्षित मातृत्व, रक्तसंचार सेवा, अप्रेसन लगायतका सेवाहरु उपलब्ध छन् । यस बाहेक स्थानीयहरु थप उपचारका लागि चितवन तथा काठमाडौं जाने गरेका छन् । पालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख छ ।

तालिका १: पालिकामा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवाको विवरण

क.सं	संस्थाहरुको विवरण	संख्या
१	निजि क्लिनिक/पोलिक्लिनिक	३६
२	बेसिक ल्याव	४२
३	PMTCT	२६
४	किशोर किशोरी मैत्री क्लिनिक	६
५	गाँउघर क्लिनिक	२७
६	खोप क्लिनिक	४४
७	DOTs सेन्टर/DR Sub सेन्टर	२२
८	बर्थिङ सेन्टर	२
९	क्षयरोग माइक्रोसकोपी सेन्टर	५
१०	सुरक्षित गर्भपतन साइट)MA/MVA/2nd tri)	४
११	OTC सेन्टर	१
१२	रक्त संचार केन्द्र	१
१३	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका)FG)	८८
१४	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका)LLG)	९२

(स्वास्थ्य तथा पोषण उपसमिति, २०८०)

तालिका २३: पालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

क.सं	स्वास्थ्यको नाम	स्वस्थ्य संस्थाको प्रकार	वडा नं
१	हेटौंडा अस्पताल	अस्पताल	१

क्र.सं	स्वास्थ्यको नाम	स्वस्थ्य संस्थाको प्रकार	वडा नं
२	मकवानपुर असहाकारी अस्पताल	अस्पताल	१
३	सन्चो अस्पताल	अस्पताल	१
४	हेटौंडा मोडेल अस्पताल	अस्पताल	१
५	हेटौंडा सिटि अस्पताल	अस्पताल	१
६	निको अस्पताल	अस्पताल	२
७	हेटौंडा आँखा अस्पताल	अस्पताल	१०
८	चुरेहिल अस्पताल	अस्पताल	११
९	मदन भण्डारी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	शिक्षण अस्पताल	१०
१०	नकौली सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	स्वास्थ्य केन्द्र	१
११	जिल्ला आयुर्वेदिक औषधालय	आयुर्वेद औषधालय	२
१२	बसामाडी स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	३
१३	मोहन बज्राचार्य सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	४
१४	पिप्ले सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	५
१५	सिद्धस्थली रुरल सामुदायिक स्वास्थ्य संस्था	अस्पताल	६
१७	हेटौंडा स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	६
१८	कमाने सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	८
१९	परिवार नियोजन संघ	स्वास्थ्य केन्द्र	८
२०	लामसुरे सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	९
२१	हत्तिगौडा सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१२
२२	पदमपोखरी स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	१३
२३	मयुरधाप सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१४
२४	चुरियामाई स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	१५
२५	चप्लेटी आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	१५
२६	हटिया सहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१७
२७	हर्नामाडी स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	१८
२८	ज्यामिरे स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी	१९

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

फोटो १२: मयुरधाप शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, वडा नं १४

फोटो १३: स्वास्थ्य निर्देशनालय, बागमती प्रदेश

स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक संरचना तथा पूर्वाधार अन्य पूर्वाधार सम्बन्धि विवरण तलको तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका २४: स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार सम्बन्धि विवरण

सि.नं.	बिबरण	संख्या
१	स्वास्थ्य संस्थाको स्वामित्वमा (जग्गाधनी पूर्जा) रहेको स्वास्थ्य संस्थाको संख्या	६
२	आफ्नै भवन भएको स्वास्थ्य संस्थाको संख्या	१६
३	भवनको किसिम स्वास्थ्य मन्त्रालयको मापदण्ड अनुसार भएको संख्या	१०
४	भवनको कोठाहरू पर्याप्त भएको संस्थाको संख्या	१०
५	सेवाग्राही र सेवा प्रदायकहरूको लागि छुट्टा छुट्टै शौचालय सुविधा भएको संस्थाहरुको संख्या	६
६	खानेपानीको नियमित उपलब्धता भएको संस्थाहरुको संख्या	२१
७	टेलिफोन तथा को उपलब्धता (Landline, Mobile, Internet) भएको स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या	१९
८	बिद्युतको उपलब्धता भएको स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या	२२
९	सोलार ब्याकप भएको स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या	४
१०	कम्प्यूटर वा ल्यापटप सुविधा भएको स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या	२१

(हेउमनपा, स्वास्थ्य शाखा, २०८०)

१.९.२.२ नगरपालिका भित्र देखिएका प्रमुख रोगहरु

हेटौंडा उपमहानगरपालिका देखिएका प्रमुख रोगहरु मध्ये ३५ % बिरामी रक्त अल्पताका बिरामी छन् भने २३ % बिरामी मधुमेहका बिरामी छन् । उपमहानगरपालिकामा देखिएका प्रमुख रोग तथा उक्त रोग लागेका बिरामीहरूको संख्या तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २५: पालिकामा देखिएका प्रमुख रोगहरु

क्र.सं.	रोगको नाम	रोगी / बिरामी संख्या
१	अल्सर	१५७
२	क्यान्सर	२२२
३	दम (स्वासप्रश्वास)	२०५८
४	मधुमेह (चिनी रोग)	२७०७
५	महिला सम्बन्धि रोग	१४८०
६	मुटु रोग	९८८
७	रक्तचाप	४१३२
जम्मा संख्या		**११,७४४**

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

आ.व. २०७९/८० मा पालिकाका स्वस्थ्य संस्थामा आउने बिरामीहरुमा देखिएका रोगहरु मध्य सबै भन्दा बढी देखिएका रोगहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका २६: पालिकाका स्वास्थ्य संस्थामा आउने विरामीको मृत्यु हुने प्रमुख दश कारणको विवरण

स्तर	मृत्यु हुने प्रमुख कारण	अस्पताल आएका जम्मा विरामीहरुको प्रतिशत
१	APD	९.८
२	Hypertension	८.०
३	Headache	६.४
४	Fever	५.३
५	URTI	५.०
६	Fungal infection	४.३
७	Intestinal worm	४.०
८	Tonsillitis	३.६
९	Backache	३.६
१०	LRTI	३.५

(हेउमनपा, स्वास्थ्य शाखा, २०८०)

१.९.२.३ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा

हेटौंडा उपमहानगरपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध सेवाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

जनस्वास्थ्य सेवा	आयुर्वेद सेवा
खोप सेवा	पुर्व-कर्म सेवा
CBIMCI	जेष्ठ नागरिक सेवा
पोषण सेवा	योग सेवा
पोषण) IMAM)	स्तानपाई आमालाई दुग्ध-वर्धक औषधि वितरण सेवा
FCHV	ओ.पी.डी सेवा
सुरक्षित मातृत्व	आयुर्वेद गाउँघर क्लिनिक सेवा
परिवार नियोजन सेवा	स्वस्थ्य जीवन सेवा कार्याक्रम
PHCORC	
कुष्ट रोगसम्बन्धि उपचार	
मलेरिया सम्बन्धि उपचार	
टिवी सम्बन्धि उपचार	
टिवी) DR)	
कालाजार	
HIV -T&C, PMTCT, STI/OST, ART, OI	
GESI	
OPD	

(हेउमनपा, स्वास्थ्य तथा पोषण उपसमिति, २०८०)

माथि उल्लेखित बाहेक पालिकामा शव बाहन सेवा, स्वास्थ्य बिमा सेवा, विपन्न नागरिक उपचार सेवा, जेष्ठ नागरिक उपचार सेवा जस्ता सेवाहरु पनि उपलब्ध छन् ।

१.९.२.४ खोप तथा पोषण

हेटौंडा उमनपमा ५ वर्ष मुनिका ६१ % बालबालिकाले मात्र पेन्टाभ्यालेन्ट, बि.सी.जी., पोलियो, दादुरा/ रुबेला तथा जापानिज ईन्सेफ्लाइटिस विरुद्ध खोप लिएको तथ्याङ्क छ । आ.व २०७८/७९ मा पालिकामा पेन्टाभ्यालेन्टको खोप लिने बालबालिकाको संख्या २,९१७, बि.सी.जी.को खोप लिने २,६९९, पोलियो (तेस्रो) लिने २,७१६ दादुरा/ रुबेला विरुद्धको खोप लिने ३००३ र जापानिज ईन्सेफ्लाईटिसको खोप लिने बालबालिकाको संख्या २९६७ रहेको थियो । पालिकामा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको वृद्धि अनुगमन गर्दा १३३ जना बालबालिकामा कुपोषण देखिएको थियो (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) ।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको स्वास्थ्य शाखाको वार्षिक समिक्षा अनुसार आ.. २०७९/८० मा विभिन्न प्रकारका खोप लिने बालबालिकाको संख्या तलको तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका २७: खोपको प्रकार र खोप लिने बालबालिकाको विवरण

क्रसं.	खोपको प्रकार	खोप लिने बालबालिकाको संख्या
१	पूर्ण मात्रामा खोप लगाउने बालबालिकाको संख्या	२,६३५
२	TVC खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	२,९७४
३	MR1 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	१२७
४	MR2 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	२,९४३
५	TD2 र TD2+ खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	२,७४२
६	BCG खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	३,००९
७	Rota1 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	३,०८५
८	OPV1 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	३,०८६
९	OPV3 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	१०,५९२
१०	FIPV1 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	७,८६५
११	FIPV2 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	११७
१२	DPT1 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	३०८८
१३	DPT3 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	२,९२७
१४	PCV3 खोप लिएका बालबालिकाको संख्या	८६

(हेउमनपा, स्वास्थ्य शाखा, २०८०)

१.९.२.५ सुरक्षित मातृत्व

आ.व २०७७/७८ मा हेटौंडा उमनपामा गर्भवती भएका महिलामध्ये कम्तिमा ४ पटक स्वास्थ्य जाँच गराउने महिलाको संख्या ५ % मात्र रहेको छ । पालिकामा टिटी खोप १ (पहिलो जाँचमा) लगाउनेको संख्या ४०४३ र टिटी खोप २ (पहिलो खोप लिएको १ महिना पछी) ३५४७४ छ । गर्भावस्थामा पटक स्वास्थ्य जांच गराउने महिला मात्र ३१३ जना छन् । यद्यपि स्वास्थ्यकर्मिको उपस्थितिमा सुत्केरी गराउनेको संख्या भने राम्रो देखिन्छ ।

१.९.२.६ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• स्वास्थ्यका अधिकांश सूचकमा उपलब्धि प्राप्त हुनु • प्रत्येक वडामा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा को उपलब्ध हुनु • पूर्ण खोप पालिका घोषणा भएको • ५९ % जनसंख्या स्वस्थ्य विमामा आवद्ध भएका • अधिकांश जनसमुदाय आफ्नो स्वास्थ्य प्रति सचेत रहेको • स्वास्थ्य संस्थामा व्यवस्थित सूचना प्रणाली लागु रहेको • सबै वडामा सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वंयसेविका रहनु (जम्मा ९२ जना) • सबै वडामा सुत्केरी महिलालाई घरमै गई स्वास्थ्य जाँच र पोषण कोशेली प्रदान गर्ने • केहि स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोगशालाको व्यवस्था भएको • अति विपन्न परिवारको स्वास्थ्य विमामा सहयोग • नगरबासीलाई निशुल्क रगत प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाईएको • खोप भण्डारणको व्यवस्था भएको
दुर्बल पक्ष	• सबै स्वस्थ्य संस्थाका भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड अनुसार नभएका • स्वस्थ्य संस्थामा सुचना प्रविधि तथा अन्य आधुनिक प्रविधिको प्रयोग कम हुनु • स्वास्थ्य क्षेत्रको क्षेत्रगत बजेट पर्याप्त नहुनु • निशुल्क वितरण हुने औषधि पर्याप्त तथा समयमानै उपलब्ध नहुने • सबै स्वास्थ्य संस्थामा पर्याप्त औजार उपकरण नभएको • सबै स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड अनुरुप नभएको • निजि क्षेत्रका स्वस्थ्य संस्थाको सूचना पारदर्शी हुन नसकेको • स्वास्थ्य सेवामा अनुसन्धनात्मक कार्य सुन्य प्राय रहेको • स्वास्थ्य संस्थाका तथ्यांक तथा सुचनाहरु अध्यावधिक नहुनु • केहि स्थानमा अझै पनि परम्परागत मान्याता (धामी झाँक्री) मा विश्वास रहनु • स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीलाई सेवाकालिन आधुनिक प्रविधि सम्बन्धि तालिम नियमित नहुनु
अवसर	• स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्रको संग्लाग्नता रहेकोले विशेष स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्न सकिने (Specialized health service) • समय सापेक्ष कर्मचारी दरबन्दी सहितको संगठन संरचना स्वीकृत भएको • सबै स्वास्थ्य संस्थामा eLMIS लागु गरिएको • प्राकृतिक चिकित्सा जस्ता वैकल्पिक उपचारको विस्तार भईरहेको • चिकित्सा सेवामा शिक्षण अस्पताल सहितको मेडिकल कलेज हुनु • युवा स्वास्थ्य जनशक्ति रहनु

	• विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरु स्वास्थ्यका क्षेत्रमा कार्यरत रहेको
चुनौती	• पालिकाका दुर्गम क्षेत्रमा निर्वाध रुपमा सेवा प्रवाह गर्नु • अकस्मात आउने स्वास्थ्य महामारी (कोरोना, डेंगु आदि) को समयमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह व्यस्थापन गर्नु • स्वास्थ्य जीवनशैलीको प्रवर्द्धन गर्नु • नसर्ने रोगको भारमा अत्यधिक वृद्धि हुदै जानु • खाद्य स्वच्छताको कमि तथा जंकफुडको बढ्दो प्रयोग • आयुर्वेद स्वास्थ्य उपचारप्रति जनविश्वास जगाई आयुर्वेद उपचार पद्दतिको प्रवर्द्धन गर्नु • बैकल्पिक /प्राकृतिक उपचार पद्दति प्रति जनविश्वास हासिल गरि यसको प्रवर्धन गर्नु

१.९.३. खानेपानी तथा सरसफाई

१.९.३.१ खानेपानी सुबिधाको अवस्था

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको शहरी क्षेत्रको धेरै जसो भूभागमा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड, हेटौंडाले खानेपानी आपूर्तिको व्यवस्थापन गर्दै आइरहेको छ भने शहरी क्षेत्रका केहि भूभाग र ग्रामिण क्षेत्रमा स्थानीय व्यवस्थापन समिति तथा व्यक्ति स्वयमले खानेपानीको व्यवस्थापन गरिरहेका छन् ।

हेटौंडा खानेपानी व्यस्थापन बोर्ड

हेटौंडा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डले वडा नं २,४,५,६,७,८,९ र १० को पुरै भाग र वडा नं १, , १४, १५, १६, १७,१८ र १९ का आंशिक क्षेत्रमा खानेपानी वितरण गर्दै आईरहेको छ । बोर्डको सेवा क्षेत्रमा दैनिक सरदार २ करोड ४३ लाख ५० हजार लिटर पानीको माग भएता पनि हाल दैनिक सरदर २ करोड ५ लाख लिटर मात्र वितरण गरिरहेको छ । यसरी दैनिक ३८ लाख ५० हजार लिटर पानी अपुग देखिन्छ । यस क्षेत्रमा २०८० साल असार मसान्त सम्म २३,९१८ धारा वितरण भएको छ । यस योजना अन्तर्गत वितरणहुने खानेपानी सरदार १५.५९ %को चुहावट हुने अनुमान गरिएको छ ।

हेटौंडा खानेपानी बोर्ड अन्तर्गत रहेका पुर्वाधारहरु

पानीको स्रोत	भूमिगत डीप् ट्युवबेल २८ वटा ((हुप्राचौर २ वटा, कर्रा २ वटा, कमाने ३ वटा, चौकिटोल ३ वटा, टि.सि.एन ३ वटा, नागस्वती २ वटा, नयाँबस्ती, गौरीटार, ७ नं. स्मृतिटोल, गर्दोइ, राईटोल, बनेलधाप, हटिया, कमाने गरिबि निवारण, किरण चोक, ठुलोदमार, कल्याणटार, मिलन टोल, चित्रेपानी) ।

	समवेल ८ वटा (सामरी ३ वटा, कुखरेनी २ वटा, नयाँबस्ती, मयुरधाप, बस्तीपुर)
पानी भण्डारन क्षमता	६४३५ घ.मि.
पानी प्रशोधन केन्द्र	हरिकुञ्ज र गौरीटारमा गरि २ वटा प्रेशर फिल्टर
अन्य प्रशोधन	क्लोरिन र आलम, पानीको धमिलोपनालाई हेरी नियमित हाल्ने गरिएको
मेन तथा शाखा पाईपलाईन	करिब ४३७.६९ कि.मि.

(हेटौंडा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड, २०८०)

१.९.३.२ खानेपानी स्रोतको विवरण

उपमहानगरपालिकामा खानेपानीको स्रोतका आधारमा हेर्दा घर परिसर भित्र धारा/पाइप भएको परिवारको संख्या सबै भन्दा धेरै ६३.४ % छ । त्यसैगरी खानेपानीका लागि घर परिसर बाहिर धारा/पाइप वा सार्वजनिक धाराको प्रयोग गर्ने परिवारको संख्या २४.९ %, ट्युबवेल/हाते पम्प प्रयोग गर्ने ४.९ %, खुला इनार/कुवा प्रयोग गर्ने ३.६ %, मुलको प्रयोग गर्ने १.५ % र ढाकिएको ईनार प्रयोग गर्ने परिवार १ % रहेका छन । पालिकामा ०.१ % परिवारले मात्र खानेपानीका लागि जार बोतल प्रयोग गर्ने देखिएको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

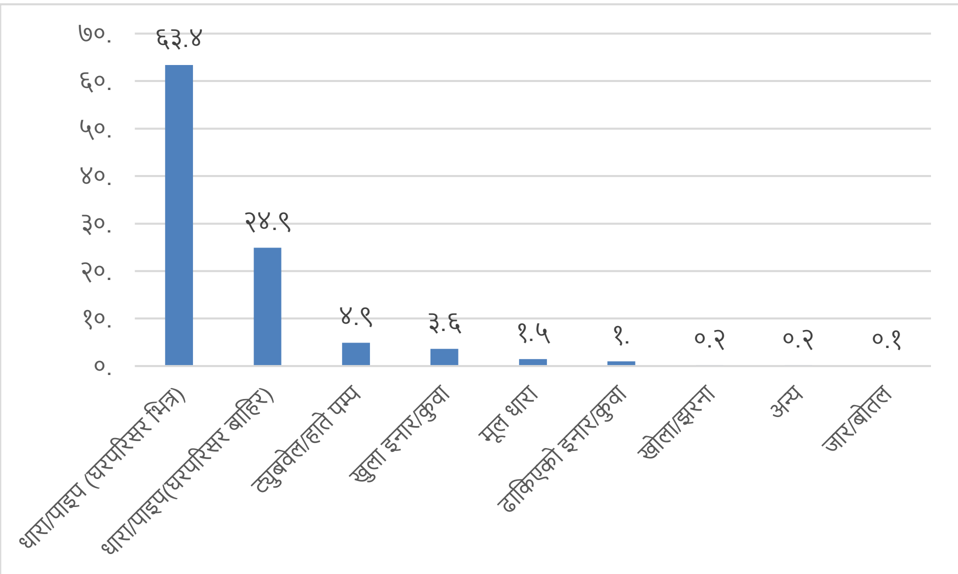

चित्र 14: खानेपानीको स्रोत अनुसार जनसंख्या

पालिकामा रहेका खानेपानी स्रोत/ योजना तथा यसका पूर्वाधारको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २८: खानेपानीको स्रोत / योजना र पूर्वाधारको विवरण

वडा नं	खानेपानी स्रोतको नाम/प्रकार	X_Coordina	Y_Coordina
१	खानेपानी पम्प	८५.०३ २ ५५२	२७.४३ ६ २ ९७

वडा नं	खानेपानी स्रोतको नाम/प्रकार	X_Coordina	Y_Coordina
१	नकौली खानेपानी	८५.०१ १ ८१ ४	२७.४ ५५१ ४ ४
३	बसामाडी खानेपानी बोरिङ	८४ .९८६ ८२ ३	२७.४ ४ ५३ १ ७
३	दक्षिणकाली खानेपानी	८४ .९६ १ ९३ ३	२७.४ ५५१ ६ ६
३	बसामाडी खानेपानी समिति ट्यांकी	८४ .९८७५७२	२७.४ ४ ६ ९०८
३	भुरुंगे खोला आकर्षित झरना	८४ .९४ ४१ ९८	२७.४ ७६ ९८३
६	हेटौंडा खानेपानी	८५.०७१ ४ ८१	२७.३ ७९५१ ४
६	चुच्चे खोला खानेपानी	८५.०८८५३ ६	२७.४ ०१ ९०७
६	ढुंगे धारा	८५.०७९२ ५१	२७.४ ०३ ६ ४ ७
८	डीप बोरिङ	८५.०४३ २ २ ९	२७.३ ९२ ०९८
८	डिप बोरिङ	८५.०३ ५४ ९३	२७.४ ०१३ २
८	कमाने ३ नं डिप बोरिङ	८५.०३ ५४ ४	२७.३९७५२ ५
१०	खानेपानी /बोरिङ तथा ओवर ट्यांकी	८५.०२ ५९१ ५	२७.४२७३७
१०	खानेपानि बोरिङ	८५.०२ ४ ८१ ५	२७.४२७४९५
१०	खानेपानी बोरिङ	८५.०२४३८३	२७.४२५३२८
१०	खाने पानि ट्यांकी (ठेकी आकारको)	८५.०२८१६४	२७.४२९४७२
११	जिम्मा डाँडा खानेपानी ट्यांकी	८४.९९९०२३	२७.४४१२३३
११	जिम्मा डाँडा खानेपानी २	८४.९९८७६२	२७.४४४०५४
११	खानेपानी ट्यांकी	८५.०००९२४	२७.४४५१२७
११	खानेपानी ट्यांकी	८५.००५४४	२७.४३८०५१
१२	पदम पोखरी सरसफाई तथा खानेपानी ट्यांकी	८४.९६ ६ ५३६	२७.४२२६४९
१२	खानेपानी ट्यांकी	८४.९७१४४६	२७.४३६५३१
१२	गुम्बा खानेपानी ट्यांकी	८४.९५९८७८	२७.४३४९५१
१२	खानेपानी ट्यांकी	८४.९७०५७७	२७.४३०८४३
१३	पदम पोखरी ठुलो थली खानेपानी	८४.९६२२८४	२७.३८७१६४
१३	पदम पोखरी ठुलो थली खानेपानी	८४.९५९१२	२७.३७७५९३
१३	ठुलो थली खानेपानी ट्यांकी	८४.९७३३६७	२७.३८०६६९
१३	ठुलो थली खानेपानी	८४.९७३०७८	२७.३८९५३२
१३	ठुलो थली खानेपानी	८४.९७२६६	२७.३९२३८२
१४	हेटौंडा खानेपानी	८४.९९४१४६	२७.३७५२२९
१५	जाँते खानेपानी ट्यांकी	८५.०५६६९२	२७.३६५६०२
१५	पानि ट्यांकी	८५.०६०१८८	२७.३००७५२

वडा नं	खानेपानी स्रोतको नाम/प्रकार	X_Coordina	Y_Coordina
१६	ठुलो आकाश धारा	८५.१०९७२	२७.३२९४९६
१६	तीनतले खानेपानी	८५.१ ०४८४५	२७.३४४८२५
१६	हेटौंडा खानेपानि बोर्ड टयांकी	८५.१०११२१	२७.३६८८५
१६	शक्ति खोला खानेपानी	८५.०७६०९१	२७.३६३७६२
१६	शक्तिखोला खानेपानी	८५.०७५७९	२७.३६५७५
१७	रानीखोला राजदेवी खानेपानी	८५.१०७९६२	२७.३९४५२७
१७	रानीखोला राजदेवी खानेपानी मुहान	८५.१०७०९२	२७.३८७३८५
१७	खानेपानी ट्यांकी	८५.११०१९१	२७.३६५०६९
१७	अंगारेश्वर खानेपानि मुहान	८५.१२३५१८	२७.३८११०८
१७	अंगारे खानेपानी	८५.११८८६३	२७.३७१८०९
१७	अंगारे खानेपानी	८५.११७६४३	२७.३६७३५२
१७	लालिगुराँस खानेपानी	८५.११२५६	२७.३६५८९१
१७	पुरानो बासको धारा खानेपानी	८५.११२३४१	२७.३६५६४५
१८	खानेपानी टयांकी	८५.१४४ ५१ ४	२७.३६१४०३

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.९.३.३ खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• हेटौंडा उमनपामा खानेपानी सम्बन्धि व्यवस्थापन हेर्ने छुट्टै स्वायत्त संस्था हेटौंडा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड रहेको • खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डको कार्य क्षेत्र भन्दा बाहिरका क्षेत्रमा खानेपानी व्यवस्थाप समितिबाट व्यवस्थापन भईरहेको • खानेपानीका स्रोत पर्याप्त भएको • खानेपानीको पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापनमा नीजी क्षेत्रको राम्रो संग्लग्नता रहेको • खानेपानीका पाइप बिछ्याएको पाईप (अब ५ वर्ष सम्म टिकाउ हुने) • खापाव्यबोमा अनलाइन बिलिङ प्रणाली तथा दक्ष प्राविधिक कर्मचारी पर्याप्त भएको • खानेपानीमा न्युनतम महसुलमा उमनपाले सहुलियत दिएको • खानेपानी व्यवस्थापन कोषको छुट्टै विपद व्यवस्थापन कोष भएको • धरौटी वापत प्राप्त हुने रकम (प्रति धारा जडानको रु. १०००) संचित रहेको
दुर्बल पक्ष	• पालिकाको सबै क्षेत्रमा समान रुपमा खानेपानीको वितरण गर्न नसकिएको • भएका स्रोतको यथोचित सदुपयोग गर्न नसकिएको

	• पालिका भरि खानेपानीको गुणस्तर मापन तथा सुद्धिकरणको व्यवस्था नभएको • सरकारी नीति तथा कार्यक्रम छिटो छिटो परिवर्तन भइरहने • खानेपानी स्रोत, संरचना तथा पाईप नेटवर्कको नक्शांकन तथा विद्युतीय रेकर्ड नभएको • प्राय पानी बितरण लिफटिङ्ग प्रणालीबाट भएकोले बढी खर्चिलो • खानेपानीको स्वचालित प्रणाली नहुनु • बिभिन्न भौतिक निर्माण कार्य गर्दा सम्बन्धित निकाय बीच समन्वयको कमि हुदा खानेपानीका संरचनामा क्षति हुने • खानेपानी सम्बन्धि (विशेष गरि उपभोक्ता समिति बाट संचालित खानेपानी) अध्यावधिक तथ्यांक नहुनु
अवसर	• एकिकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन प्रणाली आयोजना संचालन गर्ने • दीगो खानेपानीका स्रोतहरुको अध्ययन गरि योजना दिर्घकालिन योजना तर्जुमा • स्वचालित प्रणालीको कार्यन्वयन • पानीका स्रोतको संरक्षण तथा प्राकृतिक रुपमा रिचार्ज गर्ने • ठुला आयोजनाको संचालन गरी पानीको एकीकृत प्रयोग गर्ने • सरकारी, गैर सरकारी तथा नीजि क्षेत्रबाट लगानी जुटाउने
चुनौती	• सरकारका छिटो छिटो परिवर्तन भईरहने नीति नियमसंग तालमेल गर्नु • आवश्यकता अनुसार बजेट जुटाउनु • खानेपानीको आकष्मिक हुने माग • सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकाय सँग समन्वय गर्नु • अधिकाश ढलान बाटो भएकोले खानेपानीको पूर्वाधार मर्मत सम्भारमा तथा विस्तारमा चुनौतीपूर्ण • हेटौंडा उपमहानगर भित्रका सबै खानेपानी उपभोक्ता समुहहरु तथा खानेपानी बोर्डलाई एउटी छाता मुनि ल्याउनु • पालिकाभरि खानेपानीको गुणस्तर वितरण प्रणाली तथा महसुलमा एकरुपता ल्याउनु

१.९.३.४ सरसफाईको अवस्था

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा सौचालय प्रयोग अनुसार हेर्दा फ्लस भएको (सेफ्टिक टयाङ्क) सौचालय प्रयोग गर्ने परिवार ३५,३७७, (७६ %), फ्लस भएको (सावर्जनिक ढल) सौचालय प्रयोग गर्ने परिवार १,४६४ (३.१ %) , साधारण

सौचालय प्रयोग गर्ने ८,८७८(१९.१ %) र सावर्जनिक शौचालय प्रयोग गर्ने परिवार संख्या १६२ (०.३ %) रहेका छन् । पालिकामा हालसम्म पनि चर्पी नभएको परिवार सङ्ख्या ६८५ (१.५ %) छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

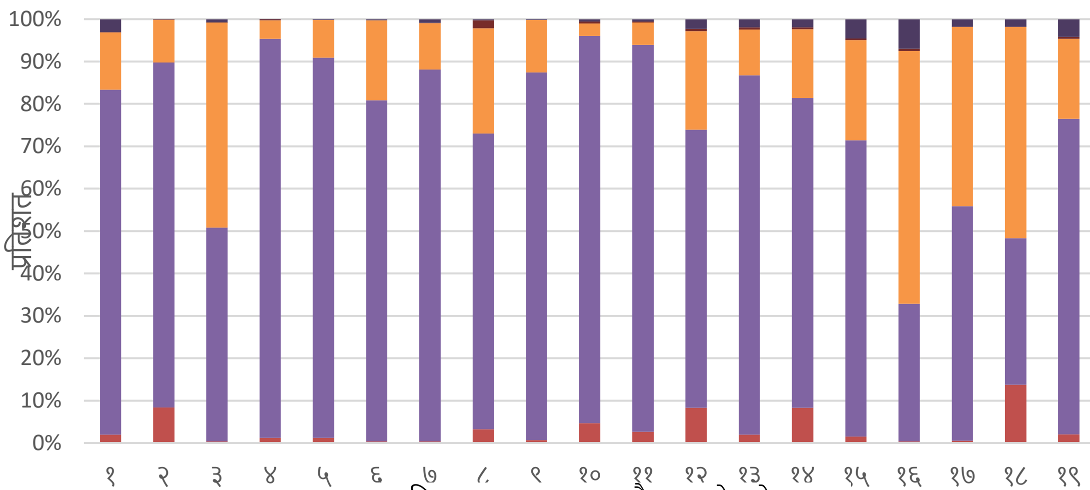

चित्र 15: वडागत रुपमा सौचालयको प्रयोग

वडा नं	फ्लस भएको)सार्वजनिक ढल(	फ्लस भएको)सेप्टिक ट्याङ्क(	साधारण	सार्वजनिक	सौचालय नभएको	जम्मा घरधुरी
१	३७	१,४९६	२४८	२	५६	१,८३९
२	१९३	१,८६४	२३१	१	२	२,२९१
३	८	९८४	९४३	१	१५	१,९५१
४	५६	४,३६०	२०२	९	३	४,६३०
५	५१	३,७६८	३७५	१	७	४,२०२
६	७	१,३५६	३१७	०	५	१,६८५
७	६	१,२६१	१५७	२	१२	१,४३८
८	१०६	२,२९६	८१७	६२	८	३,२८९
९	२१	२,५०७	३५८	१	५	२,८९२
१०	८५	१,६४३	५३	८	१०	१,७९९
११	९२	३,१२२	१८२	८	१९	३,४२३
१२	२४६	१,९३४	६८६	१६	६८	२,९५०
१३	३६	१,५७२	२०१	१०	३५	१,८५४
१४	१४९	१,३०८	२९०	८	३५	१,७९०
१५	३८	१,७३६	५८७	८	११४	२,४८३

वडा नं	फ्लस भएको)सार्वजनिक ढल(	फ्लस भएको)सेप्टिक ट्याङ्क(	साधारण	सार्वजनिक	सौचालय नभएको	जम्मा घरधुरी
१६	६	५४१	९९४	९	११६	१,६६६
१७	१०	१,०४२	७९५	२	३३	१,८८२
१८	२६४	६,६५	९५६	२	३४	१,९२१
१९	५३	१,९२२	४८६	१२	१०८	२,५८१
जम्मा	**१,४६४**	**३५,३७७**	**८,८७८**	**१६२**	**६८५**	**४६,५६६**
प्रतिशत	**३१४.**	**७५९७.**	**१९०७.**	**०३५.**	**१४७.**	

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

१.९.३.५ सार्वजनिक सौचालय

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका विभिन्न स्थानमा सार्वजनिक सौचालय छन् । यी सार्वजनिक सौचालय मुख्यगरी बटुवा तथा सार्वजनिक सेवा ग्राहीलाई लक्षित गरी निर्माण गरिएका हुन् । पालिकामा भित्र रहेका विभिन्न पेट्रोल पम्पहरुमाका सौचालयको पनि सार्वजनिक प्रयोग भईरहेको छ । यद्यपी सहरी वडाहरुमा सार्वजनिक सौचालय पर्याप्त छैनन् । भएका सौचालयमा सरसफाई नहुने, पानीको कमि, अपाङ्गमैत्री नहुनु, व्यवस्थापन गर्ने निकाय नहुने जस्ता समस्याहरु छन् ।

तालिका ३०: पालिकामा रहेका सार्वजनिक सौचालयको विवरण

वडा नं	सार्वजनिक सौचालय भएको स्थान	मर्मत सम्भार तथा ब्यवस्थापन	समस्याहरु
२	उद्योग बाणिज्य संघ द्वारा निर्माण गरिएको	उद्योग बाणिज्य संघ	अपाङ्गमैत्री नभएको ,फोहोर, पानि अपुग, दुर्गन्धित
२	वनस्खण्डी मन्दिर परिसर	मन्दिर व्यवस्थापन समिति	
४	हुप्राचौर सार्वजनिक सौचालय	हे.पा.न.म.उ.	निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको, ४ नं वडा व्यावसायिक क्षेत्र भएकाले बिभिन्न स्थानहरुमा थप निर्माण गर्नु पर्ने
५	क्याम्पा चौर सार्वजनिक सौचालय	पिप्ले युवा क्लब	सरसफाईको समस्या
७	पिण्डेश्वर सार्वजनिक सौचालय		

वडा नं	सार्वजनिक सौचालय भएको स्थान	मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन	समस्याहरु
९	दिव्य वाल उधान सार्वजनिक सौचालय	छैन	अव्यबस्थित
१०	बसपार्क सार्वजनिक सौचालय	उपमहानगरपालिका	फोहोर व्यबस्थापन नहुनु, मर्मत सम्भार नहुनु, अपांग मैत्री नभएको
११	सहिद स्मारक सार्वजनिक सौचालय	सहिद स्मारक व्यवस्थापन समिति	
१४	मयुरधाप चोक सार्वजनिक सौचालय	टोल विकास संस्था	
१४	कालापानी सार्वजनिक सौचालय		
१४	गोप्लेश्वर सार्वजनिक सौचालय	गोप्लेश्वोर संरक्षण समिति	
१६	चिसापानी सार्वजनिक सौचालय	मर्मत सम्भार भैइरहेको	

(वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.९.३.६ फोहोरमैला व्यवस्थापन

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा निजी क्षेत्र संगको सहकार्यमा दैनिक घरदैलो फोहोर संकलन भईरहेको छ । वडा नं १० मा अन्तिम फोहोर विसर्जन केन्द्र (डम्पिङ साईट) को रुपमा व्यवस्थापन गरिएको छ ।

पालिकाका सहरी वडाका कारब २२००० घरधुरीमा स शुल्क सरसफाई सेवा प्रदान गरिएको छ । देशकै पहिलो नमुना कन्भेयर बेल्टको प्रयोगबाट फोहोरको वर्गीकरण भईरहेको छ । फोहोर पनि व्यवस्थापन केन्द्र (Waste water Treatment Plant) भएता पनि प्रयोगमा ल्याउन सकेको छैन । पालिका क्षेत्रमा अस्पताल जन्य फोहोर व्यवस्थापन चुनौतिपूर्ण देखिएको छ ।

सफा हेटौंडा अभियान (Together we can) अन्तर्गत हुप्राचौर, वन विज्ञान अध्ययन संस्थान देखि राप्तीपुल सम्म, पारिजात पथ, बुद्ध चोक लगायत अन्य सार्वजनिक स्थलहरुको सरसफाई निरन्तर रुपमा गरिदै आएको छ । त्यसैगरी नदि किनारको स्वच्छता कायम गर्न राप्ती र क्याम्प पुलको दायाँ बायाँ सरसफाई गरी वृक्षारोपण तथा रंगरोगन गरिएको छ ।

लेदोजन्य फोहोर व्यवस्थापन, फोहोर पानी प्रशोधन केन्द्र तथा फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र निर्माणका लागि ADB को सहयोगमा अध्ययन भईरहेको छ ।

सफा हेटौंडा स्वस्थ हेटौंडा कार्यक्रम अन्तर्गत वडा नं १, २, ४, ५ र १० लाई लक्षित गरी फोहोर स्रोतमा वर्गीकरण गर्ने कार्यलाई अभियानका रुपमा अगाडी बढाईएको छ भने प्लाष्टिकजन्य फोहोरलाई

निरुत्साहित गर्ने विषयलाई टोल विकास संस्था तथा विभिन्न साझेदार संस्थाको सहकार्यमा कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।

१.९.४. युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

युवा कुनै पनि स्थानका विकासका सम्वाहक हुन् । युवा शक्तिको परिचालन बाटनै विकास सम्भब हुन्छ । हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको जनसंख्याको बनौट हेर्दा कुल जनसंख्याको झन्डै ४६ % हिस्सा युवा (१६ - ४० वर्ष) को रहेको छ । यो संख्या मकवानपुर जिल्लामा ४४.२ % र बागमती प्रदेशमा ४५.३ % रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

नेपालमा पछिल्लो समयमा युवाहरु विदेशिने क्रम बढ्दै गईरहेको छ । यसबाट हेटौंडा उपमहानगरपालिका पनि अछुतो रहन सकेको छैन । विशेष गरी बैदेशिक रोजगारीका तथा शिक्षाका लागि युवाहरु विदेशिने क्रम बढ्दो छ । यद्यपि पालिकाले युवा वर्गलाई स्थानीय स्तरमानै टिकाई राख्न विभिन्न प्रोत्साहनका कार्यक्रम गर्दै आइरहेको छ । युवाहरुको भेला, सामाजिक कार्य, संस्कृतिको जगेर्ना, विभिन्न खल्कुद प्रतियोगिताको आयोजना लगायत समग्र युवा वर्गको विकासका लागि पालिकाका विभिन्न वडामा युवा क्लब सक्रिय रहेका छन् ।

तालिका ३१: पालिका विभिन्न वडामा रहेका युवा क्लबको विवरण

क्रसं .	युवा क्लबको नाम	ठेगाना	वडा नं
१	............युवा क्लव		२
२	नव जिवन ज्योति क्लब	चौघडा	६
३	समाजसेवा युवा क्लब	हात्तीलेट	६
४	डाँफे युवा क्लब	रंगशालागौरिटार/	६
५	रामनगर युवा क्लब	रामनगर	६
६	वंशगोपाल युवा क्लब	पुतलीबजार	६
७	नागस्वती भेट्रान्स युवा क्लब	नागस्वती	७
८	वडा नं ७ युवा क्लब	नागस्वती	७
९	भुटनदेवी युवा क्लव		१०
१०	टियुवा क्लव .एन.सी.		१०
११	विशाल युवा क्लव		१०
१२	न्यु कम्वाईन युवा क्लव		१०
१३	सगरमाथा युवा क्लब	ठुलो थली	१३
१४	रमन्थली युवा क्लब	रमन्थली	१३

१५	शान्तिश्वर युवा क्लब	टुटेपानि	१३
१६	लालिगुराँस युवा क्लब	पदमपोखरी	१३
१७	नव युवा क्लब	टुटेपानि	१३
१८	किसान युवा क्लब	आदामार	१३
१९	हिमचुली युवा क्लब	हिमचुली	१३
२०	...............युवा क्लब		१६
२१	.................युवा क्लब		१६
२२	सरेली युवा क्लब		१९
२३	संजय युवा क्लब		१९
२४	जिवन ज्योति युवा क्लब		१९

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

कुनैपनि व्यक्तिको शारीरिक तथा मानसिक विकासका साथै अनुशाशित युवा पुस्ताको विकासका लागि खेलकुदको महत्व हुन्छ । यस पालिकामा विभिन्न विधाका खेलमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय खेलाडीहरु छन् । जसले पालिकाका साथै देशकै नाम राख्न महत्वपूर्ण योगदान पुर्याई रहेका छन् । विभिन्न स्थानमा खेल मैदानहरू निर्माण गर्ने, खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गर्ने जस्ता कार्य भईरहेका छन् । त्यसैगरी पालिकाले युवा खेलाडीहरुको मनोबल बढाउन विभिन्न प्रोत्साहनका कार्यक्रम समेत संचालन गरिरहेको छ ।

तालिका ३२: पालिकामा रहेका प्रमुख खेलमैदानको विवरण

क्र.सं	खेल मैदान/ कबर्ड हल/ फुटसलको नाम	वडा नं
१	बसामाडी खेल मैदान	३
२	हुप्राचौर रंगशाला	४
३	श्रमिक चौर	४
४	बहुउद्देश्य कबर्ड हल	४
५	तेक्वान्दो कबर्ड हल, कर्रा	४
६	क्याम्प डाँडा फुटबल मैदान	५
७	चिसापानी क्रीकेट खेल मैदान	५
८	गौरीटार फुटबल खेल मैदान	६
९	फुट्सल	६
१०	चन्द्रोदय खेल मैदान	८
११	मैदान टोल खेल मैदान	८
१२	ओम नगर खेल मैदान	८
१३	भलिबल मैदान	८

क्र.सं	खेल मैदान/ कबर्ड हल/ फुटसलको नाम	वडा नं
१४	.............खेल मैदान	९
१५	..............खेल मैदान	१०
१६	सिमलटार खेल मैदान	११
१७	तिलकेश्वर खेल मैदान	११
१८	सरस्वति खेल मैदान	११
१९	ठुलो थली खेल मैदान	१३
२०	रमनथली खेल मैदान	१३
२१	पदमपोखरी रंगशाला	१३
२२	वनस्पति कराँते मैदान	१३
२३	ब्याडमिन्टन कोर्ट	१३
२४	कालापानी कबर्ड हल	१४
२५	कालापानी फुटबल मैदान	१४
२६	भृकुटी बास्केटबल कोर्ट	१४
२७	बक्सिंग कबर्ड हल	१४
२८	कवर्ड हल	१५
२९	जाँते चित्रेपानी खेल मैदान	१५
३०	रातोमाटे खेल मैदान	१५
३१	जुरेनि नयूरो खेल मैदान	१६
३२	खेल मैदान	१६
३३	चिसापानी कबर्ड हल (ब्याडमिन्टन कोर्ट)	१६
३४	..........खेल मैदान	१६
३५	पशुपति युवा क्लबको खेल मैदान	१६
३६	हात्ती लेट मैदान	१६
३७	अलैचे खेल मैदान	१७
३८	राजदेवी खेल मैदान	१७
३९	बालबोध खेल मैदान	१७
४०	लक्ष्मी खेल मैदान	१७
४१	भुवन सिंह खेल मैदान	१७
४२	दाबीले खेल मैदान	१७
४३	ज्योति खेल मैदान	१७
४४	भलिबल मैदान	१७

क्र.सं	खेल मैदान/ कबर्ड हल/ फुटसलको नाम	वडा नं
४५	हटिया फूटसल	१७
४६	पुवाले खेलमैदान	१७
४७	एक्लेखेत खेल मैदान	१८
४८	गोरक्ष खेल मैदान	१८
४९	नेवापानी खेल मैदान	१९
५०	पारिटार खेल मैदान	१९
५१	हात्तीगौडा खेल मैदान	१९
५२	सिराङचोक खेल मैदान	१९
५३	लेखपानी खेल मैदान	१९
५४	कुमारे खेल मैदान	१९
५५	अरनिको चौर	१९
५६	खेल मैदान	१९

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.९.४.१ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन क्षेत्रका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• पालिकाको कुल जनसंख्याको ५ % भन्दा बढी जनसंख्या युवाको रहेको • उद्यम विकास तथा व्यसायिक क्षेत्रमा युवाको बढ्दो संग्लग्नता • युवा वर्गको राजनीति नेतृत्वमा बढ्दो संग्लग्नता • राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडी रहेको र खेलाडीको मनोबल उच्च राख्न पालिकाले सहयोग गरिरहेको • पालिकाले युवा, खेलकुद विकास तथा मनोरन्जनको क्षेत्रमा निरन्तर बजेट विनियोजन गरी प्राथमिकतामा राखेको • प्रत्येक वडाहरुमा कम्तीमा एक वडा एक खेल मैदान नीतिका साथ खेल मैदान निर्माणमा वजेट विनियोजनमा भईरहेको • राष्ट्रिय, प्रदेश, जिल्ला, नगर, वडा र टोल स्तरको खेलकुद विकासमा जोड • विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना • आन्तराष्ट्रिय स्तरको गौरीटार रगंशाला निर्माणमा समन्वय र कार्यक्रम स्वीकृत भएको • विभिन्न मनोरञ्जन स्थलहरु सिनेमा हल, पार्क आदिको उपस्थिति रहेको
दुर्बल पक्ष	• युवा वर्गको विदेश पलायन • युवाहरु लागु औषध तथा दुर्व्यसनीमा फस्नु

	• बेरोजगार युवाको संख्या बढ्दै जानु • आवश्यक आन्तरिक आम्दानीको अभावमा खेलकुदमा प्रयाप्त बजेट विनियोजन गर्न नसकिएको • खेलकुदको विकासमा सघिंय र प्रदेश सरकारबाट पर्याप्त बजेट प्राप्त हुन नसकेको • खेलको विकासमा दिर्घकालिन योजनाको अभाव • युवाहरुले खेलकुदमा आफ्नो भविष्य नदेख्नु जसले गर्दा व्यवसायिक खेलाडीको उत्पादन कम हुनु • निर्मित खेल मैदानहरुको संरक्षण मर्मत सम्भार र विस्तारमा ध्यान पुग्न नसक्नु • खेलकुद र मनोरञ्जनका पुर्वाधारहरु निर्माणमा सरकारी, गैरसरकारी निकायहरुको सहयोग समन्वयको कमि • खेलाडीहरुमा सफलता पश्चात रोजगारीको अभावमा खेलक्षेत्र बाट पलायन हुनु • स्तरिय नाँचघर नभएको
अवसर	• युवालाई स्वयमसेवकको रुपमा विकासका हरेक चरणमा परिचालन गर्नु • आर्थिक रुपले सक्रिय उमेर समुहका युवा को(श्रमशक्ति) परिचालन बाट औद्योगिक रुपान्तरण गर्न सकिने • राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानीय तह स्तरका बिभिन्न खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गर्नु र खेल पर्यटनको विकास गर्नु
चुनौती	• युवा पलायन रोक्नु • स्थानीय स्तरमा रोजगारी तथा स्वरोजगार सिर्जना गर्नु • खेल क्षेत्रमा पर्याप्त बजेट विनियोजन गर्नु • व्यवसायिक खेलाडी उत्पादन गर्नु तथा सो क्षेत्रमा टीकाई राख्नु • निर्माणाधीन खेल मैदान/रंगशाला सम्पन्न गरि संचालन गर्नु • स्तरीय र मापदण्ड अनुरुपका मनोरञ्जन स्थल निर्माण गर्नु

१.९.५. सुरक्षा व्यवस्था

बागमती प्रदेशको राजधानी तथा मकवानपुर जिल्लाको सदरमुकामको समेत रहेको हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा सुरक्षा व्यवस्था राम्रो रहेको छ । पालिकामा सबै प्रकारका सुरक्षा निकायका प्रदेश

तथा स्थानीय स्तरका कार्यालय रहेका छन् । पालिकामा रहेका सुरक्षा प्रदायक निकायको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

फोटो 14: सशस्त्र प्रहरी वल कार्यालय

फोटो 15: अस्थाई प्रहरी चौकी वडा, ७

तालिका ३३: सुरक्षा निकाय /कार्यालयको विवरण

वडा नं	सुरक्षा कार्यालयको नाम	X_Coordina	Y_Coordina
६	चौघडा प्रहरी चौकी	८५.०६८१३९	२७.४०४८७५
८	ईलाका प्रहरी कार्यालय	८५.०२५७८६	२७.४०७३२७
१०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	८५.०२८०४	२७.४३१५२
१०	शसस्त्र वन चेक पोस्ट	८५.०२४२८	२७.४३१५२३
११	बागमती प्रदेश प्रहरी कार्यालय	८५.०११ ५५८	२७.४२९४०८
११	जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	८५.०१८५५८	२७.४३१४७४
११	प्रहरी चौकी	८५.०१८४४२	२७.४३ १ ०२
१३	पदम पोखरी प्रहरी चौकी	८४.९८०५७७	२७.४०३५९७
१४	अस्थाई प्रहरी चौकी, मयुरधाप	८५.००२९८८	२७.३९८३४२
१५	रातमाटे चेक पोस्ट	८५.०२४०३७	२७.३८५८८९
१५	नेपाल प्रहरी बिषेश सुरक्षा गण रातमाटे	८५.०३२२७६	२७.३७९१५८
१६	प्रहरी कार्यालय	८५.१०३९१४	२७.३७६०७५
१९	प्रहरी कार्यालय	८४.८९४३२२	२७.४७२८०३

(स्रोत: वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.९.६. महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

१.९.६.१ महिलाको अवस्था

उपमहानगरपालिकाको कुल जनसंख्यामा महिलाको संख्या ५०.५७ % (९७,८९८) रहेको छ । पालिकाको लैंगिक अनुपात ९७.७३ (पुरुष प्रति १०० महिला) छ । पालिकामा महिला साक्षरता दर ७८.५ % रहेको छ । कुल जनसंख्यामा आर्थिक रुपले सक्रिय उमेर समुहका (१५ — ५९ वर्ष) महिला ३४. ४ % छ भने कुल महिलामा आर्थिक रुपले सक्रिय महिलाको संख्या ६८ % रहेको छ ।

महिलाको सम्पतिमा स्वमित्व हेर्ने हो भने, पालिकामा घर तथा जग्गा दुबैमा स्वमित्व भएका महिलाको संख्या १८.९१ %, घरमा मात्र स्वमित्व भएका महिला १.९५ % र जग्गामा मात्र स्वमित्व भएका महिलाको संख्या १२.१८ % रहेको छ । त्यसैगरी महिला घरमुली भएका परिवार ३१.२८ % छन् ।

यस पालिकामा राजनीतिक तथा सामाजिक रुपमा महिलाको सक्रियता राम्रो देखिन्छ । पालिकामा नगर प्रमुख महिला छन् भने निर्वाचित जनप्रतिनिधि मध्ये ४०.२१% महिला प्रतिनिधि रहेका छन् । त्यसैगरी नगर तथा वडामा कर्मचारीमा पनि महिला कर्मचारीको संख्या उल्लेखनीय छ ।

१.९.६.२ विवाहको उमेर

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा १० वर्ष माथिको कुल महिलामा १० भन्दा कम उमेरमा विवहा गर्नेको संख्या ०.६५%, र १० -१४ वर्ष भित्र विवहा गर्नेको संख्या ९.६८ % छ । सोहि उमेरमा विवहा गर्ने पुरुषको संख्या २.८४ मात्र छ । त्यसैगरी १४ -१७ वर्ष भित्र विवहा गर्ने महिला २६.८५ % छन् भने, सोहि उमेरमा विवहा गर्ने पुरुष ९.८७ % मात्र छन । अर्थात १० वर्ष भन्दा माथिको उमेर समुहका जम्मा जनसख्या मध्ये १८ वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह हुने पुरिषको संख्या ५.८६ % छ भने सोहि उमेरमा विवाह हुने महिलाको संख्या २०.२९ % छ (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

तालिका ३४: पहिलो विवहाको उमेर अनुसार जनसंख्या

	१० वर्ष भन्दा कम	१०-१४ वर्ष	१५-१७ वर्ष	१८ -२० वर्ष	२१-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३० -३४ वर्ष	३५ - ३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५ - ४९	५० वर्ष भन्दा माथि	नखुलेको
पुरुष	८०	१४५१	५०४७	१२६२२	१४८०४	१२५१९	३६०८	६९९	२०६	५४	२८	२९
महिला	३९४	६०१३	१६३७६	१९६०७	१२४४५	४९४६	८८७	२१०	४४	१४	६	५१
जम्मा	४७४	७४६७	२१४३३	३२२५४	२७२७८	१७४८९	४५०२	९१०	२५०	६८	३४	८०

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

१.९.६.३ बाल श्रमको विवरण

श्रमको क्षेत्र	बाल श्रमिकको संख्या
ग्यारेज/वर्कसप	२६
निर्माण ढुवानी कार्य	२६
रेस्टुरेन्ट /होटेल/ब्यान्क्वेट	१८
ब्याग फ्याक्ट्री	२
कटन क्यान्डी	३
घरायसी काम	३
कवाडी संकलन	२
राईस मिल	१
मासु पसल	१
जम्मा	**८३**

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा अझै पनि केहि बाल श्रमिक रहेका छन् । विभिन्न प्रकारका उद्योग तथा व्यवसायमा संलग्न रहेर काम गरिरहेका बालबालिका मध्ये सबै भन्दा बढी ग्यारेज/ वर्कशपमा श्रमिकको रुपमा छन् । त्यसैगरी यातायात क्षेत्रमा (सार्वजनिक सवारी साधनमा सहयोगी, सहचालक आदि), रेस्टुरेन्ट/होटेल/ब्यान्केटमा, निर्माण कार्य, फ्याक्ट्री, घरायासी काम , कबाडी संकलन जस्ता कार्यमा संगलन छन् ।

(हेउमनपा, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)

१.९.६.४ बाल समुह/ सञ्जालको विवरण

बालबालिकाको सर्बोतम हित तथा सर्वागीण विकास तथा बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागीतालाई प्रवर्द्धन गर्न हेटौंडा उपमहानगरपालिका २०८० साल भाद्रमा बाल मैत्री पालिका घोषणा गरिसकेको छ । पालिकामा विभिन्न स्तरमा बाल समुह स्थापना भई संचालनमा छन् । पालिकाका भरिमा नगर स्तरीय, वडा स्तरीय र टोल स्तरीय गरी जम्मा ३७५ वटा बाल समुह रहेका छन् भने यी बाल समुहमा जम्मा ९३७५ जना बालबालिका आबद्ध छन् । त्यसैगरी बाल समूह सञ्जाल नगर स्तरीय १ वटा र वडा स्तरीय १९ गरी जम्मा २० वटा बाल समुह सञ्जाल छन् । पालिकामा रहेका बाल समुह/ सञ्जालको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३५: नगरमा गठन भएका बल समुह/ सञ्जालको विवरण

वडा नं	बाल समूह संख्या			बाल समूह सञ्जाल संख्या	
	विद्यालय स्तरीय	टोल स्तरीय	जम्मा	नगर स्तरीय	वडा स्तरीय
				१	-
१	६	१२	१८	-	१
२	३	१६	१९	-	१
३	६	१४	२०	-	१
४	७	१०	१७	-	१
५	७	१६	२३	-	१
६	७	११	१८	-	१

वडा नं	बाल समूह संख्या			बाल समूह सञ्जाल संख्या	
	विद्यालय स्तरीय	टोल स्तरीय	जम्मा	नगर स्तरीय	वडा स्तरीय
				१	-
७	२	८	१०	-	१
८	४	१७	२१	-	१
९	६	१९	२५	-	१
१०	४	७	११	-	१
११	६	१९	२५	-	१
१२	६	१९	२५	-	१
१३	५	१५	२०	-	१
१४	५	१७	२१	-	१
१५	६	१७	२३	-	१
१६	६	१५	२१	-	१
१७	७	१५	२२	-	१
१८	६	१२	१८	-	१
१९	७	११	१८	-	१
जम्मा	१०६	२७०	३७६	१	१९

(हेउमनपा, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)

१.९.६.५ आवासीय बाल गृह

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ९ वटा आवासीय बाल गृह संचालनमा रहेका छन् । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३६: पालिकामा रहेका आवासीय बाल गृहको विवरण

क्रसं.	बाल गृहको नाम	ठेगाना/ वडा नं
१	हिरण्य नेपाल	मनकामना चोक, वडा नं, २
२	ग्रामिण असहाय बालबालिका सामुदायिक पुनस्र्थापना केन्द्र)शान्त घर (	सरस्वती टोल वडा नं, ११
३	हाम्रो घर बालगृह) ग्रामीण जीवनस्तर सुधार मञ्चद्वारा संचालित(	वडा नं, ५
४	मामाघर नेपाल मकवानपुर	वडा नं, ५
५	आषिशमय बाल गृह	वडा नं, ९

क्रसं.	बाल गृहको नाम	ठेगाना/ वडा नं
६	आशा नेपाल	हुप्राचौर, वडा नं, ४
७	नारी संरक्षण केन्द्र	वडा नं,१७
८	मानव सेवा आश्रम	
९	अनाथ, अपाङ्ग बाल पुनरुस्थापना केन्द्र, हेटौंडा — ४	वडा नं ४

(महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)

१.९.६.१ संरक्षणमा रहेका बालबालिकाको विवरण

यस हेटौंडा उपमहानगरपालिका भित्र हाल ९ वटा बाल गृहहरु संचालनमा छन् । नारी संरक्षण केन्द्र, ग्रामिण महिला सेवा केन्द्र, आशा नेपाल, हिरण्य नेपाल, आशिसमय बाल गृह, ग्रामिण असहाय, मामाघर नेपाल, मानब सेवा आश्रम र अनाथ अपाङ्ग पुनर्स्थापना केन्द्र । हाल यी बालगृहमा १८ वर्ष माथिका ८३ जना बालक, ९१ जना बालिका र १ जना अन्य बालबालिकाले आश्रय लिइरहेका छन् । त्यसैगरी ५ जना १८ वर्ष माथिका महिला र १ जना उमेर नखुलेको महिला गरी जम्मा १८१ जना यी बालगृहको संरक्षणमा बसिरहेका छन् ।

तालिका ३७: विभिन्न बालगृहमा रहेका बालबालिकाको विवरण

उमेर	बालक	बालिका	अन्य	जम्मा
२ बर्ष	२	-	-	१
३ बर्ष		४	-	४
५ बर्ष	२	१	-	३
६ बर्ष	५	३	-	८
७ बर्ष	४	४	-	८
८ बर्ष	८	४	-	१०
९ बर्ष	९	-	-	९
१० बर्ष	१ ३	८	-	१७
११ बर्ष	५	३	-	७
१२ बर्ष	४	६	-	९
१३ बर्ष	६	६	-	१२
१४ बर्ष	४	१७	-	२०
१५ बर्ष	७	१०	-	१६
१६ बर्ष	७	१०	-	१७

उमेर	बालक	बालिका	अन्य	जम्मा
१७ बर्ष	५	१४	-	१८
१८ बर्ष	२	१	१	३
उमेर नखुलेको	-	१	-	१
१८ बर्ष माथि	-	५	-	३
जम्मा	८३	९७	१	१८१

(महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)

१.९.६.२ अपाङ्गता भएका बालबालिका

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा जम्मा ९२९ जना विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता भएका बालबालिका छन् । जसमध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएकाको संख्या सबै भन्दा बढी ४०५ जना छ । त्यसैगरी बौद्धिक अपाङ्गता, बहिरोपना, बहु अपाङ्गता र दृष्टिबिहिन को संख्या क्रमश बढ्दै गएको छ । पालिकामा अपांगता भएका बालबालिकाको विवरण तलाको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ(महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०) ।

तालिका ३८: हेउमनपामा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विवरण

अपाङ्गताको प्रकार	वर्ग क	वर्ग ख	वर्ग ग	वर्ग घ	जम्मा संख्या
शारीरिक अपांगता	४२	१४७	१५८	५८	४०५
दृष्टिबिहिन	-	४८	१६	५	६९
बहिरोपना	-	१२०	८	२	१३०
श्रवण दृष्टि विहिन	३	-	-	-	३
स्वर बोलाई	-	३	३	७	१३
मानसिक	४	१२	१	०	१७
बौद्धिक	८२	८९	७	२	१८०
बहु अपाङ्गता	५६	५३	३	-	११२
जम्मा संख्या	१८७	४७२	१९६	७४	९२९

(महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)

त्यसैगरी पालिकामा ९ जना बालबालिका एच.आइ.भी एड्सबाट संक्रमित छन्, भने २१ जना बालबालिका एच.आइ.भी एड्सबाट प्रत्यक्ष प्रभावित रहेका छन् (महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०) ।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको लागि जसमा अटिजम हेटौंडा ,आशा पाठशाला, नवोदय वौद्धिक अपाङ्गता भएका विद्यार्थको स्रोत कक्षा, शान्ति बहिरा आवसिय वि.वालज्योति) छुट्टै शैक्षिक संस्थाको व्यवस्था छ ।

१.९.६.३ महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष अवसर तथा चुनौती

सवल पक्ष	• निर्णायक तहमा महिलाको बाक्लो उपस्थिति रहेको • वडास्तरीय एवं नगरस्तरीय महिला जागरण समूह गठन भई क्रियाशिल रहेको • महिला हिंसा विरुद्धमा सचेतनाका कार्यक्रम संचालन भईरहेका • लक्षित वर्गको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भइरहेको, • लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष, बालकोष स्थापना तथा हिंसा पीडित महिला बालबालिकाको लागि अल्पकालिन आश्रयस्थल सञ्चालनमा रहेको • टोल र विद्यालय स्तरीय बाल समूह तथा वडा र नगरस्तरीय बाल समूह सञ्जाल गठन भइ क्रियाशिल रहेको • प्रदेश सरकारको सहयोगमा अभिभावकविहिन बालबालिका संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको • जागरुक जनप्रतिनिधि
दुर्बल पक्ष	• योजना तथा कार्यक्रममा लक्षित वर्गको उत्थानलाई महत्व नदिइनु • महिला तथा बालबालिका तथा लक्षित वर्गको क्षेत्रमा न्यून बजेट विनियोजन हुनु • महिलाहरुमा उद्यमशीलता वृद्धिको लागि वस्तुगत टेवा, अनुदान वा सहुलियत दरमा ऋणको व्यवस्था नहुनु • पालिकाले संचालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रमले लक्षित वर्गको आर्थिक अवस्था उकास्न अपेक्षित नतिजा दिन नसकेको • आवश्यकता र प्रयोगको विश्लेषण विनानै सिपमुलक तालिम संचालन गर्नाले सोचे अनुरुप प्रतिफल प्राप्त गर्न नसकिएको • बालबालिकालाई लागु पदार्थको दुर्व्यसनी, बेचबिखन, सामाजिक संजालको दुरुपयोग, विद्यालय छोड्ने लगायतका जोखिमबाट सचेत गराउने कार्यक्रमहरु पर्याप्त नभएको ।
अवसर	• विभिन्न पेशा, व्यवसाय एवं रोजगारीमा महिलाहरुको राम्रो उपस्थिति रहेको • महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने क्रियाशिल गैर सरकारी संस्थाहरु रहेको • बालमैत्री स्थानीय शासन अवलम्बनको लागि वडा वडामा विभिन्न गतिविधिहरु सञ्चालन भएको • कठिन परिस्थितिमा भएका बालबालिकाको पुनर्स्थापनामा गर्ने बालगृहहरु रहेको

चुनौती	• लैङ्गिक हिंसा, बालविवाह एवं बहुविवाहको नियन्त्रण गर्नु • अभिभावक विहिन बालबालिकालाई समुदायमा आधारित संरक्षण प्रदान गर्नु, • लागू पदार्थ दुर्व्यसनी, सडकमा आश्रित बालबालिका, बालश्रमिकको संख्या शून्य बनाउनु, • आन्तरिक एवं अन्तरदेशिय मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण गर्नु • पालिका स्तरका सबै संरचनाहरुलाई महिला र बालमैत्री बनाउनु • अभिभावक विहिन, बेवारिसे तथा सडक आश्रित बालबालिकाको जन्म दर्ता र नागरिकता बनाउनु • आर्थिक रुपमा विपन्न सबै महिलालाई स्वरोजगार बनाउनु • पीडित/प्रभावित महिला र बालबालिकाको सहज पारिवारिक पुनर्स्थापना गर्नु • हिंसा विरुद्धमा र बालसंरक्षणमा परिवार र समाजलाई उत्तिकै जिम्मेवार बनाउनु

१.९.६.१ अपाङ्गता भएका व्यक्ति

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा कुल जनसंख्याको १.७८ % जनसंख्या विभिन्न प्रकारका अपांगता रहेको छ । यस मध्ये शारीरिक अपाङ्गताको संख्या सबै भन्दा बढी रहेको छ । जसको संख्या कुल अपाङ्गता भएका व्यक्तिको ३४.२ % छ । त्यसैगरी न्यून दृष्टि भएका, न्यून श्रवणशक्ति, दृष्टिविहीन, बहिरोपन, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या क्रमशः १९.७९ %, ८ % ७.८ %, ५.४१ % र ५.०१ % छ । त्यसैगरी बहु अपाङ्गता भएकाको संख्या १०.६१ छ भने अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) अटिजम भएकाको संख्या न्युन रहेको छ ।

तालिका ३९: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जनसंख्याको वितरण

अपाङ्गताको प्रकार	जनसंख्या	प्रतिशत %
शारीरिक अपाङ्गता	१,३७२	३४.२
न्युन दृष्टि	७९४	१९.७९
दृष्टिविहीन	३१३	७.८
बहिरोपन	२१७	५.४१
मनोसामाजिक अपाङ्गता	१८९	४.७१
न्यून श्रवणशक्ति	३२१	८.०
बहिरोपन एवं दृष्टिबिहिन	४४	१.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२०१	५.०१
बौद्धिक अपाङ्गता	६४	१.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	३६	०.९

अपाङ्गताको प्रकार	जनसंख्या	प्रतिशत %
अटिजम	३२	०.८
बहु अपाङ्गता	४२९	१०.६९
जम्मा संख्या	**४,०१२**	**१००**

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

१.९.६.२ ज्येष्ठ नागरिक

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको कुल जनसंख्याको ४.०१ % जनसंख्या ज्येष्ठ नागरिक (७० वर्ष भन्दा माथि) छन् । कुल ज्येष्ठ नागरिक मध्ये ४६.५८ % पुरुष छन् भने ५३.४१ % महिला छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)। समस्यामा रहेका ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षणका लागि हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा ३ वटा बृद्धा आश्रम (ॐ बृद्धाश्रम, श्रीमद् भागवत बृद्धाश्रम, सर्वेश्वर बृद्धाश्रम,दिव्य सेवा निकेतन) संचालनमा छन् । यी आश्रममा १३ महिला र १५ पुरुष गरी जम्मा २८ जना ज्येष्ठ नागरिक छन् *(महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिति, २०८०)*।

तालिका ४०: पालिकामा रहेका ज्येष्ठ नागरिकको विवरण

उमेर समुह	पुरुष	महिला	जम्मा
७०७४-	१५५४	१६८०	३२३४
७५७९-	१०४२	१२०८	२२५०
८०८४-	५४४	६१९	११६३
८५८९-	३३१	४०५	७३६
९०९४-	१०७	१४०	२४७
९५ माथि	३९	९५	१३४
कुल जनसंख्या	**३६१७**	**४१४७**	**७७६४**

(राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)

१.९.६.३ अपांगता भएका व्यक्ति तथा ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धि सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• पालिकामा लक्षित वर्ग सम्बन्धि शाखाको स्थापना भएको • प्रत्येक वडामा वडास्तरीय ज्येष्ठ नागरिक मञ्च गठन भएको • अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्ध विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन हुनु • अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माणमा सबैको चासो हुनु तथा यस प्रति सचेतना बढ्नु • निर्णायक तहमा अपांगता भएका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व रहनु
दुर्बल पक्ष	• सबै संरचनाहरु अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिक र यौनिक अल्पसंख्यक मैत्री बनाउनु

	• अपाङ्गता र यौनिक अल्पसंख्यक व्यक्तिलाई उनीहरु अनुकुल र निरन्तर शिक्षा प्राप्तीमा सहजता हुनु • अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिक माथि विभेद कायमै रहनु • अन्य व्यक्ति सरह अपाङ्गता र यौनिक अल्पसंख्यक व्यक्तिलाई शिक्षा प्राप्तीमा ध्यान नदिइनु • ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र सञ्चालनमा नल्याइनु • युवा पलायन र बसाइसराइले गर्दा एकल ज्येष्ठ नागरिकको हेरचाहमा कमि हुनु
अवसर	• अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय, प्रादेशिक एवं स्थानीय तहबाट गरिएका प्रतिबद्धता पूरा गर्ने • दृष्टिविहिन, बहिरा तथा बौद्धिक अपाङ्‌ता भएका व्यक्तिका लागि विद्यालय र अटिज्मको लागि थेरापीको उपलब्ध गराउनु • नयाँ बन्ने संरचनाहरु लक्षित वर्गको लागि मैत्रीपूर्ण बनाउन कानुन जारी भएको, • अपाङ्गताको तथा ज्येष्ठ नागरिककोका क्षेत्रमा काम गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरु कृयाशिल • समुदायमा लक्षित वर्गको सम्मान गर्नुपर्ने सोंचको विकास • स्वास्थ्य बीमा र सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयन
चुनौती	• अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक उत्थान गर्न प्रयाप्त लगानी गर्नु (व्यवसायको लागि बिउपूँजी, अनुकुलको सीप तालिम र बजारीकरणको लागि सहयोग) • ज्येष्ठ नागरिकमा भएका ज्ञान, सीप र अनुभव नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण गर्नु • यस क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि पर्याप्त बजेट विनियोजन गर्नु • स्वास्थ्य मापदण्ड सहित सहायक सामाग्रीको वितरण गर्न नसकिनु • सबै अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य बीमामा आबद्ध गर्न नसकिएको • उपमहानगरपालिका र वडालाई लक्षित वर्गको पहुँचयोग्य बनाउनु • पारिवारिक र सामाजिक रुपमा अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिकले समान र सम्मानपूर्ण वातावरण प्राप्त गर्नु

१.९.७. भाषा, कला तथा सांस्कृतिक

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा विभिन्न मन्दिर, पवित्र धाम, गुम्बा, मस्दिज, चर्च जस्ता धार्मिक स्थलको उपस्थिति छ । पालिकामा विभिन्न प्रकारका २७५ भन्दा बढी धार्मिक स्थलहरु रहेका छन् । पाथिभरा मन्दिर, भुवनेश्वरी पशुपति मन्दिर, दक्षिणकाली मन्दिर, श्री लक्ष्मीनारायण मन्दिर, कुस्माण्ड सरोवर त्रिवेणी धाम, पुण्य क्षेत्र, गोरक्षश्वर क्षेत्र, चुरियामाई मन्दिर, देछेन छ्योईलिङ गुम्बा, बाराही ठानीमई यस पालिकामा पर्ने मुख्य धार्मिक स्थलहरु हुन् ।

तालिका ४१: धार्मिक स्थलको विवरण

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
१	श्यामेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	चाईनाक्वाटर	१
२	मानव धर्म सेवा समिति	मन्दिर		१
३	भिमसेन मन्दिर	मन्दिर	चाईना क्वाटर	१
४	सिद्धेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१
५	विस्वम्भरेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१
६	श्रीराम हनुमान मन्दिर	मन्दिर	चौकी टोल	१
७	हाम्रो तामाङ गुठि	मन्दिर		१
८	पाथिभरा मन्दिर	मन्दिर	भैरब डाँडा	१
९	सिंह भैरव मन्दिर	मन्दिर	भैरब डाँडा	१
१०	स्वर्गद्वारी मन्दिर	मन्दिर	जरुवा टोल	१
११	भिमेश्वर मन्दिर	मन्दिर	चौकी टोल	१
१२	बाराही थानीमाई मन्दिर	मन्दिर	लालझाडी	१
१३	नकौली गुम्बा	गुम्बा	नाईके टोल	१
१४	संसारीमाई मन्दिर	मन्दिर	लालझाडी	१
१५	काली देवी मन्दिर	मन्दिर	नकौली	१
१६	कालिका माई	मन्दिर	लामीडाँडा	१
१७	पालकोल्छोक छोर्लिंङ गुम्बा	गुम्बा	चौकी टोल	१
१८	श्री गोकर्णेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	मैनटार	१
१९	शिव मन्दिर	मन्दिर	शिखर टोल	१
२०	जलेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	जि.व.का पछाडी	२
२१	वनस्खण्डी मन्दिर	मन्दिर		२
२२	पिपलबोट कृष्ण मन्दिर	मन्दिर	मेन रोड	२
२३	हनुमान मन्दिर	मन्दिर		२
२४	गणेश मन्दिर	मन्दिर	नगरपालिका रोड	२
२५	शिव मन्दिर	मन्दिर		२
२६	गणेश मन्दिर	मन्दिर	सानो पोखरा	२
२७	सेर्तुङ गुम्बा	गुम्बा	लेखपानी टोल	३

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
२८	चक्र देवी मन्दिर	मन्दिर	मनकामना सरस्वती	३
२९	बसाहा महादेव मन्दिर	मन्दिर	बसाह महादेव टोल	३
३०	लक्ष्मी नारायण मन्दिर	मन्दिर	बुद्ध टोल	३
३१	सन्तानेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	बाल उज्ज्वल टोल	३
३२	स्वतन्त्र दर्शन मण्डली	चर्च	बाल उज्वल टोल	३
३३	छुक्देन दोङग छोईलिङ गुम्बा	गुम्बा	जम्बु चौतारा टोल	३
३४	थानिमाई मन्दिर	मन्दिर	लेवट टोल	३
३५	मनकामना मन्दिर	मन्दिर	मनकामना सरस्वती	३
३६	दक्षिणकाली मन्दिर	मन्दिर	दक्षिणकाली	३
३७	सरस्वती मन्दिर तथा मगर जात्रा परिसर	मन्दिर	दक्षिणकाली	३
३८	दुर्गा मन्दिर	मन्दिर	लेवट टोल	३
३९	उर्गेलिङ गुम्बा	गुम्बा	मिलन टोल	३
४०	कृष्ण प्रणामी मन्दिर	मन्दिर	पारिजात पथ	४
४१	पशुपति मन्दिर	मन्दिर	हुप्रा चौर	४
४२	श्रमिक पथको शिव मन्दिर	मन्दिर	हुप्राचौर	४
४३	गर्दोहिको नाग मन्दिर	मन्दिर	कर्रा	४
४४	युद्ध पथको शिव मन्दिर	मन्दिर	कर्रा	४
४५	गणेश मन्दिर	मन्दिर	चिसापानी	४
४६	शनि मन्दिर	मन्दिर	थाहा चोक	४
४७	ब्रह्म विष्णु महेश्वर मन्दिर	मन्दिर	सिर्जना चोक	४
४८	भैरब मन्दिर	मन्दिर	भैरब रोड	४
४९	कालिका मन्दिर	मन्दिर	कमल डाँडा	४
५०	बेलाद मस्जिद	मस्जिद		४
५१	जामे मस्जिद	मस्जिद	भैरब रोड	४

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
५२	देक्क्षन छोईलिङ गुम्बा	गुम्बा	बुद्ध पथ	४
५३	चर्च	चर्च		४
५४	बुढानिलकण्ठ मन्दिर	मन्दिर		५
५५	मुक्तिनाथ मन्दिर	मन्दिर		५
५६	टासी हिसे गुम्बा	गुम्बा	शुभलक्ष्मी टोल	५
५७	वनकाली दुर्गा मन्दिर	मन्दिर		५
५८	सानो पोखरा गणश मन्दिर	मन्दिर		५
५९	लटिनाथ मन्दिर	मन्दिर		५
६०	रत्नकाली मन्दिर	मन्दिर	राई टोल	५
६१	दुर्गा देवी मन्दिर	मन्दिर	ढुंगे धारा टोल	५
६२	क्रिया पुत्री भवन			५
६३	रुद्रेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	रुद्रेश्वर टोल	५
६४	सानोपोखरा मन्दिर	मन्दिर		५
६५	लक्ष्मी नारायणी मन्दिर	मन्दिर	सीचाईकुना	५
६६	जिग्तेनशिवा छेथारली गुम्बा	गुम्बा	दक्षिणकाली टोल	५
६७	दक्षिणकाली मन्दिर	मन्दिर	दक्षिणकाली टोल	५
६८	वनदेवी मन्दिर	मन्दिर	वनदेवी टोल	५
६९	वनकाली मन्दिर	मन्दिर	मछाप्लान कुना टोल	५
७०	गणेश मन्दिर	मन्दिर	सानो पोखरा	५
७१	भैरब मन्दिर	मन्दिर	भैरब रोड	५
७२	नवदुर्गा मन्दिर	मन्दिर	क्याम्पाडाँडा	५
७३	हरि नारायण मन्दिर	मन्दिर	बुद्ध पथ	५
७४	ईच्छाकामना मन्दिर	मन्दिर	क्याम्पाडाँडा	५
७५	सिता मन्दिर	मन्दिर	सितानगर टोल	५
७६	सिद्धेश्वर मन्दिर	मन्दिर	शान्तिनगर	५
७७	सर्वेश्वर शिव पन्चायन मन्दिर	मन्दिर	शान्तिनगर	५

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
७८	पंचायन भगवती मन्दिर	मन्दिर	बानिया टोल	५
७९	रत्न बागेश्वरी मन्दिर	मन्दिर	राई टोल	५
८०	समर्पण मन्दिर	मन्दिर	शान्तिनगर	५
८१	राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर	कान्ती लोकपथ	५
८२	संसारीमाई मन्दिर		नविन टोल	५
८३	लक्ष्मीनारायण मन्दिर		चिसापानी	५
८४	दुदै देवी मन्दिर	मन्दिर		६
८५	अनुग्रह चर्च	चर्च		६
८६	श्री कृष्ण प्रणामी मन्दिर	मन्दिर	गौरिटार	६
८७	लक्ष्मी नारायण मन्दिर	मन्दिर	चुच्चे खोला	६
८८	राधा कृष्ण मन्दिर	मन्दिर	कृष्णनगर/चुच्चे खोला	६
८९	दक्षिणकाली मन्दिर	मन्दिर	रामनगर	६
९०	राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर		६
९१	रक्षा देवी मन्दिर	मन्दिर	रक्षा देवी टोल	६
९२	महादेव मन्दिर	मन्दिर		६
९३	क्रिष्टल चर्च	चर्च		६
९४	संसारी माई मन्दिर	मन्दिर		६
९५	बंश गोपाल मन्दिर	मन्दिर	चौघडा	६
९६	प्रकाश नागरिक चर्च	मन्दिर		६
९७	निलकण्ठेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	हातीलेट	६
९८	विन्दबासिनी मन्दिर	मन्दिर	रामनगर	६
९९	हेटौंडा आशीष मण्डली	चर्च		६
१००	पशुपति मन्दिर	मन्दिर	न्युरेनी चिसापानी	७
१०१	लक्ष्मीनारायण मन्दिर	मन्दिर	न्युरेनी	७
१०२	राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर		७
१०३	वनदेवी तथा राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर	नागस्वती	७

क्र .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
१०४	पिण्डेश्वर मन्दिर	मन्दिर	भाङटार	७
१०५	थेक्छेन साङ्ग छ्योईलिङ गुम्बा	गुम्बा	नागस्वती	७
१०६	वनदेवी मन्दिर		न्युरेनी	७
१०७	कालिकामाई मन्दिर	मन्दिर	कालिका टोल	८
१०८	सरस्वती मन्दिर	मन्दिर		८
१०९	राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर		८
११०	मनकामना मन्दिर	मन्दिर		८
१११	कुष्माण्ड सरोवर त्रिवेणी धाम	सांकृतिक क्षेत्र	त्रिवेणी टोल	९
११२	नव दुर्गा मन्दिर	मन्दिर	सिर्जना टोल	९
११३	बंगलामुखी माता मन्दिर	मन्दिर	धर्मपथ टोल	९
११४	देवी मन्दिर	मन्दिर		९
११५	महादेव मन्दिर	मन्दिर		९
११६	कालीमाता मन्दिर	मन्दिर	वेद खोल्सी	९
११७	बौद्ध गुम्बा	गुम्बा		९
११८	बौद्ध स्तुपा	गुम्बा		९
११९	दुर्गा भवानी मन्दिर	मन्दिर		९
१२०	हेटौंडा जेसिस चर्च	चर्च		९
१२१	काली माई मन्दिर	मन्दिर	मिलन टोल	९
१२२	ओम शिवशक्ति मन्दिर		माल्दिभ्स टोल	९
१२३	भुटनदेवी मन्दिर	मन्दिर	भुटनदेवी टोल	१०
१२४	राम मन्दिर	मन्दिर	बाईपास सडक	१०
१२५	भिमसेन मन्दिर	मन्दिर	मेनरोड	१०
१२६	गोरक्षश्वर धाम	मन्दिर	राप्ती तट	१०
१२७	श्री हनुमान मन्दिर	मन्दिर	राप्तीतट गोरक्षश्वर	१०
१२८	सत्यशाही ध्यान केन्द्र	सांस्कृतिक क्षेत्र		१०
१२९	श्री साईराम मन्दिर	मन्दिर	राप्तीतट गोरक्षश्वर	१०

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
१३०	सानो भुटनदेवी मन्दिर	मन्दिर	बाईपास सडक बस पार्क	१०
१३१	छोईलुङ गुम्बा	गुम्बा	बसपार्क	१०
१३२	अखण्ड हरि किर्तन मन्दिर	मन्दिर	मेनरोड	१०
१३३	काली मन्दिर	मन्दिर	थान भर्याङ	११
१३४	ओमकारेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर		११
१३५	तिलकेश्वर मन्दिर	मन्दिर	भैरव कुन्ज	११
१३६	भैरवेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	दुम्सी डाँडा	११
१३७	कृष्ण मन्दिर	मन्दिर	कृष्ण मन्दिर टोल	११
१३८	बाघ थाली मन्दिर	मन्दिर		११
१३९	महादेव मन्दिर	मन्दिर	थाहा चोक	११
१४०	निरोग धाम	सांस्कृतिक क्षेत्र	झोलुङ्गे पुल टोल	११
१४१	तारकेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	सुर्योदय	११
१४२	राम मन्दिर	मन्दिर	सुर्योदय	११
१४३	शिव मन्दिर	मन्दिर	डांगडुङ्गे	११
१४४	दुर्गा मन्दिर	मन्दिर	तल्लो ताल	११
१४५	सिद्धबाबा महादेव मन्दिर	मन्दिर	बुद्ध चोक	११
१४६	मुस्लिम मस्जिद	मस्जिद	शान्ति चोक	११
१४७	कोरियन चर्च	चर्च	सिमलटार	११
१४८	बुद्धिष्ट गुम्बा	गुम्बा	सिमलटार	११
१४९	सिमलटार चर्च	चर्च	सिमलटार	११
१५०	क्रिष्टियन चर्च	चर्च	नमुना चोक	११
१५१	कृष्ण मन्दिर	मन्दिर		१२
१५२	महादेव मन्दिर	मन्दिर		१२
१५३	बेथेल चर्च	चर्च		१२
१५४	ईमान्युवईल चर्च	चर्च		१२
१५५	मन्दिर	मन्दिर		१२
१५६	सरस्वती मगर गुठि घर	मन्दिर		१२
१५७	कृष्ण मन्दिर र शिव मन्दिर	मन्दिर	आलादमार	१२

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
१५८	राधाकृष्ण मन्दिर	मन्दिर		१२
१५९	पशुपति मन्दिर	मन्दिर		१२
१६०	शिव मन्दिर	मन्दिर	घडेरी टोल	१२
१६१	गूठि मन्दिर	मन्दिर		१२
१६२	महादेव मन्दिर	मन्दिर		१२
१६३	गुम्बा	गुम्बा		१२
१६४	कालीकाथान मन्दिर	मन्दिर	खोराङ टोल	१२
१६५	ब्याक डिस्ट चर्च	चर्च	टुटेपानी	१३
१६६	टुटेपानी गुम्बा	गुम्बा	टुटेपानी	१३
१६७	चर्च	चर्च		१३
१६८	चर्च	चर्च		१३
१६९	डिम्पा छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा	सिम्पानी	१३
१७०	महादेव थान	मन्दिर	हरियाली टोल	१३
१७१	दलबिर मनमाया माने	मन्दिर		१३
१७२	पोतला छोईलिङ गुम्बा	गुम्बा	गुम्बा डाँडा	१३
१७३	शिव मन्दिर	मन्दिर		१३
१७४	दक्षिणकालिन मन्दिर	मन्दिर		१३
१७५	ज्याङ छ्युपलिङ पोताला छोईलिङ गुम्बा	गुम्बा	पदमपोखरी	१३
१७६	जलेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	पदमपोखरी	१३
१७७	शिव देवी मन्दिर	मन्दिर		१३
१७८	रिशेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१३
१७९	टासी छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा		१३
१८०	शिव मन्दिर	मन्दिर		१३
१८१	पदम मन्दिर	मन्दिर		१३
१८२	कलबरी पौरसिया चर्च	चर्च	रमनथली	१३
१८३	पुनर्जीवन चर्च	चर्च		१३
१८४	अभिषेक चर्च	चर्च	गौरी टोल	१३
१८५	विन्दवासिनी मन्दिर	मन्दिर	वनस्पती	१३
१८६	पदमेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	रिमाल टोल	१३
१८७	काली देवी मन्दिर	मन्दिर	हरियाली टोल	१३

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
१८८	जलेश्वर मन्दिर	मन्दिर	उत्तरपानी	१४
१८९	उत्तरपानी गुम्बा	गुम्बा	उत्तरपानी	१४
१९०	कालिका देवी मन्दिर		मयुरधाप	१४
१९१	गोलबलेश्वर मन्दिर		कालापानी	१४
१९२	टासी छेपल गुम्बा	गुम्बा	ठुलो सुकौली	१५
१९३	विजय चर्च	चर्च	ठुलो सुकौली	१५
१९४	आशिष चर्च	चर्च	रातोमाटे	१५
१९५	श्री सङ्दोग पल्लरी गुम्बा	गुम्बा	सानो सुकौली	१५
१९६	व्योम कुशुमा बुद्ध धर्म संघ छोर्तेन गुम्बा	गुम्बा	ठुलो सुकौली	१५
१९७	पवित्र चर्च	चर्च	सशक्त टोल	१५
१९८	आशिष चर्च	चर्च	रातोमाटे	१५
१९९	चुरियामाई मन्दिर	मन्दिर		१५
२००	पेमा होइसर गुम्बा	मन्दिर	भोर्ले कमाने	१५
२०१	कालिका माई मन्दिर	मन्दिर		१५
२०२	रुद्रेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर		१५
२०३	सर्बेश्रण चर्च	चर्च		१५
२०४	चर्च	चर्च		१५
२०५	ङयोमा होइसेर गुम्बा	गुम्बा	जाते	१५
२०६	शिव मन्दिर	मन्दिर		१५
२०७	वनदेवी मन्दिर	मन्दिर		१५
२०८	उपसना चर्च	चर्च	फायरलाईन पश्चिम	१५
२०९	विजय कल्बरी चर्च	चर्च	फायरलाईन पुर्व	१५
२१०	क्वाईनोनिया चर्च	चर्च	फायरलाईन पुर्व	१५
२११	चर्च	चर्च		१५
२१२	विलिवर्स चर्च	चर्च		१५
२१३	विजय गेटसेमी चर्च	चर्च		१५
२१४	चित्रेपानी चर्च	चर्च		१५
२१५	क्रिष्टियन पाठशाला	चर्च		१५
२१६	कागेश्वरी शिव मन्दिर	मन्दिर		१५

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
२१७	नेपाल ईसाई मण्डली		चिसापानी	१५
२१८	लटेश्वर मन्दिर	मन्दिर	आकाश धारा	१६
२१९	लक्ष्मी नारायण मन्दिर	मन्दिर		१६
२२०	श्री गणेश मन्दिर	मन्दिर		१६
२२१	हटिया चर्च	चर्च		१६
२२२	राम मन्दिर	मन्दिर	रामनगर	१६
२२३	शक्तेश्वर मन्दिर	मन्दिर	माथिल्लो चिसापानी	१६
२२४	गणेश मन्दिर	मन्दिर		१६
२२५	श्री पशुपतिनाथ मन्दिर	मन्दिर	चिसापानी	१६
२२६	उग्रेन छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा	जुरुङ	१६
२२७	संसारी माईको थान	मन्दिर		१६
२२८	श्री कृष्ण प्रणामी मन्दिर		प्रणामी नगर	१६
२२९	जुरेथुम मन्दिर	मन्दिर		१७
२३०	श्रीमत भागवत ज्ञान संचार वृद्ध आश्रम	सांस्कृतिक क्षेत्र	गैरीगाउँ	१७
२३१	कैलाशेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर		१७
२३२	राज देवी मन्दिर	मन्दिर		१७
२३३	शक्तेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१७
२३४	गुफाथान मन्दिर	मन्दिर		१७
२३५	चर्च	चर्च		१७
२३६	कमलपोखरी महादेव मन्दिर	मन्दिर		१७
२३७	सेतीदेवी थान मन्दिर	मन्दिर		१७
२३८	धनेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१७
२३९	मूसराठी थान मन्दिर	मन्दिर		१७
२४०	लक्ष्मी नारायण मन्दिर	मन्दिर		१७
२४१	पन्चायन मन्दिर	मन्दिर	हटियाचोक	१७
२४२	राधास्वामी मन्दिर	मन्दिर		१७
२४३	अंगारेश्वर मन्दिर	मन्दिर		१७
२४४	टासी देछोईलिङ गुम्बा	गुम्बा		१७
२४५	सत्सगम चर्च	चर्च		१७

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
२४६	राधा कृष्ण मन्दिर	मन्दिर		१७
२४७	हटिया चर्च	चर्च		१७
२४८	कृष्ण सत्संग मन्दिर	मन्दिर		१७
२४९	थानीमाई मन्दिर	मन्दिर		१७
२५०	मन्दिर	मन्दिर		१७
२५१	भुटनदेवी मन्दिर	मन्दिर		१८
२५२	गुसेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर		१८
२५३	गुम्बा	गुम्बा		१८
२५४	गोरक्ष ताल मन्दिर	मन्दिर		१८
२५५	कालिका मन्दिर	मन्दिर	बांगेसाल	१८
२५६	सन्तानेश्वर मन्दिर		बेलघारी	१८
२५७	डोदोन छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा	गुम्बा टोल	१९
२५८	पेमा दुप्कीलिङ गुम्बा	गुम्बा	गुम्बा टोल	१९
२५९	अनुगह्र चर्च	चर्च		१९
२६०	पल्हिसी योनदेन गुम्बा	गुम्बा		१९
२६१	थानी देवी मन्दिर	मन्दिर		१९
२६२	कृष्ण मन्दिर	मन्दिर		१९
२६३	बनदेवी मन्दिर	मन्दिर		१९
२६४	देछेन चहुरलिंग गुम्बा	गुम्बा		१९
२६५	चर्च	चर्च		१९
२६६	आनन्देश्वर मन्दिर	मन्दिर		१९
२६७	उमा महेश्वर निलकण्ठ ज्योतिलिङ्ग तपोवन धाम	मन्दिर		१९
२६८	महादेव मन्दिर	मन्दिर	महादेव टोल	१९
२६९	श्री ऋषेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	तपोवन टोल	१९
२७०	जलदेवी जलकन्या मन्दिर	मन्दिर	तपोवन टोल	१९
२७१	श्री बुद्ध छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा	बस्तीपुर पुल्चोक	१९
२७२	सर्वेश्वर मन्दिर	मन्दिर	बस्तीपुर पुल्चोक	१९
२७३	सिवोनी चर्च	चर्च		१९
२७४	चर्च	चर्च		१९
२७५	जलेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर	जागरण टोल	१९

क .सं	धार्मिक स्थलको नाम	धार्मिक स्थलको प्रकार	स्थान	वडा नं
२७६	नेपाल समर्पण चर्च	चर्च	महादेव टोल	१९
२७७	श्री सांग्ये छोईफेल गुम्बा	गुम्बा	जागरण टोल	१९
२७८	चर्च	चर्च		१९
२७९	महदेव मन्दिर	मन्दिर		१९
२८०	गुम्बा	गुम्बा		१९
२८१	बौध बज्र पदमे छोईलिंग गुम्बा	गुम्बा		१९
२८२	श्री ऋषेश्वर महादेव मन्दिर	मन्दिर		

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.९.८. भाषा, कला तथा संस्कृतिका सबल पक्ष , दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• बहुजाति , बहुभाषिक, बहु संस्कृतिक समिश्रण भएको • भाषागत विविधता र सास्कृतिक विविधता
दुर्बल पक्ष	• बहुजाति , बहुभाषिक, बहु संस्कृतिक समिश्रणलाई यथेष्ठ सदुपयोग गर्न नसकिएको • बिभिन्न जातजातिको मातृभाषा, मुलक कला तथा संस्कृति लोप हुदै गएको • संस्थागत रुपमा प्रयाप्त तथ्यांक अभाव • आवश्यकता पहिचानको अभावमा कार्यक्रममा प्राथमिकता गर्न नसकिएको
अवसर	• भाषा कला संस्कृतिको विकासको लागि विभिन्न संस्था समुहहरु क्रियाशील रहेको • भाषा कला संस्कृति प्रवर्धनको लागि प्रतिष्ठान निर्माण प्रकुयामा रहेको • मिश्रित जातजातिका मौलिक पहिचानबाट पर्यटनमा टेवा पुर्याउन सकिने • विकासका लागि सकारात्मक जनप्रतिनिधी
चुनौती	• साबि जातजातिका मौलिक कला तथा संस्कृतिको लगत संकलन तथा व्यवस्थापन गर्नु • भाषा कला , संस्कृतिको विकासका लागि पर्याप्त लगानी जुटाउनु

१.९.९. अन्त्यष्टि स्थल सम्बन्धि विवरण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा शवदाह स्थलहरु छन् । जहाँ पालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जातजातिले आफ्नो धर्म संस्कृति अनुसार अन्त्यष्टि गर्दछन । पालिकामा विद्युतीय शवदाहको पनि सुरुवात गरिएको छ ।

तालिका ४२: पालिकामा रहेका अन्त्येष्टि स्थलको विवरण

वडा नं	नाम	उपयोग गर्ने वस्ती	सम्बन्धित जातजाती
३	तिन ताप्के घाट	लेवट, बाल उज्ज्वल टोल	सवै जातजाति
३	सिस्नेरी घाट	लेखापानी, दक्षिणकाली	तामाङ
५	क्याम्पाडाँडा कोटीहोम दाह संस्कार क्षेत्र		सबै जातजाति
७	चित्रेपानी वन	वडा नं.५ ले गर्ने	
८	कमाने शवदाह स्थल	कमाने	तामाङ, गुरुङ
८	क्याम्पा शवदाह स्थल	कमाने	क्षेत्री, ब्राह्मण, अन्य
९	कर्णावती आर्यघाट	वडा ९ सवै	सबै जातजाति
९	त्रिवेणी घाट	वडा ९ सवै	सबै जातजाति
१०	रासी शवदाह स्थल	वडा नं १०, १, ४, २, ५	ब्राह्मण, नेवार, क्षेत्री, मगर
१२	त्रिबेणी धाम शवदाह स्थल	सिग्रेनी, बरालटोल, गुरौबिर्ता टोल	ब्राह्मण, नेवार
१२	आल्दमार शवदाह स्थल	आल्दमार भोर्ले	ब्राह्मण, नेवार
१२	वनस्पति जङ्गल चिहान	बराल टोल सिग्रेनी	तामाङ
१२	घडेरी डाँडा शवदाह स्थल	घडेरी डाँडा, हात्तीगौडा	क्रिस्चियन, तामाङ
१२	आग्राली टोल शवदाह स्थल	आग्राली टोल	तामाङ
१२	भोर्ले खोटाङ टोल शवदाह स्थल	भोर्ले	
१३	टासी छोइलिङ अन्त्यष्टि स्थल		तामाङ
१३	रमनथली अन्त्यष्टि स्थल	रमनथली	तामाङ
१३	अन्त्यष्टि स्थल	ठुलोथली	तामाङ
१३	वनदेवी दफन स्थल		क्रिष्टियन
१४	चिहान डाँडा	कालापानी, उत्तरपानी, बनेलधाप	तामाङ
१५	रातोमाटे समाधी स्थल	रातोमाटे	तामाङ, नेवार, ब्राह्मण, तराईवासी, मगर चौधरी
१५	ठुलो सुकौली शवदाह स्थल	ठुलो सुकौली, सानो सुकौली, सयफुट टोल	
१५	सानो सुकौली शवदाह स्थल		
१५	भोर्ले कमाने- शवदाह स्थल	भोर्ले, कमाने, चित्रेपानी	
१५	चित्रेपानी शवदाह स्थल		
१५	शिखरपानी समादिस्थल	शिखरपानी	

वडा नं	नाम	उपयोग गर्ने वस्ती	सम्बन्धित जातजाती
१६	कर्रा मरन घाट		सबै
१६	पशुपती भन्ज्याङ मरन घाट		तामाङ
१६	शक्तिडाँडा मरन घाट		
१६	जरुडाडा मरन घाट		
१७	राजदेवी मरन घाट	राजदेवी, गुवाबारी, रानीखोला, गंगटे, पुवालो, गौरीगाउँ, लक्ष्मीपुर, दाविले	
१७	भुलभुले मरन घाट		
१७	कर्राखोला मरन घाट		
१८	महादेव खोला घाट	वडा नं १८ १७ -	ब्राह्मण, क्षेत्रि अन्य सबैले
१९	ढारिमटार घाट	ढारिमटार तथा बस्तिपुर	तामाङ
१९	वस्तिपुर घाट	वस्तिपुर,बासुदेव	तामाङ,ब्राह्मण,क्षेत्री

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.१०. भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

१.१०.१. विद्यमान भू उपयोग

मानव जातिको सृष्टि र जनजीवन भू—धरातलमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतहरूको उपयोगमा आधारित छ । समग्र मानवीय गतिविधिहरू उसले उपयोग गर्ने जमिन तथा जमिनमा उपलब्ध स्रोतहरूमा निर्भर रहन्छ । तसर्थ मानिसले उपयोगमा ल्याउने वन, खेतीयोग्य जमिन, जल, हिमाल, पहाड आदिको तथ्याङ्कलाई भूउपयोग अन्तर्गत उल्लेख गरिएको छ । यस पालिकामा सबैभन्दा बढी क्षेत्र (५४.८ %) जंगलले ढाकेको छ, यसैगरी खेती योग्य जमीन (१८.६८%), बस्ती (१७.२७%), झाडी क्षेत्र (६.९५%), बाँझो जमिन (१.२३%), र जलस्रोत तथा घाँसे क्षेत्र (०.९५%) रहेको छ ।

तालिका ४३: विद्यमान भूउपयोग विवरण

विद्यमान भूउपयोग	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	प्रतिशत (%)
खेती योग्य जमीन	४८.८७	१८.६८
बस्ती	४५.१८	१७.२७
बाँझो जमिन	३.२२	१.२३
जंगल	१४३.३६	५४.८
झाडी क्षेत्र	१८.१९	६.९५
घाँसे क्षेत्र	०.२८	०.९५
जलस्रोत	२.४८	०.९५
जम्मा क्षेत्रफल	**२६१.५८**	**१००**

(GIS नक्शा)

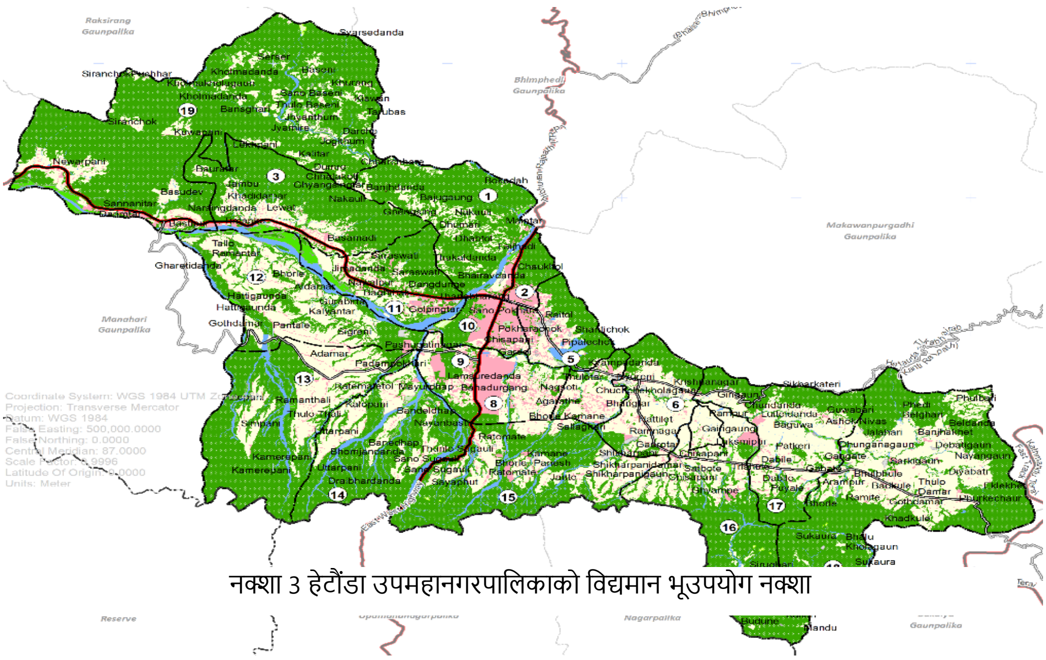

नक्शा 3 हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विद्यमान भूउपयोग नक्शा

१.१०.२. वस्ती, आवास तथा सार्वजनिक निर्माण

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा हाल सम्म जम्मा ३५४ वटा टोल विकास संस्थाहरु गठन भई क्रियाशील रहेका छन् । टोलको विकास निर्माणलाई सहजीकरण गर्ने, सामुहिक प्रयासबाट समस्या समाधान गर्ने, वडा समितिको सहयोगी निकायको रुपमा कार्य गर्ने, विकासका प्रत्येक चरणमा जनताको प्रतिनिधित्व गर्ने जस्ता कार्यमा सक्रिय रहने टोल विकास संस्था प्रत्यक वडामा गठन भएका छन् (हेटौंडा दर्पण, स्मारिका , २०७९) ।

त्यसैगरी प्रत्येक वडामा एक टोल विकास संस्था समन्वय समिति र पालिका स्तरमा नगर स्तरीय टोल विकास समन्वय समिति रहेको छ जसले टोल विकास संस्थार पालिका बीच समन्वयको कार्य गरिरहेको छ ।

वडागत टोल विकास संस्था तथा समेटिएका घरधुरी संख्याको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ४४: हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा गठन भएका टोल विकास संस्थाको विवरण

वडा नं	टोल विकास संस्थाको संख्या	समेटिएका घरधुरी संख्या
१	१०	९०२
२	२०	१३०४
३	१५	१४७३
४	२८	२३९३
५	२९	१८५५
६	२३	११८२
७	१४	८०७
८	१८	१७३०
९	२४	१७३३
१०	१२	५६८
११	२३	१६०७
१२	२७	२८८७

१३	२६	२३३०
१४	१९	१६१९
१५	१९	२०४९
१६	९	७८३
१७	८	७७४
१८	१३	१०९२
१९	१७	२०२७
जम्मा	**३४५**	**२९११५**

(हेटौंडा दर्पण, स्मारिका , २०७९)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा रहेका प्रमुख वस्ती तथा टोलको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ४५: हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा रहेका मुख्य वस्तीको विवरण

वडा नं	**वस्ती टोलको नाम/**	**X_Coordina**	**Y_coordina**
१	हातेमालो टोल	८५.०२४९७६	२७.४३२७७७
१	स्वाबलम्बी टोल	८५.०२७३ ९८	२७.४३३२०८
१	सान्तिदीप टोल	८५.०२९९३७	२७.४३४०३ ९
१	उत्कृष्ट टोल	८५.०३ १ ८४१	२७.४३ ५४४१
१	बिन्द वासिनी टोल	८५.०३ २ ४३ ७	२७.४३ ७१ ९८
१	एकता टोल	८५.०३ ४ ०६ ९	२७.४ ४१ ५५३
१	शान्ति सिर्जना टोल	८५.०३ ३ ०६ ४	२७.४ ४ ०६
१	सहभागी टोल	८५.०३ ५४ ८३	२७.४ ४ ५४ ४ २
१	चेतना टोल	८५.०२ ०६ ८३	२७.४ ४ ०९७५
१	मैना टार टोल	८५.०३ ३ ४ ८	२७.४ ६ २ १ ५६
१	नकौली टोल	८५.०१ ७७५१	२७.४ ५६ ६ ९७
१	ज्ञान सिंहटार टोल	८५.०१ १ ८९१	२७.४६८३ १ ९
१	लालझडी टोल	८५.०२ ९८२ ४	२७.४५०६ ५७
२	पुरानो मकवानपुर टोल	८५.०३ ३ ८५३	२७.४३ १ ९०३
२	सँगम टोल	८५.०३ ६ ७७९	२७.४३ १ ४१ २

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
२	सिद्धार्थ टोल	८५.०३ ८७८३	२७.४३ १ ६ ५५
२	मितेरी टोल	८५.०३ ६ २ ५३	२७.४४३१२२
२	बिजय शान्ति टोल	८५.०३ ३ ३ ६ २	२७.४३ १ २ १ २
२	विश्व शान्ति टोल	८५.०३ ५५७६	२७.४३ ८२ ६ ५
२	मिलिजुली टोल	८५.०३ ३ ३ ५४	२७.४३ १ ५६ ४
२	कान्ति राजपथ टोल	८५.०३ ७९४ ५	२७.४ २ ९३ १ १
२	सृष्टि टोल	८५.०३ ९४	२७.४३ ००१३
२	नव निर्माण टोल	८५.०३ ९०७८	२७.४ २ ९५८८
२	नव मनकामना टोल	८५.०४१ ४ ७१	२७.४३०४७
२	सिर्जनशील टोल	८५.०४ २ ३ ३ २	२७.४३००७७
२	हरिकुञ्ज टोल	८५.०३ ५३ ५३	२७.४३०९३९
२	चाँदनी टोल	८५.०३ ७०८५	२७.४३३२२७
२	प्रगतीशिल टोल	८५.०३ ५०२ ४	२७.४३२६७६
२	जागरुक टोल	८५.०४१ ०६ ६	२७.४३४४२६
२	शान्ति टोल	८५.०३ ५१ ६ ९	२७.४३४१९१
२	सिद्धि विनायक टोल	८५.०३ ७०३ ५	२७.४३५००१
२	एकता टोल	८५.०४ ०६ ७७	२७.४३१९७
२	सशक्त टोल	८५.०४१ ४ ५४	२७.४२८७४३
२	देवी पथ टोल	८५.०३४०४५	२७.४३२५२१
३	मनकामना सरस्वती टोल	८४ .९८८७७	२७.४ ४ ७५९५
३	सिमल थली टोल	८४ .९८६०३७	२७.४५४९४९
३	बशाह महादेव टोल	८४ .९८१ १ ४ २	२७.४४८७९८
३	बुद्ध टोल	८४ .९७६ ५०८	२७.४४९९५७
३	लक्ष्मी नारायण टोल	८४ .९७७८१	२७.४५१९७३
३	राई टोल	८४ .९७९१	२७.४५४८२२
३	मिलन टोल	८४ .९७२८५२	२७.४५८९४
३	लेख पानी टोल	८४ .९६८५३५	२७.४५४६३५
३	दक्षिणकाली टोल	८४ .९६६६२२	२७.४६०१४७
३	लेवट टोल	८४ .९६२२३२	२७.४५९८८४
३	मोरङधाप टोल	८४ .९५७६४२	२७.४६३३५६

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
३	बालुचाल टोल	८४ .९५६३ ९२	२७.४६०६४७
३	बौराटार टोल	८४ .९४४७०१	२७.४७२७०८
३	जम्बु चौतारा टोल	८४ .९५२६७२	२७.४६५०४२
३	खाडी दमार टोल	८४ .९५०७२ २	२७.४ ६ १ ६ ९८
४	गतिशील टोल	८५.०३ ३ १ ५१	२७.४३ ०२ ९१
४	स्कुल रोड टोल	८५.०३ ४ २ ०२	२७.४ २ ९२ ८३
४	अरनिको टोल	८५.०३ २ ०८२	२७.४ २७४३ ८
४	अजर अमर टोल	८५.०३ २ ५७९	२७.४ २ ८६ ३ ८
४	नन्द स्थान वस्ती	८५.०३ १ ४३ ७	२७.४ २ ५५३ ९
५	नव आदर्श टोल	८५.०४ ०४ ८६	२७.४१ ९८९१
५	शान्तिनगर टोल	८५.०४ ५३ ८	२७.४१ १ ६ १ ५
५	माछा पालन टोल	८५.०५४ ८४ ७	२७.४१ २ ५१ ८
५	पिप्ले चोक	८५.०४ ६ २ ५३	२७.४१ ६ २ ६ ९
५	वन देवी टोल	८५.०४ ९५७२	२७.४१ ६ ०३ ३
५	सचेत टोल	८५.०४ ७६ २	२७.४१ ७२७९
५	समृद्ध टोल	८५.०४ ७२ १ ८	२७.४१ ८८३ १
५	सृजनसिल टोल	८५.०४ ६ ०४१	२७.४ २ ०२ १ ५
५	सिर्जना टोल	८५.०४ ६ १ ०४	२७.४ २ २ ९१ ७
५	सानो पोखरा	८५.०४ ४१ ९३	२७.४ २ ४ २ ४ २
५	अबल डाँडा टोल	८५.०४ २ ०५८	२७.४ २ ३ ५५६
५	ज्ञान्दिप टोल	८५.०४१ ६ ०६	२७.४ २ १ ७२ १
५	राई टोल	८५.०४ ५७४१	२७.४ २ ५८३ ३
५	ढुंगेधारा टोल	८५.०४ ९१ ५	२७.४ २ ५३ ३ १
५	नबिन टोल	८५.०४ ९२ १ २	२७.४ २ २ २ ३
५	सितानगर टोल	८५.०५१ ००२	२७.४ २ ०२७६
५	ढकाल टोल	८५.०५२७४ २	२७.४१ ८६ ६ २
५	बाटिका टोल	८५.०४ ४ ०२ ९	२७.४ २ ५९५३
५	लक्ष्मी विनायक टोल	८५.०४ २ ९५३	२७.४ २ ६ १३ ८
५	दक्षिणकाली टोल	८५.०४ ५१ ७१	२७.४ २ ८१ ६ ४
५	मनकामना टोल	८५.०४ ४ ५३	२७.४३ ०६ १ ५

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
५	सुभलक्ष्मी टोल	८५.०४३ ३ २	२७.४३ ३ ४ ८५
५	सरस्वती टोल	८५.०४ २ ३ ८८	२७.४१ ५०९३
५	लक्ष्मी नारायण टोल	८५.०४१ ४३ ९	२७.४१ ७३ ८७
५	प्रगति टोल	८५.०४३ ७१ ९	२७.४ २ ०१ ९७
६	शान्ति टोल	८५.०८१ ८५३	२७.४ ०३ ८५९
६	दिव्य ज्योति टोल	८५.०८६ ८१ ७	२७.४ ००९९५
६	रक्षादेवी टोल	८५.०७६ २ १ ४	२७.४ ०४ ६ ३ ४
६	प्रभात कालिन टोल	८५.०७७७८	२७.४ ०७४ ५१
६	दिव्य नगर टोल	८५.०७५०२	२७.४१ १ १ ५१
६	नब प्रभात टोल	८५.०७२ ९१ ४	२७.४ ०८५९९
६	गुप्तेश्वरी टोल	८५.०७१ ९६ १	२७.४ ०४ ५६ ९
६	राई टोल	८५.०७०२ ५६	२७.४ ०५७८
६	सिर्जना टोल	८५.०६ ८२ ६	२७.४ ०६ ३ ९५
६	बरुते टोल	८५.०८२ ९०४	२७.३ ९५७७७
६	कल्याणटार टोल	८५.०७८१ ८९	२७.३ ९७५०४
६	खड्कुले टोल	८५.०७३ ६ ८१	२७.३ ९९७५१
६	प्रयास टोल	८५.०७०२ ०८	२७.३ ९९०९७
६	बंशगोपाल टोल	८५.०७१ ८३ १	२७.३ ९९०४
६	भुलभुले टोल	८५.०७२ ५९८	२७.३ ९५५७१
६	रामनगर टोल	८५.०६ ८२७५	२७.३ ९२ ३ ५७
६	पन्ध्र बिघा टोल	८५.०६ ३ ५१ ४	२७.३ ८८८४
६	तल्लो हातीलेट टोल	८५.०७६ ७६ २	२७.३ ९०२ ५२
६	बिजयपथ टोल	८५.०७१ ५८६	२७.३ ९१ ८३ १
६	माथिल्लो हात्तीलेट टोल	८५.०७१ ६ ४३	२७.३ ८८०५२
६	तल्लो गौरी टोल	८५.०७२ ६ २ २	२७.३ ८३ ८९५
६	बिचगौरी टार टोल	८५.०७०५२ ८	२७.३ ८१३ ०३
६	माथिल्लो गौरी टार	८५.०६ ८९९१	२७.३ ८०२ ६ ८
७	संगालो टोल	८५.०६ १ ०४ ८	२७.४ ०७९९७
७	श्री निवास टोल	८५.०६ ५२ ६ ४	२७.४ ०७०४ ८
७	शान्ति टोल	८५.०५३ ०२ ९	२७.४ ०२ ६ १ ६

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
७	किरण चोक	८५.०४ ९३ ६ ४	२७.३ ९५०८४
७	नव ज्योति टोल	८५.०५६ ३ ६ १	२७.३ ९७९४ ४
७	अग्राठे टोल	८५.०५६ १ ६ २	२७.३ ९३ २ ०९
७	इच्छादेवी टोल	८५.०५८०३ ८	२७.३ ९१ २ ९९
७	जागृति टोल	८५.०६ ०२ ४ ५	२७.३ ९०३ ६
७	जागृति टोल	८५.०५९०७२	२७.३ ९५८४ ६
७	वन देवी टोल	८५.०६ २ १ १ ९	२७.३ ९४ ०३ २
७	भाङटार टोल	८५.०६ ३ ९३ ९	२७.३ ९३ २ २ ५
७	जागरण टोल	८५.०६ ०३ ४ ५	२७.४ ०१ २ ५३
८	सूर्योदय टोल	८५.०२ ६ ०७५	२७.३ ९५५३ ५
८	नवदुर्गा टोल	८५.०२ ६ ०६ २	२७.४१ २ ५८३
८	मैदा टोल	८५.०३ १ ६ २७	२७.४१ १ ९९७
८	ओम नगर टोल	८५.०३ ३ २ ४ २	२७.३ ९६ ३ १ ४
८	श्रमिक टोल	८५.०३ ५६ ४ ७	२७.४ ०४ ६ ८७
८	मिलन टोल	८५.०३ ५९८	२७.४ ०१ ९५४
८	मनकामना टोल (क)	८५.०३ ८१ २ २	२७.३ ९५४ ७
८	सिर्जना टोल	८५.०३ ५९३ ५	२७.३ ९६ ८९८
८	नमुना मेन रोड टोल	८५.०४१ ५०८	२७.४ ००१ २ ८
८	कालिका टोल	८५.०४३ १ १ ८	२७.४ ०४ ५२ ५
८	देव नगर टोल	८५.०३ ७६ २ ९	२७.४ ०७८९
८	बिन्धबासिनी टोल	८५.०३ ९५७२	२७.४ ०५५४ ७
८	मनकामना टोल (ख)	८५.०४१ ७१ ५	२७.३ ९६ २ ३
८	किरण चोक फायर लाइन टोल	८५.०४ ४ ५५६	२७.३ ९३ १ ०९
८	विकास टोल	८५.०४ ५७७७	२७.३ ९७३ १ ७
८	मिलन चोक टोल	८५.०४ ८१ १	२७.३ ९७९४ ४
८	किरण चोक टोल	८५.०४ ७४ ६ ८	२७.३ ९५८३ १
८	कर्णावती टोल	८५.०४ ९४ ०५	२७.४ ०३ ६ ५४
८	राज पानि टोल	८५.०४ ६ ४ ६ ८	२७.४ ०४ ९०९
८	औधोगिक क्षेत्र	८५.०२ ९८६	२७.४ ०३ ३ ४३
९	पशुपतिनगर	८५.०१ ७२ १ ८	२७.४१ ५१३ ८

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
९	लामसुरे हाईट	८५.०२ ०२ ०४	२७.४ ०९१ ४ २
९	शान्ति वस्ती	८५.०१ ०४ ९२	२७.४ ०८६ ३ ४
९	धाप वस्ती	८५.०१ ८४ ६ १	२७.४ ०१ १३ ८
१०	कर्रा टोल	८५.०२ ४ ५६ ७	२७.४१ ६ ४ ८९
१०	नमुना टोल	८५.०२ ४ ५६ ७	२७.४१ ६ ४ ८९
१०	सफल टोल	८५.०२ ४ ५६ ७	२७.४१ ६ ४ ८९
१०	भुटनदेवी टोल	८५.०२ ५८३ १	२७.४ २ ४ २ ३ ३
१०	आपसी टोल	८५.०२ ८१३ १	२७.४ २ ५०४ ६
१०	रामदर्सन टोल	८५.०२ ९८७२	२७.४ २७०३ ६
१०	नेत्र ज्योति टोल	८५.०२ ६ ८१ ५	२७.४ २७२ १ ४
१०	न्युरिनी टोल	८५.०२ ३ ८१ २	२७.४ २ ८५५३
१०	बिशाल टोल	८५.०२ ९९२ १	२७.४ २ ८७६ ६
१०	आदर्श टोल	८५.०२ ९७१	२७.४ २ ९५५६
१०	भीमसेन टोल	८५.०३ १ १ १ ५	२७.४३ ०३ २ ६
१०	माथिलो रासी टोल	८५.०२ ९४ ०४	२७.४३ १ ०१ ५
१०	तल्लो रासी टोल	८५.०२ ६ २७९	२७.४३ १ ९१ १
११	सागरपथ टोल	८४ .९९९८८२	२७.४ २ ८४ ५५
११	थाना भर्याङ	८५.०१ ४ ७१ ४	२७.४३ ०२ ३ ४
११	सिमलटार	८५.०१ १ १३ ४	२७.४ २७४ ०८
११	तल्लो थाना भर्याङ	८५.००५२ ३	२७.४३ ०७६ २
११	गोल्फिन टार	८५.००१ ६ १ १	२७.४ २ ५७१ ७
११	भैरव पुञ्ज	८५.००८७७	२७.४३ ४१ ६
११	डाङ्गडुङगे	८५.००३ ३ ५६	२७.४३ ४ ७२
११	दुम्सी डाँडा	८५.००१ ८८	२७.४३ ६ ८०१
११	सहिद स्मारक टोल	८५.००१ १३ ५	२७.४ ४ २ १३ ९
११	गणेशस्थान टोल	८४ .९९८५०८	२७.४३ ७४ २ ३
११	सिद्धार्थ टोल	८४ .९९७०९१	२७.४ ४१ ९४ ९
११	शान्ति चोक	८४ .९९५५०७	२७.४३ ६ ५५७
११	सरस्वोती टोल	८४ .९९३ ०९७	२७.४ ४ ४ २७८
११	जिम्बा डाँडा	८४ .९८९७१३	२७.४ ४१ १ ९६

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
११	लालीगुराँस टोल	८४ .९९३ ४ ८	२७.४३ ८०५६
११	कृष्ण मन्दिर टोल	८४ .९८९८८	२७.४३ ९६ ५७
११	प्रगति टोल	८४ .९८८७८२	२७.४३ ९२ ८
११	सूर्योदय टोल	८४ .९८६ ७६ ३	२७.४३ ६ ९६ ४
११	तल्लो ताल टोल	८४ .९८१ ७८८	२७.४ ४ २ ४ ९४
११	सडक टोल	८४ .९८९७५३	२७.४३ ५६ १ ९
११	बाघ थाली	८४ .९९५७२ ६	२७.४३ २ ८४ ७
११	झोलुङगे पुल टोल	८४ .९९०८६ १	२७.४३ ४ ८९३
११	पुलचोक	८४ .९९००६ ६	२७.४३ २ ४ ६ ८
१२	पाखिन टोल	८४ .९८७२ ३	२७.४१ १ १ ७८
१२	दोङ्ग टोल	८४ .९८८४१ २	२७.४१ २ ८१३
१२	थिङ्ग टोल	८४ .९९०२ ९३	२७.४ १३ ४१ ५
१२	प्रति टोल	८४ .९७५१ ९९	२७.४१ ८०८२
१२	आगरली टोल	८४ .९६ ७६ ४ ७	२७.४ २ १ ६ ६ ८
१२	गोठदमार	८४ .९६ ०६ ६ २	२७.४१ ७४ ९६
१२	भटभटे टोल	८४ .९६ ५७७५	२७.४ २ ९६ १ ४
१२	मगर टोल	८४ .९५८७३ ७	२७.४३ ०२७
१२	घडेरीडाँडा टोल	८४ .९४ ९८३ ९	२७.४३ ८७५५
१२	घट्टे दमार टोल	८४ .९४१ ७७५	२७.४ ४ ९४ २ ६
१२	गौतम टोल	८४ .९४ ८८४ २	२७.४ ४ ९७७९
१२	औतार टोल	८४ .९५२ ५८४	२७.४ ५०८५९
१२	अर्जेल टोल	८४ .९५८७६ ६	२७.४ ४ ९३ २ १
१२	कोद्राकुना टोल	८४ .९५६ ९७२	२७.४ ४ ५५७३
१२	सल्लेदमार टोल	८४ .९६ ४ ०५	२७.४ ४ ४ ७५९
१२	स्याङ्ताङ टोल	८४ .९६ ५७९१	२७.४ ४१ ४ २ ८
१२	घले टोल	८४ .९६ ७७३ ७	२७.४ ४१ ७६ ६
१२	जर्गा टोल	८४ .९६ ९८४ ८	२७.४ ४ ०२ ८३
१२	आपधाप विटोल .क.	८४ .९७४ ८४ ८	२७.४३ ८७४
१२	बल टोल	८४ .९६ १३ ३ १	२७.४ ४ ०३ ७५
१२	कोङ्गरे टोल	८४ .९५८२७४	२७.४ ४ १३ ७७

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
१२	दोरङ्गे टोल	८४ .९५८८१	२७.४३ ६ ८५२
१२	बाहुन टोल	८४ .९६ ४ ९३ ४	२७.४३ ६ २ ६ ८
१२	खोरङ टोल	८४ .९७०८०६	२७.४३ ४ २ ०३
१२	विटोल खोरङ्ग .क .	८४ .९६ ९१ ८४	२७.४३ ३ ५४३
१२	आलदमार कुना टोल	८४ .९७२ ४१ ९	२७.४३ १ १ ८३
१२	आलदमार नेपाल चोक	८४ .९७७२	२७.४३ ०९३ ३
१२	कल्याण टार बिस घरे	८४ .९८५८४ २	२७.४ २ ९०१ ५
१२	झोलुङगे पुल नाक	८४ .९८७८५१	२७.४३ ०३ ५७
१२	गुरुबिरता टोल	८४ .९८९२ ८१	२७.४ २ २ ८७८
१२	अपरेटर टोल	८४ .९८५०८९	२७.४ २ ३ ७१ ४
१२	सानो कल्याणटार टोल	८४ .९९०१ ४ ४	२७.४ २ १ २ २ ९
१२	चार घरे टोल	८४ .९९३ ६ ०५	२७.४१ ८३ ७७
१२	पुडासैनी टोल	८४ .९९४ ९२	२७.४ २ २ २ ८३
१२	आरुबासे टोल	८४ .९९५८०८	२७.४ २ १ ८८१
१२	भण्डारी टोल	८४ .९९२ ००६	२७.४१ ५४ ५८
१२	सिर्जनशील टोल	८४ .९८९३ ७८	२७.४१ ८७४१
१२	राना टोल	८४ .९८४३ ९९	२७.४१ ६ ९१ ४
१२	वि क टोल	८४ .९८५६ १ ४	२७.४१ ९१ २
१२	क्यानाम टोल	८४ .९८३ ३ १ ६	२७.४१ ८६ ०२
१२	थिङ्ग टोल	८४ .९८२ ४ ८२	२७.४ २ १ ५६ ५
१२	ज्वाई टोल	८४ .९८५३ ६ २	२७.४१ २ ५२ ३
१२	गोल टोल	८४ .९८१ ६ ४१	२७.४१ ५९८१
१२	जिम्बा टोल	८४ .९८३ १ ०२	२७.४१ ६ १ २७
१३	गौरव टोल	८४ .९६ २ ६ ९२	२७.३ ९८५४ ८
१३	शान्ति समाज टोल	८४ .९५८०५२	२७.३ ८८८३ २
१३	समृद्धि टोल	८४ .९६ ००९६	२७.३ ८२ ३ ७९
१३	समाजसेवी टोल	८४ .९६ ३ ९५	२७.३ ९२ ४ ६ २
१३	सिरान टोल	८४ .९७४ ५४ २	२७.३ ७८३ ९५
१३	सक्रिया टोल	८४ .९७३ ९९५	२७.३ ८८५७
१३	सुन्दर बस्ती टोल	८४ .९८०६ ९६	२७.३ ९०२ ५

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
१३	नमो बुद्ध टोल	८४ .९७९५२ ३	२७.३ ९४ ५३ ६
१३	सृजनशिल टोल	८४ .९७३ ७८८	२७.३ ९४३ २ ५
१३	तिनकुने टोल	८४ .९७७४ ०२	२७.३ ९९०८६
१३	रमनथली टोल	८४ .९७३ २ ९१	२७.४ ००१ ०२
१३	पद्मसम्भव टोल	८४ .९८०९५७	२७.४ ०४ १३ ८
१३	कोको मेन्दो टोल	८४ .९८२ ४ ९	२७.४ ००६ ३ २
१३	मेन्दोलिङ टोल	८४ .९८४ ९१	२७.३ ९७७६ १
१३	पवित्र विकास टोल	८४ .९९१ ४ ०८	२७.४ ००२ १३
१३	हरियाली टोल	८४ .९९१३ ०६	२७.४ ०३ २ ३ ६
१३	हिमचूलि टोल	८४ .९९४ १३ ७	२७.४ ०६ ८०५
१३	पिपल बोट टोल	८४ .९९६ ०३ ६	२७.४ ०९६ ३ २
१३	पदम विनायक टोल	८४ .९९४ ५१	२७.४१ ०७१ ४
१३	वनस्पति टोल	८५.००४ ७६	२७.४१ ५०४३
१३	आधामार टोल	८४ .९७८२ ८२	२७.४ ०८१३ २
१४	परिवर्तन टोल	८५.००२ ५२ ९	२७.३ ९५५८३
१४	कर्म भुमि टोल	८४ .९९९०२ ३	२७.३ ९७८०७
१४	सुनौलो मयुर टोल	८५.०००६ ७१	२७.४ ००३ ४
१४	गुह्येश्वर टोल	८५.००२ २ ६ ९	२७.४ ०५२ १३
१४	जनजागृति टोल	८५.००५९६ ५	२७.४ ०१ ५६ ९
१४	लक्ष्मी टोल	८५.०१ २ ५०७	२७.३ ९७१ ९
१४	सक्रिय टोल	८४ .९९१ १ २ ६	२७.३ ८७९७५
१४	पाथिभरा टोल	८४ .९९०८६ ८	२७.३ ९६ ३ ८९
१४	कालापानी टोल	८४ .९८९३ ५५	२७.३ ८९५३ ९
१४	उज्यालो टोल	८४ .९८५८६ ४	२७.३ ८६ २ ८३
१४	कालि देवी टोल	८५.००३ ४ ८३	२७.३ ७५७४ ५
१४	उत्तर पानि नमुना टोल	८४ .९८२ १ ८	२७.३ ७८४ ६ ७
१४	सुनौलो विहानी टोल	८४ .९८३ ०५६	२७.३ ८७७०७
१४	समृद्धि टोल	८५.०१ १ २ ५९	२७.३ ९४१ २ ३
१४	पञ्च बुद्ध टोल	८५.०१ ०२ ८४	२७.३ ८२ १ ७२
१४	गौरी टोल	८५.०१ ४ ७५८	२७.३ ८०४३ ४

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
१४	काली देवी टोल (२)	८५.००६ ९९६	२७.३ ७३ ७४३
१४	बदेल धाप	८४ .९९९७९३	२७.३ ८५५४ ६
१५	सानो सुगौली टोल	८५.०१ ९७२ ९	२७.३ ७४ ४ ४ ८
१५	चिप्लेटी टोल	८५.०६ ३ ३ ८२	२७.३ ०३ ८३ ३
१५	सहिफुत डाँडा	८५.०१ ४ ०९९	२७.३ ७२ ५३ ८
१५	जाँते	८५.०५५७६ २	२७.३ ७०७६ ६
१५	बंगेरी टोल	८५.०५०८६ १	२७.३ ३ १ १३ ६
१५	सरस्वोती टोल	८५.०२ ५१ ४ ५	२७.३ ७२७९८
१५	ठुलो सुगौली टोल	८५.०२ ८२ ५३	२७.३ ७१ ६ २ ९
१५	सुनौलो टोल	८५.०३ ०१ ५६	२७.३ ७८७७
१५	रातो माटे टोल	८५.०२७१ ४ ५	२७.३ ८३ ९१ २
१५	दमार टोल कालिका माइ	८५.०३ १३ ९९	२७.३ ८३ ९१ ४
१५	हाम्रो सम्वृद्धि टोल	८५.०३ ८८३ ७	२७.३ ७५९७४
१५	भोर्ले टोल	८५.०४ २ ६ ८७	२७.३ ७३ ९३ ९
१५	पनेश टोल	८५.०४ ६ ७१ ४	२७.३ ७००५
१५	फायर लाइन टोल	८५.०४१ २ ४३	२७.३ ८८२ ४३
१५	पारिश्रमिक टोल	८५.०५०५३ ५	२७.३ ८८६ २ ३
१५	चित्रेपानी टोल	८५.०६ २ ९७५	२७.३ ७९०८४
१५	ह्यान्गला टोल	८५.०६ ०६ ०९	२७.३ ६ ९६ ०६
१५	बुद्ध दर्शन टोल	८५.०६ ४ ४१ ७	२७.३ ६ ७४ ०३
१५	गौरी शिखर टोल	८५.०७०४ २ ६	२७.३ ७७५७४
१५	स्कुल टोल	८५.०६ ८४ ०३	२७.३ ७४ ०१ ९
१५	सिर्जनशील टोल	८५.०७६ ३ ९१	२७.३ ७६ ००२
१५	प्रगतिशील टोल	८५.०६ १ ९२ ९	२७.३ ४१ ०१ १
१६	आकाश धारा टोल	८५.१ ०८४१ १	२७.३ २ ९७९८
१६	शक्ति खोला टोल	८५.१ ०२ ६ ८४	२७.३ ५०६ ८७
१६	घ्याम्पे टोल	८५.०९८९३ ६	२७.३ ६ ५१ ४ २
१६	त्रिभुवन नगर त्रिशुली टोल	८५.१ ००३ ६ ९	२७.३ ६ ७९७१
१६	त्रिभुवन नगर टोल	८५.१ ०१ १ ६ १	२७.३ ७३ ७४१
१६	खामारेजिरे नयूरो टोल	८५.०९९३ २ ८	२७.३ ८६ ९३ ९

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
१६	लक्ष्मी नारायण टोल संस्था	८५.०९२ ९३ ७	२७.३ ८०६ २ ३
१६	प्रणामी नगर टोल	८५.०८७२ ३ ७	२७.३ ७९१ ८८
१६	राम नगर टोल	८५.०९३ ८५३	२७.३ ७४ ४३ ८
१६	चिसापानी चोक	८५.०८९२७१	२७.३ ६ ७६ ५
१६	चिसापानी टोल	८५.०८१ ४ ७४	२७.३ ७७६ ५७
१६	पशुपति टोल	८५.०८०६ ५८	२७.३ ८४१ ७४
१६	सृजनशिल टोल	८५.०८६ ०५७	२७.३ ६ ७१ ९७
१६	गुरुदरबार टोल बाबियो डाँडा	८५.०७९१ ६ १	२७.३ ६ ८८४
१६	पूर्वेली दमार टोल	८५.०७६ ८१ ४	२७.३ ७५१ ९२
१६	जरुङ टोल	८५.०७१ ८३ ८	२७.३ ६ ७५२ ३
१६	शक्ति डाँडा टोल	८५.०८३ १ ५३	२७.३ ६ ६ ३ ३ ३
१७	चुच्चे खोला टोल	८५.०९१ ५८९	२७.४ ००६ १ ९
१७	लक्ष्मी ब्यांकटेस टोल	८५.०९८२ ९	२७.३ ९७९५५
१७	कैलाशेश्वर टोल	८५.१ १ २ ६ २ ५	२७.३ ९५८१ ८
१७	जोरधारा चालिसे टोल	८५.१ २ १ १ ५५	२७.३ ९३ ६ ३ ५
१७	राजदेवी टोल	८५.१ २ ५०९५	२७.३ ९१ ४ ७२
१७	अशोक टोल	८५.१३ ०६ ५३	२७.३ ९०३ ४ ८
१७	कुमालटार टोल	८५.०८३ ९४ ४	२७.३ ९१ ८५३
१७	पञ्चकन्या टोल	८५.०८७८६ २	२७.३ ८७९२ २
१७	अशोक बाटिका टोल	८५.०९२ ५७७	२७.३ ८७५९२
१७	लक्ष्मीपूर टोल	८५.१ ०९५३ ५	२७.३ ८६ ६ १
१७	हटिया चोक टोल	८५.१ ०७५७१	२७.३ ७७०६ १
१७	सानोगंगटे टोल	८५.१ १ २७३ ८	२७.३ ७१ २ ८२
१७	चुरियामाई मन्दिर	८५.१ ०८१ ४१	२७.३ ६ ८१ ८२
१७	अंगारेश्वर टोल	८५.१ २ ५६ ०५	२७.३ ८०९८७
१७	डीपो चौर टोल	८५.१ १ ९१ ९५	२७.३ ८१३ २ १
१७	नेपाल चौर टोल	८५.१ १ ६ ३ ३ ५	२७.३ ८३ ४१
१७	गंगटे सिरान टोल	८५.१ १ ७२ १ ९	२७.३ ७०१ ५१
१७	गगटे पुवाले टोल	८५.१ २ २ ०४ २	२७.३ ६ ८१ १ ७
१८	भोर्ले टोल	८५.१ २ ९०४ २	२७.३ ७३ ७५६

वडा नं	वस्ती टोलको नाम/	X_Coordina	Y_coordina
१८	आराम पूर टोल	८५.१३ ४ ८३ ३	२७.३ ७१ ९४
१८	प्रगतिनगर टोल	८५.१ ४१ ४ ५३	२७.३ ७१ ९०८
१८	रामधुनी टोल	८५.१ ४ ६ २ ०२	२७.३ ६ ९८७८
१८	सल्लाघारी टोल	८५.१ ५१ ५२ ३	२७.३ ६ ९७८८
१८	ठुलो दमार टोल	८५.१ ५५९०६	२७.३ ६ ३ २ ३
१८	कालिका टोल	८५.१ ५८५२ २	२७.३ ६ ४ ७५१
१८	सुनाखरी टोल	८५.१ ६ १ ७६ २	२७.३ ६ ३ ६ ८१
१८	फुर्के चौर टोल	८५.१ ६ ७४ ९८	२७.३ ६ ४ ७१
१८	एक्ले खेत टोल	८५.१ ७०४ १३	२७.३ ७५५१ ६
१८	दियाभति टोल	८५.१ ६ २ ४ १३	२७.३ ७९४ ०८
१८	दोभान चौर टोल	८५.१ ६ ०६ ४ ७	२७.३ ८६ ६ ०८
१८	मजुवा जलारी टोल	८५.१ ४ ९६ ८९	२७.३ ८९२ ९
१८	भुटनदेवी टोल	८५.१ ५२ १ २ ६	२७.३ ८१ २ ४ ८
१९	मल्ल टोल	८४ .९०२ ००१	२७.४ ७५१ ०५
१९	मुग्दान टोल	८४ .९०९९७९	२७.४ ७५०८६
१९	लामा टोल	८४ .९१ १ ६ ५८	२७.४ ७३ २७९
१९	महत टोल	८४ .९०८०५	२७.४ ७०७३ ८
१९	सडक टोल	८४ .९०५८६ ३	२७.४ ६ ८४ ४ ५
१९	चौकीडाँडा टोल	८४ .८९६ १ १ ६	२७.४ ७३ ३ १ ४
१९	सुकुम्बासी बस्ती	८४ .८९९८७८	२७.४ ७१ २ ६ १
१९	नेवार टोल	८४ .९०२ ८०१	२७.४ ७२ ३ ६ ६
१९	पन्ध्र सोला टोल	८४ .९५२ १ ४१	२७.५०४ २ २ ५
१९	ठुलो बसेनी टोल	८४ .९७९०१	२७.४ ९७०३
१९	बसेनी टोल	८४ .९७६ १ ५१	२७.५१ ००५४
१९	ज्यामिरे टोल	८४ .९८४ ०६ ८	२७.४ ८२ ४ ९६
१९	लेकपानी डुमारे टोल	८४ .९६ ४ ९९४	२७.४ ८१ ७२ २

(स्रोत: वडा छलफल तथानक्शाङ्कन , २०८०)

हेटौंडा उपमहानगरपालिका मा प्रत्येक वडामा समुदायक भवनको उपस्थिति रहेको छ । यस्ता भवनहरु सार्वजनिक तथा सामुदायिक जमघट, छलफल, बैठक जस्ता कार्यका लागि उपयोग भईरहेका छन् । केहि सामुदायिक भवनमा सामुदायिक प्रयोजनका सामग्री भण्डारण गर्नका लागि पनि उपयोग भईरहेका छन् ।

तालिका ४६: सामुदायिक भवनको विवरण

वडा नं	सामुदायिक भवन	X_Coordina	Y_Coordina
२	सामूदायिक भवन	८५.०४१३९३	२७.४३ ६ ०३ ८
२	सामूदायिक वन भवन	८५.०३६७८९	२७.४४२२३४
३	लेवट सामूदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९६००७	२७.४ ५५२ ०५
३	बसामाडी सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९७६०८४	२७.४५७३७१
३	चक्र देवी सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९८३७६ ७	२७.४ ५०६ ५८
३	सरस्वोती नवलपुर व उ स	८४ .९९८०८४	२७.४ ४ ७५८५
३	हंसलोक आश्रम	८४ .९५९२ ४ २	२७.४ ६ ०९६
४	भुबनेश्वर हल	८५.०३ ३ ८४ ६	२७.४१ ९२ १
५	बन समिति पिप्ले	८५.०५१ १	२७.४ २ ३ २ ०८
५	ढुंगेधारा खानेपानी	८५.०५१ १ ९५	२७.४ २ ६ ७५४
५	खानेपानी बव्स्थापन	८५.०५५१ ४१	२७.४ २ १ ५७४
५	राई टोल खानेपानी	८५.०४ ६ ५८९	२७.४ २ ६ ३ ९४
६	चुचेखोला सामुदायिक भवन	८५.०८८२ ५८	२७.३ ९९३ २
६	शान्ति टोल विकास संस्था भवन	८५.०७९२ ८४	२७.४ ०३ ६ ८६
६	रानी सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०७६ ४१ ६	२७.४ ०६ २ ६
६	ओम शान्ति भवन	८५.०६ ९३ ७८	२७.४ ०५४
६	सामुदायिक भवन	८५.०७६ ४१ ५	२७.३ ९६ ९४१
६	चित्रे पानि सामुदायिक भवन	८५.०६ ६ ३ ३ ६	२७.३ ८३ ५२ ९
७	किरण चोक सामुदायिक भवन	८५.०४ ९१ २ ४	२७.३ ९५२ ६ १
८	समाज सुधार भवन	८५.०३ ४ ९९५	२७.४ ०१ ४ ९१
८	बुद्ध सामूदायिक भवन	८५.०४३ ३ ९	२७.३ ९२ ४ ०७
८	कालिका भवन	८५.०४३ ०१ ७	२७.४ ०६ ८१ ८
८	राधाकृष्ण भवन	८५.०४३ २ ६	२७.४ ०१ १ ८१
८	मनकामना भवन	८५.०३ ८२ ९	२७.३ ९६ ४ ४१
८	राधा स्वामी सत्संग भवन	८५.०४ ८५५३	२७.४ ०४ ०१ १
११	सामूदायिक भवन डाङ्गडुङगे	८५.००५९७६	२७.४३ २७३ १

वडा नं	सामुदायिक भवन	X_Coordina	Y_Coordina
११	सामूदायिक भवन	८५.०१ ६ १ १ ६	२७.४३ १ २ ९३
११	टोल विकास संस्थाको भवन	८५.०१ ७	२७.४ २ ८६ ५५
११	नवलपुर सरस्वती सामूदायिक वन	८४ .९९८२७२	२७.४ ४ ७८३
१२	गुह्रेस्वोरी सामूदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९६ ७३ ८४	२७.४१ ६ ५५३
१३	सिटू सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९५५१ ९	२७.३ ७०४ ४ ९
१४	भबिष्य सामूदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४ .९८१ ४ ९२	२७.३ ७७८१
१४	कालोपानी गोप्लेश्वर भवन	८४ .९९१ ४ २ ३	२७.३ ९०१ २ २
१४	कालोपानि झाक्री भवन	८४ .९९१ ५३ ८	२७.३ ९५७८७
१४	छिलिक टोल सामुदायिक भवन	८४ .९९१ ६ ८६	२७.३ ८५२ ३ ३
१४	नमोबुद्ध टोल विकास भवन	८४ .९९३ ६ ४ ९	२७.३ ८१ २ १ २
१४	उत्तरपानि सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४.९८२३५३	२७.३७८८३५
१५	रातोमाटे सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०२७५१ २	२७.३७७११३
१५	चुरे काँठ सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०५२४३६	२७.३७२०१७
१५	रातोमाटे सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०२ ३ ८३ २	२७.३८६२८९
१६	आकाशधारा सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१०८०६३	२७.३२६८८४
१६	घ्याम्पे सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१०३७३९	२७.३७६३५९
१६	सभा हल	८५.०९०६०७	२७.३६६०२९
१६	सामुदायिक भवन	८५.०८४ ०३	२७.३ ७२ ३ ४३
१६	सामुदायिक भवन	८५.०७२ १ ८३	२७.३ ६४९६७
१६	सामुदायिक भवन	८५.०८१३ ७४	२७.३ ६ ७३ ३ २
१६	आकाशधारा टोल विकास संस्था भवन	८५.१ ०७३ २ ४	२७.३ २७०३ २
१६	सकतेश्वरी सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१ ०४ ९७३	२७.३ ५०१ ९९
१६	घ्याम्पे सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१ ०४ ७५५	२७.३ ६ ३ ८९९
१६	चिसापानी सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०८९५२ ५	२७.३ ६ १३ २ ६
१६	गुरु दरबार भवन	८५.०८३ ०९७	२७.३ ७४ ६ ५२

वडा नं	सामुदायिक भवन	X_Coordina	Y_Coordina
१७	काली लेक साउ समूह.ब.	८५.१ २ १ १ ७४	२७.३ ७४ ६ २ ५
१७	चुचेखोला सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.०९४ ००९	२७.४ ०६ ७७२
१७	अशोक सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१ २ ५१३ ४	२७.३ ९९५४१
१७	डीपो सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१ १ ९१ ९८	२७.३ ८१३ ८२
१७	कालीलेक सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८५.१ १३ ५८९	२७.३ ६ ०९६ ६
१७	आमा समूह भवन	८५.१ २ ५८६ २	२७.३ ९४ १३
१८	वन समिति भवन	८५.१ ५२ ९१ ४	२७.३ ६ ७०३
१९	सामुदायिक भवन	८४ .९१३ ८२ ५	२७.४ ५९२ ३ ५
१९	सामुदायिक भवन	८४ .९४१ ५७८	२७.४ ५६ ८७४
१९	जनहित सामुदायिक सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति भवन	८४.९३ ३ २ ४३	२७.४ ६ ०६ ३

(स्रोतः वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.१०.२.१ आवास वस्ती विकास तथा सार्वजनिक निर्माणको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल	• EBPS तयार गरी कार्यन्वयनको तयारीमा रहेको • भवन निर्माण मापदण्ड रहेको (११ वडा सम्म मात्र) • जग्गा विकासमा निजि क्षेत्रको संग्लाग्नता • अव्यवस्थित /सुकुम्बासी वस्तीको भुमि व्यवस्थापन आयोग द्वारा व्यवस्थापन गर्दै लगेको
दुर्बल	• अधिकांश सरकारी भवनहरु नक्शा पास नभएका • सबै व्यक्तिगत भवन निर्माणका लागि अनुमति लिने गरेको छैन • सबै वडा समेटेर भवन निर्माण मापदण्ड तयार नभएको • समग्र पालिकाको भौतिक विकास योजना नभएको • बसोबासका लागि अयोग्य क्षेत्रमा पनि पल्टीङ भईरहेको
अवसर	• आवास तथा वस्ती विकासमा बढ्दो निजि क्षेत्रको लगानी • बसोबासको लागि उपयुक्त भौगोलिक क्षेत्र तथा वातावरण • जग्गा विकासका माध्यमबाट व्यवस्थित आवासीय क्षेत्रका रुपमा विकास गर्न सकिने
चुनौती	• सार्वजनिक जग्गाको आतिक्रमण • जग्गा विकास कार्यक्रम (Land Pooling) अनुरुप आवासीय क्षेत्र विकास गर्नु

	• जग्गा विकास सम्बन्धि स्थानीय बासीलाई सचेत गर्नु • अनुमति नलिई निजी क्षेत्रबाट जग्गा विकास (plotting) भईरहेको

१.१०.३.सडक तथा यातायात

हेटौंडा उपमहानगरपालिका देशका प्रमुख चार राजमार्ग पुर्वपश्चिम राजमार्ग, त्रिभुवन राजपथ, मदन भण्डारी राजमार्ग र कान्ति लोकमार्गको संगम पर्दछ । पालिकाका सबै वडा कार्यालय राजमार्गको पहुँचमा रहेका छन् । आ.व. २०७७/७८ सम्ममा पालिकामा कालोपत्रे बाटो १३२९.४३९ कि.मि, पक्कि बाटो ३३.३१ कि.मि., ग्राभेल बाटो १३०२.५ कि.मि, र कच्ची बाटो ९८.६४ कि.मि रहेको छ । त्यसैगरी पुल पुलेसाको कुरा गर्दा आ.व. २०७७/७८ सम्म काठे पुल २, झुलुंगे पुल १० वटा, ट्रस पुल २ र पक्कि पुल ५९ वटा गरी जम्मा ७३ पुल पुलेसा रहेका छन् (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) । यसका अलावा पालिकामा बग्ने विभिन्न खहरेमा कल्भर्ट तथा कजवे पनि रहेका छन् ।

चित्र 16: कच्ची बाटोकोअवस्था

चित्र 17: कालोपत्रे बाटोको अवस्था

१.१०.३.१ सडक तथा यातायात क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• देशका प्रमुख चार राजमार्ग (पुर्वपश्चिम राजमार्ग, त्रिभुवन राजपथ, मदन भण्डारी लोकमार्ग र कान्ति लोकपथ) को संगम • पालिकामा कालोपत्रे सडक २१५ ९५.कि.मि, धुले सडक ६२०९४., ग्राभेल बाटो ३३८ ६३.कि.मि, गोरेटो १९७ ५७.कि.मि रहेको • सबै वडामा प्रमुख सडकको पहुँच रहेको • सबै वडामा सार्वजनिक रुट तथा सार्वजनिक यातायात संचालनमा रहेको • क्षेत्रीय बसपार्क रहेको (वडा १०) • अटो भिलेज निर्माणाधीन रहेको (वडा ११) • पूर्वाधार मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था भएको
दुर्बल पक्ष	• साँघुरा सडक (२ मि. , ४ मि. सम्मका सडक) • सडकको तहगत संरचना नभएको • नगर भित्र संचालन हुने सवारी साधनको लागि व्यवस्थित पार्क नभएको (City Buspark) • ट्रक टर्मिनल नभएको • पैदल यात्रीमैत्री सडक नभएको (बजार क्षेत्रमा)

अवसर	• क्षेत्रीय सडक संजाल (क्षेत्रीय सम्बन्ध विस्तार) • प्रदेश राजधानी भएकोले पूर्वाधारमा लगानी (सरकारी तथा गैर सरकारी लगानी बढ्ने) • प्रदेश राजधानी पूर्वाधार विकास आयोजना • पुर्व पश्चिम रेलमार्ग (वडा नं १६ (३०० मि.), १५, १४, १३ र १२ मा) • रेल्वे स्टेशन रहेको (वडा १५) • सडक निर्माणमा लागत सहभागिता जुटाउन सकिने • सिमरा एयरपोर्ट सँग सहज पहुँच (३७ कि.मि.मात्र) • सडकको निर्माणका लागि छुट्टिएको कुल बजेटको २% मर्मत सम्भारको लागि छुट्याउने नीतिगत निर्णय भएको • यातायात क्षेत्रमा नीजि क्षेत्रको लगानी • सडक यातायात गुरुयोजना तर्जुमा प्रक्रिया अगाडी बढेको • वडा २ मा प्रदेश पूर्वाधार विकास भईरहेको • संघीय राजधानी -काठमाडौं सँग सडक संजालको सहज पहुँच (मात्र ८० कि.मिको दुरी)
चुनौती	• सबै सडकको सडक अधिकार क्षेत्र तोक्नु • ट्राफिक व्यवस्थापन • सडक पूर्वाधार विकासमा टुक्रे बजेटको बाहुल्यता • पूर्वाधार मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था भएता पनि व्यवहारिक रुपमा नयाँ निर्माणमा नै खर्च भईरहेको • सडक निर्माणमा सिमेन्ट कंक्रिटको अधिक प्रयोग (भविष्यमा सडक तथा अन्य पूर्वाधारको व्यवस्थापनमा चुनौती)

१.१०.४. सिंचाई

हात्तीलेट सिंचाई, रामनगर सिंचाई , रमन थली सिंचाई , लक्ष्मी नारायण सिंचाई , शक्तेश्वर सिंचाई , सानो गगटे सिंचाई , वोधाल घारी कृषि लक्ष्मीपुर सिंचाई , चिसापानी सिंचाई पालिकामा पर्ने मुख्य सिंचाई प्रणालीहरु हुन् (स्रोतः वडा छलफल)। मुख्यतया सिंचाईको सुविधा भएको वडाहरूमा वडा नं ६, ७, ११, १२, १६, १७ र १९ रहेको छ । सिंचाईको सुविधा प्राप्त वडाहरूमा सबै भन्दा बढी सिंचित क्षेत्र, वडा १६, क्रमश वडा ६, ७, १७, १२, ११ र १९ रहेको छ भने लाभान्वित घरधुरीमा, सबैभन्दा धेरै घरधुरी वडा नं १२ र क्रमशः वडा १७, १९, १६, ६, ७, ११ रहेको छ । वडागत सिंचित क्षेत्र तथा लाभान्वित घरधुरीको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । पालिकामा रहेका २४ वटा सिंचाई योजना बाट वर्षभरी सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुन्छा भने २ वटा सिंचाई योजना मौसमी छन् । ११ वटा सिंचाई योजना

सतह (कुलो/ नहर) मा आधारित छन्, ९ वटा योजना ट्युवेल/बोरिङ्गमा आधारित छन् र वटा योजना लिफ्टिङमा आधारित छन् । यी आयोजनाबाट ९ हजार घरधुरी लाभान्वित छन् (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

तालिका ४७: वडागत सिंचित क्षेत्रफल तथा लाभान्वित घरधुरी

वडा नं	सिंचित क्षेत्र (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
६	६७७२६१	३५०
७	२७०८८	३०८
११	५०	१२०
१२	२०८	५०००
१६	२०३८३७२	५२०
१७	१३५४४	२०००
१९	२१	९०५

(हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

तालिका ४८: पालिकामा रहेका प्रमुख सिंचाई योजनाहरु

वडा नं	सिंचाई योजनाको नाम	X_Coordina	Y_Coordina
६	हात्तीलेट सिंचाई '	८५.०७६०४७	२७.३ ८९०८८
६	रामनगर सिंचाई	८५.०६९९८६	२७.३८७१२५
१३	खानेपानी सिंचाई बोरिङ	८४ .९७२८१	२७.४०२४४
१३	रमन थली सिंचाई बोरिङ	८४ .९७३६१६	२७.३९९०२७
१६	खानेपानी सिंचाई	८५.१०५९६	२७.३८२७५८
१६	रामनगर सिंचाई	८५.०९१९८३	२७.३७८६१९
१६	लक्ष्मी नारायण सिंचाई	८५.०९२८ ७	२७.३८००९२
१६	कृषि सिंचाई	८५.०९१५०७	२७.३७११५१
१६	शकतेश्वर सिंचाई	८५.०८९६६७	२७.३६८९१३
१६	चिसापानी सिंचाई	८५.०८१६९३	२७.३७३६३६
१६	गणेश बाटिका	८५.०८३५८१	२७.३७९२४७
१६	बर पिपलचौतारी	८५.०८४५३८	२७.३७११५३
१७	सानो गगटे सिंचाई	८५.११११७	२७.३७७१०३
१७	वोधाल घारी कृषि सिंचाई	८५.१०७८९३	२७.३८१७२१
१७	लक्ष्मीपुर सिंचाई	८५.१ ०८७०५	२७.३८५८९६

(स्रोत: वडा छलफल तथा नक्शांकन, २०८०)

१.१०.५. सिंचाई क्षेत्रका सबल पक्ष दुर्बल पक्ष अवसर तथा चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• सिंचाई पूर्वाधार,कुलो) नहर, राजकुलो (रहेको • सिंचाईको लागि पर्याप्त स्रोत रहेको भूमिगत) तथा सतही स्रोत(
दुर्बल पक्ष	• राजकुलो तथा नहर अतिक्रमण भईरहेको • जिर्ण पूर्वाधार • सिंचाई नहर/कुलो मर्मत सम्भारमा कमि • सिंचाई लाई प्राथमिकतामा राखी बजेटको एयेस्थापन गर्न नासकिएको
अवसर	• पालिका भएर बग्ने खोलाहरुबाट पानीको एकीकृत व्यवस्थापन गरि सिंचाईको व्यवस्था गर्नु
चुनौती	• सबै कृषि क्षेत्रमा वर्षैभरि सिंचाईको व्यवस्थापन गर्नु • राजकुलोको अतिक्रमण रोकी संरक्षण तथा पुन संचालन गर्नु

१.१०.६. विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा बत्ति बाल्ने ईन्धनको रुपमा विद्युतको प्रयोग गर्ने परिवार ९८.६ % छ । त्यसैगरी बत्ति बाल्न बैकल्पिक ईन्धनको रुपमा १.१ % ले सोलार/सौर्यउर्जा, ०.२ % ले मट्टीतेल र अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने परिवारको ०.१ % रहेका छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८) ।

बत्ति बाल्ने ईन्धनको स्रोत	**परिवार संख्या**	**प्रतिशत**
बिजुली	४५,९१४	९८.६
सोलार/सौर्य उर्जा	५१२	१.१
मट्टीतेल	९३	०.२
अन्य	४७	०.१
जम्मा परिवार संख्या	**४६,५६६**	

त्यसैगरी खान पकाउने ईन्धनको रुपमा विजुलीको प्रयोग गर्ने परिवारको संख्या ०.४ % मात्र रहेको छ । त्यसैगरी खाना पकाउन बैकल्पिक ईन्धनको रुपमा बायो ग्यास प्रयोग गर्ने ०.९ % मट्टीतेल प्रयोग गर्ने ०..१ % छन् । खान पकाउन एल.पी.ग्यॉस र काठ/दाउराको प्रयोग गर्ने परिवार क्रमशः ८१.२ % र १७.४ % रहेका छन् (राष्ट्रिय जनगणना , २०७८)।

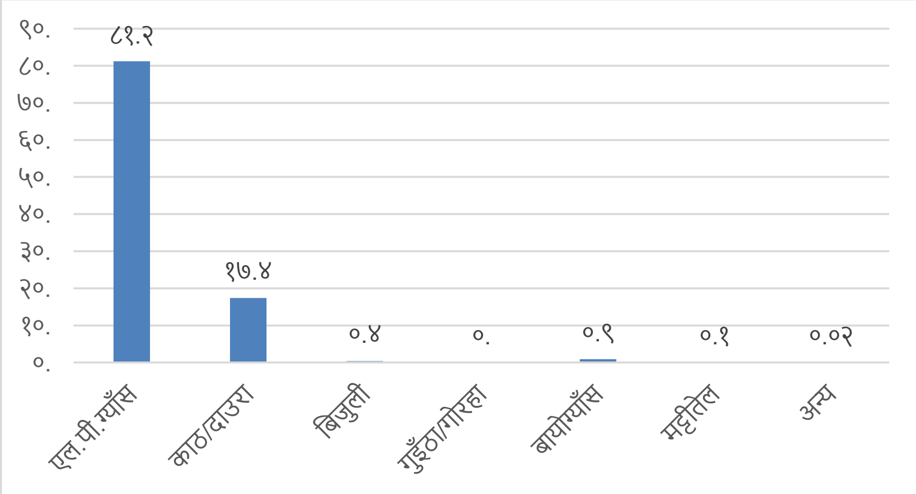

चित्र 18: खान पकाउने ईन्धनको स्रोतको विवरण

१.१०.६.१ विद्युत, वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रको सबल पक्ष,दुर्बल पक्ष,अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• सडकको बिचमा परेका विद्युत पोल सार्न प्रक्रिया अघि बढाइएको। • "उज्यालो वडा कार्यक्रम" अन्तर्गत नगरका विभिन्न क्षेत्रमा हाई मास लाईट जडानका लागि प्रक्रिया अगाडी बढाइएको। • ९८.६ % घरधुरी विद्युतको पहुँचमा रहेको • राष्ट्रिय प्रसारण लाईनको मुख्य स्टेशन हेटौंडामा रहेको (विद्युतको समस्या नहुने)
दुर्बल पक्ष	• वैकल्पिक उर्जाको विस्तार पर्याप्त हुन नसकेको, कम प्रभावकारी, कम आकर्षण • विद्युत ट्रान्सफर्मरको क्षमता कम्जोर रहेको (केहि क्षेत्रमा) • वडा नं १, १५, १६, १७, १८ र १९ का केहि भागमा अझै विद्युत सेवा नपुगेको
अवसर	• विद्युत पर्याप्त उपलब्ध हुने हुँदा उद्योग धन्दा संचालनको अवसर
चुनौती	• सोलार सडकवत्तिहरु जडान गर्दा खर्चिलो

१.१०.७. सूचना तथा संचार प्रविधि

पालिकाका सबै क्षेत्रमा मोवाइल सेवाको पहुँच राम्रो छ । टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवामा घरधुरीको पहुँच बढाउन मोबाइल सेवाको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । करिब ८८ % ले स्मार्ट मोबाइल फोन प्रयोग गर्दछन भने, ६९.४ % ले साधारण मोबाईलको प्रयोग गर्दछन । नेपाल टेलिकम र एनसेलले मोवाईल सेवा सबैभन्दा बढी प्रयोगमा रहेको छ । ल्याण्डलाईन टेलिफोनको प्रयोग गर्नेको संख्या मात्र ५.९ % छ । त्यसैगरी ६१ % को ईन्टरनेटमा पहुँच छ भने, २५.५ % को कम्प्युटर/ल्यापटप मा पहुँच पुगेको छ । पालिकामा टेलिभिजन र रेडियोको सुबिधा भएको जनसंख्या क्रमश ७२.४ % र ३७.४ % रहेको छ । पालिकाका सबै वडामा विभिन्न एफ एम.तथा रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेशनहरु सुन्न सकिन्छ भने विभिन्न केवल नेटवर्क मार्फत टेलिभिजनको पहुँच पनि राम्रो छ । विभिन्न राष्ट्रिय साथै स्थानीय पत्रपत्रिका पनि उपलब्ध छन् ।

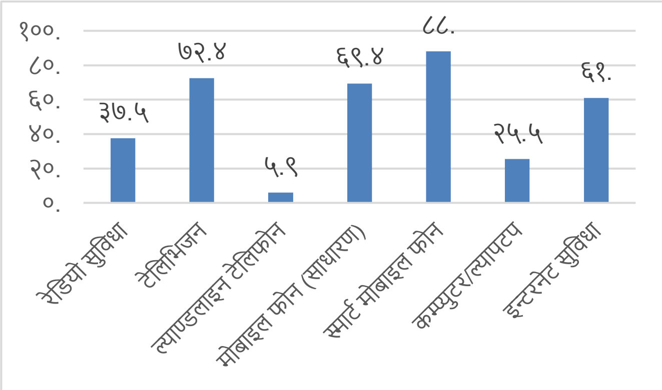

चित्र 19: सूचना प्रविधिको पहुँचको अवस्था

पालिकाका सरकारी कार्यालय जस्तै उपमहानगरपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्थामा ईन्टरनेटको सुबिधा विस्तार भएको छ । पालिकाले आफ्नो वेबसाइट मार्फत आफ्ना सूचनाहरू जस्तैः सूचना, जानकारी, वार्षिक कार्यक्रम, ऐन तथा कानून हरु सार्वजनिक गर्ने गरेको छ । त्यसैगरी राजस्व संकलन तथा घटना दर्ता जस्ता कार्यलाई कम्प्युटर/ इन्टरनेट मार्फत संकलन तथा प्रविष्ट गर्ने गरेको छ ।

पालिकामा १२ वटा ईन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाले सेवा पुर्याईरहेका छन् । विभिन्न ईन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्था र सो को सेवा क्षेत्रको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ४९: पालिकामा सेवा प्रवाह गरिरहेका ईन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

वडा नं	टोल	इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्था
१	चाइना क्वाटर, जरुवा टोल, चौकी टोल	वर्ल्ड लिंक, नेपाल टेलिकम, सुबिसु, भायोनेट, क्लासिक टेक ,वेब सरफर ,ब्रोडलिंक, डिस होम, सिजि नेट
१	लालझडी	वर्ल्ड लिंक, सुबिसु, क्लास्सिकटेक, नेपाल टेलिकम, डिस होम
१	नकौली	वर्ल्ड लिंक, सुबिसु,
१	भैरबडाँडा	वर्ल्ड लिंक, क्लासिक टेक

२	वडा २ का सबै क्षेत्र	सबै इन्टरनेटको व्यवस्था छ
३	बसामाडी & लेवट	वोर्ल्ड लिंक, नेपाल टेलिकम, भायोनेट, क्लासिक टेक , वेब सरफर ,ब्रोडलिंक, डिस होम, सिम टि .भि ., म्याकस् टिभि .
४	वडा ४ का सबै क्षेत्र	सबै इन्टरनेटको व्यवस्था छ
५	वडा ५ का सबै क्षेत्र	सबै इन्टरनेटको व्यवस्था छ
६	चौघडा , हातीलाटे, रामनगर, निउरेनी	नेपाल टेलिकम, वोर्ल्ड लिंक, भायोनेट, क्लासिक टेक, वेब सरफर ,ब्रोडलिंक, डिस होम,
७	नागस्वती , कमाने, हरियाली टोल, फायरलाईन	वर्ल्ड लिंक, नेपाल टेलिकम, भायोनेट, क्लासिक टेक, वेब सरफर ,डिस होम, सिनेट .जि .
८	वडा ८	वर्ल्ड लिंक, नेपाल टेलिकम, भायोनेट, क्लासिक टेक, वेब सरफर डिस होम, सिनेट .जि .
९	वडा ९	वर्ल्ड लिंक, नेपाल टेलिकम, भायोनेट, क्लासिक टेक,वेब सरफर, डिस होम, सिनेट .जि .
१०	वडा १०	सबै इन्टरनेटको व्यवस्था छ
११	वडा ११	सबै इन्टरनेटको व्यवस्था छ
१२	वडा १२	सुबिसु, लोकल फ्रेनचाइज, सिम टि .भि ., क्लासिक टेक, वर्ल्ड लिंक, भायोनेट
१३	वडा १३	सुबिसु, लोकल फ्रेनचाइज, सिम टि .भि ., क्लासिक टेक, वोर्ल्ड लिंक, भायोनेट
१४	वडा १४	क्लासिक टेक, सुबिसु, वोर्ल्ड लिंक, भायोनेट , म्याकस् टिभि .
१५	वडा १५	वर्ल्ड लिंक, भायोनेट, नेपाल टेलिकम, वेब सरफर, डिस होम, क्लासिक टेक

१६	वडा १६	वर्ल्ड लिंक, भायोनेट, नेपाल टेलिकम, वेब सरफर, डिस होम, क्लासिक टेक
१७	वडा १७	वेब सरफर, वर्ल्ड लिंक, क्लासिक टेक
१८	वडा १८	वेब सरफर, वर्ल्ड लिंक
१९	वडा १९	वेब सरफर, वर्ल्ड लिंक, क्लासिक टेक, भायोनेट, वर्ल्ड लिंक

(सूचना शाखा, हेटौंडा उपमहानगरपालिका, २०८०)

१.१०.७.१ सूचना तथा संचार प्रविधि क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौतिहरु

सबल पक्ष	• उपमहानगरपालिका र वडा कार्यालयबीच ६५ कि.मि १२ कोरको अप्टिकल फाईबर जडान भई संचालनमा रहेको • सबै वडा कार्यालयमा बैकल्पिक व्यवस्था सहित ईन्टनेटको व्यवस्था भएको • कार्यालयको सूचना प्रवाहलाई पारदर्शी बनाउन वेवसाईट, फेसबुक पेज, ग्रुप एसएमएस तथा अन्य सामाजिक संजालको समयसापेक्ष प्रयोग भईरहेको • पालिकाको ८८ % जनसंख्यामा मोबाईल सेवा (स्मार्ट फोन) र ६१ % जनसंख्यामा ईन्टरनेट सुबिधा पुगेको • राजश्व संकलनलाई प्रविधिको प्रयोग गरी Online Pay गर्न सक्ने बनाउन मोबाईल एप्स र सफ्टवेर तयार भएको र संचालनको तयारीमा रहेको • सामुदायिक विद्यालयहरुलाई सफ्टवेयर मार्फत नेटवर्किङमा आवद्ध गरिएको • स्वास्थ्य संस्थाको दैनिक सेवा रिपोर्टिङ अनलाईनमा आवद्ध गरिएको • घरनक्शा पासको कार्य EBPS बाट सुरुवात गर्न सक्ने गरी तयारी भईरहेको
दुर्बल पक्ष	• २ वटा स्वास्थ्य संस्था (चिप्लेटी स्वा.चौ., वडा १५ र ज्यामिरे स्वा चौ. वडा १८) मा ईन्टरनेट सेवा नपुगेको • ग्रामिण क्षेत्रका सामुदायिक विद्यालयमा ईन्टरनेट सेवा नपुगेको • सबै नागरिकको ईन्टरनेटमा पहुँच नरहेको • वडा नं १, १५, १६, १७, १८ र १९ का केहि भागमा अझै विद्युत सेवा नपुगेको • कार्यालयम सूचना प्रविधिमैत्री पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको कमि • वैकल्पिक उर्जाको विस्तार पर्याप्त हुन नसकेको, कम प्रभावकारी, कम आकर्ष
अवसर	• पालिकाको अप्टिकल फाईबरको प्रयोग गरी स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी सेवालाई प्रभावकारी बनाउन सकिने

	• प्रदेश राजधानी भएकोले ठुला ईन्टरनेट सेवा प्रदायकहरुले सेवा विस्तार गरिरहेको
चुनौती	• भौगोलिक कठिनाईका कारण ग्रामिण क्षेत्रमा ईन्टरनेट सेवा पुर्याउन कठिनाई भएको • छरिएर रहेका वस्ती र अधिकांश क्षेत्र वन क्षेत्रमा पर्ने हुनाले सो क्षेत्रमा विद्युत तथा अप्टिकल फाईबर विस्तार गर्न समस्या • बदलिदो आधुनिक प्रविधिसंगै पालिकाले सो प्रविधि अध्यावधिक गर्न बढी खर्चिलो • पालिकाको दैनिक सेवा प्रवाहमा जन अपेक्षा अनुरुपको सूचना प्रविधिमैत्री सेवा

१.११. वन तथा वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

१.११.१. वन तथा जैविक विविधता

नेपालको कुल क्षेत्रफलको ४४.७४ प्रतिशत जमिन वन क्षेत्रले ढाकेको छ। पर्यावरणीय सन्तुलनका दृष्टिकोणले कुल जमिनको ४० प्रतिशत जमिन वन क्षेत्रले ढाकिएको हुनुपर्दछ । पालिकाको कुल भूभागको १४३.३६ व.कि.मि. (५४.८ %) क्षेत्रफल वन क्षेत्रले ओगटेको छ भने ६.९५ % र ०.९५ % क्रमश झाडी क्षेत्र र घासे मैदानले ओगटेको छ (GIS data) । पालिकामा ४९ वटा सामुदायिक वन, १ साझेदारी वन, तथा १ कबुलियत वन रहेका छन् ।

भित्रि मदेशमा पर्ने यस पालिकाको वडा नं १६ मा सबै भन्दा बढी वन क्षेत्र छ भने वडा नं २, ४, ७, ८ र ९ मा कुनै पनि भूभाग वन क्षेत्र छैन । वार्षिक रुपमा वन पैदावर अन्तर्गत ६,११,४२२ क्यु.फिट काठ, १,१५,८७५ भारि दाउरा, १८० के.जी जडिबुटी उत्पादन गरिरहेको छ (हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९) ।

नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक, कबुलियत तथा धार्मिक वनको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख छ ।

तालिका ५०: पालिकामा रहेका वनको विवरण

क्र.सं	वनको नाम	वडा नं	स्वामित्व	क्षेत्रफल (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
१	वनस्खण्डी देवी सामुदायिक वन	२	सामुदायिक	९६.११	२८१
२	लेवट सामूदायिक वन	३	सामुदायिक	५००	
३	बसामाडी सामुदायिक वन	३	सामुदायिक	२६८	
४	चक्र देवी सामुदायिक वन	३	सामुदायिक	१६०.६	
५	सरस्वती नवलपुर सामुदायिक वन	३	सामुदायिक	३०४.१	
६	पिप्ले पोखरा सामुदायिक वन	५	सामुदायिक	१९९.५	१३५२
७	मुक्तेश्वर धार्मिक वन	५	धार्मिक	१.७५	
८	रानी सामुदायिक वन	६	सामुदायिक	१३७.२२	७९६
९	न्युरेनी चिसापानी सामुदायिक वन	७		७१२१.	१३६
१०	बिहानी महिला खहरे सामुदायिक वन	८	कबुलियती	२.०३	८
११	महिला सिर्जना सामुदायिक वन	८	सामुदायिक	४७.४१	२५४
१२	कुखरेनी सामुदायिक वन	९	सामुदायिक	८.७५	८१
१३	च्यानडाँडा सामुदायिक वन	९	सामुदायिक		
१४	बेत खोल्सी सामुदायिक वन	९	सामुदायिक	३५.९६	२५३

क्र.सं	वनको नाम	वडा नं	स्वामित्व	क्षेत्रफल (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
१५	भुटनदेवी सामुदायिक वन	१०	सामुदायिक	२८.८५	१३६
१६	गोरक्षश्वर धार्मिक वन	१०	धार्मिक	१.३	
१७	किरातेश्वर धार्मिक वन	१०	धार्मिक	७.४५	
१८	बसामाढी सामुदायिक वन	११	सामुदायिक	२५४.१	
१९	डाङ्गडुङ्गे सामुदायिक वन	११	सामुदायिक	१९६.४	
२०	मानव धर्म सेवा धार्मिक वन	११	धार्मिक	३	
२१	उजेली सामुदायिक वन	११	सामुदायिक	३९	
२२	सहिद स्मारक सामुदायिक वन	११	सामुदायिक	५	
२३	गुप्तेश्वोरी सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक	९६.११	
२४	जनप्रिय सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
२५	अमर सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
२६	कपाली सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
२७	कोत्रे सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
२८	जनकल्याण सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
२९	रासी सामुदायिक सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
३०	परिवर्तन सिल सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक वन		
३१	बिष्णु ज्योति सामुदायिक वन	१२	सामुदायिक		
३२	लक्ष्मी मामा थिंङ्ग धार्मिक वन	१३	धार्मिक		
३३	कमेलश्वर सामुदायिक वन	१३	सामुदायिक		
३४	प्रगतिशिल सामुदायिक वन	१३	सामुदायिक		
३५	सिटु सामुदायिक वन	१३	सामुदायिक		
३६	हरियाली सामुदायिक वन	१४	सामुदायिक		
३७	भविष्य सामुदायिक वन	१४	सामुदायिक		
३८	चुरेकांड सामुदायिक वन	१५	सामुदायिक	३३१.४१	२२६
३९	शिखरपानी सामुदायिक वन	१५	सामुदायिक	३३२.४२	४७२
४०	संसारेमाई सामुदायिक वन	१५	सामुदायिक	४०९.७२	१८७
४१	रातोमाटे सामुदायिक वन	१५	सामुदायिक	४४१.०१	६२६
४२	चुरियामाई वनदेवी सामुदायिक वन	१५	सामुदायिक	२६७.०७	११७

क्र.सं	वनको नाम	वडा नं	स्वामित्व	क्षेत्रफल (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
४३	चिसापानी सामुदायिक वन	१६	सामुदायिक	३६९.१७	३१२
४४	घ्याम्पे सामुदायिक वन	१६	सामुदायिक	४९८.३९	३८९
४५	शक्तिश्वरी सामुदायिक वन	१६	सामुदायिक	२४४.३१	१२४
४६	आकाशधारा सामुदायिक वन	१६	सामुदायिक	२०२.२५	११७
४७	जरुंगशक्ति सामुदायिक वन	१६	सामुदायिक	३०६.२८	४२८
४८	बाबियो डाँडा सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	५	५
४९	सिर्जना सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	७.१८	७
५०	प्रगतिशिल सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	८.८४	५
५१	चेतनशिल सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	५.५७	५
५२	पशुपति सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	५	५
५३	त्रिभुवननगर सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	५	५
५४	सरस्वती सामुदायिक वन	१६	कबुलियत	५	५
५५	चुच्चेखोला सामुदायिक वन	१७	सामुदायिक वन	२३८	१०५२
५६	अशोक सामुदायिक वन	१७	सामुदायिक वन	१४८.३८	२२२.
५७	कालिलेक सामुदायिक वन	१७	सामुदायिक वन	४३८.०९	५१३
५८	चुरेकाली लेक सामुदायिक वन	१७	सामुदायिक वन	४९५.५८	५१५
५९	श्री ज्योति सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	४९८.९२	४०५.
६०	गोरक्षनाथ सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	३२३.७९	२९१
६१	पन्चकन्या सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	५५९.४७	२४९
६२	रामधुनी काली सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	३१०.३५	३७६
६३	आपखोला सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	२३३.४२	२३८
६४	वंशगोपाल सामुदायिक वन	१८	सामुदायिक	२९५.९३	२१९
६५	मानेडाँडा सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	३.०८	५
६६	रमिते सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	५.५	५
६७	भोर्ले सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	७.६	७
६८	बडकुले सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	३.६१	५
६९	फुर्केचौर सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	५	५
७०	रामधुनी सामुदायिक वन	१८	कबुलियत	९	९

क्र.सं	वनको नाम	वडा नं	स्वामित्व	क्षेत्रफल (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी
७१	कालिका हरियाली सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७२	चनौटा सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७३	जनहित सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७४	कुवापानी सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७५	जलेश्वर सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७६	भालीभासा सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७७	देउराली सामुदायिक वन	१९	सामुदायिक		
७८	सुन्दर सामुदायिक वन	१, २	सामुदायिक	११३.३१	२४९.
७९	चित्रेपानि सामुदायिक वन	१५,८,७	सामुदायिक	१९०.९	६८९
८०	चित्रेपानि सामुदायिक वन	१५, ६	सामुदायिक	१२६.५१	४५७

(वडा छलफल तथा नक्शांकन/ वन वातावरण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण उपसमिति, २०८०)

विशेष गरि उष्ण पतझर वन पाईने हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा पाईने मुख्य वनस्पतिहरुमा साल, सिसौ, खयर, असना, टुनी, साँदन, जामुन, धयरो, अस्ना, कटुस, चिलाउने, बाँझी, भलायो, सिरिष, उत्तिस, कर्मा, सिमल प्रमुख हुन् (सामुदायिक वनको मुल्यांकन किताब, रासी, २०७६/७७)।

त्यसैगरी प्रमुख जडिबुटीमा गिठ्ठा, भ्याकुर, अमला, तरुल, गुर्जोकानो, रातीगेडी, हर्रो, बर्रो, कुरिलो, तेजपात, छतिवन, खिर्रो, बोझो, पानी अमला, हड्चुर, बेल, वन हल्दी, चिउरी, दार, पिपला आदि हुन् (सामुदायिक वनको मुल्यांकन किताब, रासी, २०७६/७७)।

जैविक विविधताको दृष्टिले धनि यस पालिकाका वन क्षेत्रम पाईने वन्यजन्तु, बाघ, बँदेल, गैडा, चितुवा, सालक, जरायो, स्याल, फ्याउरो, दुम्सी, रतुवा मिर्ग, लंगुर बाँदर, खरायो आदि हुन् । प्रमुख चराचुरुंगीमा मयुर, कालिज, वन कुखुरा, न्याउली, कालो चिल, चिवे, जुरेली, रानीचरी, लाटो कोसेरो, पानी हाँस आदि हुन् र प्रमुख सरीसृपमा प्रजाति गोमन सर्प, गोहोरो, छेपारो, अजिंगर माछा प्रजातिमा कत्ले माछा, फगेटा माछा, वाम माछा आदि हुन् (सामुदायिक वनको मुल्यांकन किताब, रासी, २०७६/७७)।

१.११.१.१ वन क्षेत्रको सबल पक्ष दुर्बल पक्ष अवसर तथा चुनौती

सबल	• वन क्षेत्रः ४८.२% (वन बुट्यान र घासे मैदान समेत ६१%) • सामुदायिक वनले वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त रकमको १० प्रतिशत रकम स्थानीय तहको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्ने गरेको • वन विज्ञान अध्ययन संस्था भित्र शहरी शैक्षिक नमूना वन रहेको • पालिका भित्र वनजन्य/फलफूलजन्य नर्सरीहरु रहेको

	• काष्ठजन्य वन पैदावरमा आधारित उद्यमको शुरुवात भएको • पर्या पर्यटनलाई टेवा पुग्ने पार्कहरुको निर्माण तथा संचालन भएको • वनमा आधारित रोजगारी सृजना भएको
दुर्बल पक्ष	• वन सम्बन्धि स्थानीय कानुनको निर्माण नहुनु • वन सम्बन्धि स्थानीय तहलाई पूर्ण अधिकार नहुनु • वन्यजन्तु संरक्षणको लागि कार्यक्रम प्राथमिकतामा नपर्नु • पालिकामा वन प्राविधिकको कमि • वन पैदावरको यथोचित सदुपयोग (Optimum Use) गर्न नसकिएको • लक्षित वर्ग केन्द्रित कार्यक्रम नरहेको • वन सम्बन्धि अध्ययन अनुसन्धानमा कमि • सरोकारवाला कार्यालयबीच समन्वयको कमि • सिमसार तथा जलचर संरक्षणका लागि तथ्यांक तथा कार्यक्रम नहुनु • सचेतनाका लागि प्रचार प्रसार सामग्रीको अभाव
अवसर	• वन स्रोतको विकास । • वनमा आधारित विविध उद्यम संचालन गर्न सकिने • डिभीजन वन कार्यालय मकवानपुर र रासि मनहरी, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, वन विज्ञान अध्ययन संस्था सहकार्य गर्न सक्ने • सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन संचालन (लालझाडीबाट लेवर्ट, भुटनदेवि सा.व.वनस्पति हुँदै पदमपोखरी सा.व. देखि हात्तिगौडा सम्म footrail निर्माण)
चुनौति	• कानूनी अस्थिरता/एकरुपता नहुनु • वन डढेलो न्यूनिकरण र नियन्त्रण • मानव वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन • वन क्षेत्रको अतिक्रमण • वन पैदावर चोरी निकासी नियन्त्रण गर्नु

१.११.१.२ वातावरण क्षेत्रको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौतीहरु

सबल पक्ष	• वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन महाशाखाका लागि O&M स्वीकृत भएको • फोहरमैला, सरसफाई तथा वृक्षारोपण कार्यका लागि जम्मा ७१ जना जनशक्ति परिचालन भईरहेको • फोहोर गर्नेले तिर्नुपर्ने सिद्धान्त (Polluters Pays principle) अवलम्वन गरि फोहरमैला शुल्क उठाइएको • सरसफाई सेवा २२,००० घरधुरीलाई प्रदान गरिएको

	• सरसफाई क्षेत्रमा निजि क्षेत्रसँग सहकार्य रहेको • लेदो जन्य फोहोर व्यवस्थापन, फोहर पानी प्रशोधन केन्द्र र सरसफाई क्षेत्रको विस्तृत योजना प्रतिवेदन एशियालि विकास बैंकबाट तयारीको क्रममा रहेको • देशमै पहिलो नमूना कन्भेयर बेल्टको प्रयोगबाट फोहरको वर्गिकरण हुँदै आएको • मुख्य शहरी क्षेत्रमा स्रोतमानै कुहिने र नकुहिने फोहर वर्गिकृत गरि छुट्टा छुट्टै संकलन हुने गरेको • शवको व्यवस्थापनमा ईन्सिनेटरको प्रयोग सुरुवात गरिएको • साझेदार संस्थाको रुपमा वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा काम गर्न ईच्छुक संस्थाहरु रहेको • अटोभिलेज निर्माणाधीन रहेको • पशु वधशाला निर्माणाधीन रहेको • शहरी क्षेत्रको विच भाग भई बग्ने रापि, कर्रा तथा कुखरेनी खोलामा पानीको पर्याप्तता • शहरी पार्क तथा खुल्ला क्षेत्रहरु पर्याप्त मात्रमा रहेको • सडक किनारमा हरियाली व्यवस्थापन गरिएको
दुर्बल पक्ष	• व्यवस्थित योजना सहितको वृक्षारोपण कार्यक्रम नभएको • कुवा, ईनार, मुहान, सिमसार क्षेत्रको लगत नभएको तथा संरक्षण हुन नसकेको • आकाशे पानी संकलन, ground water recharge गर्न सहयोग पुग्ने कार्यक्रम संचालन प्राथमिकतामा नपर्नु • रापि नदि किनारलाई डम्पिङ्ग साईटको रुपमा प्रयोग गरिनु • अस्पताल जन्य फोहरको उचित व्यवस्था हुन नसक्नु • फोहर पानी प्रशोधन केन्द्र संचालनमा ल्याउन नसक्नु • खुला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गरिएता पनि आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधार निर्माण एवम् संचालन गर्न नसक्नु • सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा मर्मत प्राथमिकतामा नपर्नु • एकीकृत फोहरमैला व्यवस्थापन (Integrated Solid Waste Management) को अवधारणा लागु गर्न नसक्नु • समायानुकुल फोहर व्यवस्थापन गर्न प्रविधिमैत्रि साधनको कमी • वायु प्रदुषण मापन यन्त्र ,फोहर पानीको जाँच गर्न आवश्यक यन्त्र नभएको • विना ईजाजत / स्वीकृति पार्क /बगैंचा निर्माण
अवसर	• वन विज्ञान अध्ययन संस्थानको वन हरियाली क्षेत्रको रुपमा रहेको। • फोहर व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रको सहकार्य रहेको र थप सहकार्य गर्न ईच्छुक रहको

	• फोहोरजन्य वस्तुमा पुन प्रयोग गरि फोहोरलाई मोहोरमा रुपान्तरण गर्न सकिने • फोहोर य्व्स्थापन्म प्रविधिको प्रयोग गर्न सकिने • छिमेकि पालिकाहरुसँग साझेदारी गरि Regional Sanitary landfill Site को निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्न सकिने • प्रविधिमैत्रि फोहर व्यवस्थापनका लागी संघिय/प्रदेश सरकारको मन्त्रालयसँग सहकार्य • वातावरण संरक्षण कार्यका लागि साझेदारी/सहकार्य गर्न विभिन्न सरकारी कार्यालय, संघ, संस्था ईच्छुक रहेको • फोहरबाट उर्जा योजना (Waste to Energy Project) परियोजना संचालन गर्न सकिने
चुनौती	• अस्पताल जन्य फोहर तथा औद्योगिक फोहर व्यवस्थापन • अस्फाल्ट कालो पत्रे सडक निर्माणको सट्टामा स्ल्याब रोड निर्माण लाई प्राथमिकता दिइनु • स्यानेटरी ल्याण्डफिल साइटको लागि जग्गाको एकिन गर्न नसक्नु • प्रचलित कानून बमोजिम निर्धारित शुल्क, दण्ड जरिवाना लगायत कारवाहि कार्यान्वयन नहुनु । • सरसफाई सेवा शुल्क उठाउन नसकिएको • लेदो जन्य फोहर व्यवस्थापन • फोहर प्रशोधन केन्द्रको सेवा विस्तार तथा संचालन • हाल भएको डम्पिङ्ग साईट व्यवस्थापन • जैविक पारिस्थितिकिय प्रणाली पुनर्स्थापना Aquatic ecosystem restoration • अव्यवस्थित बसोबास र अव्यवस्थित केवल तथा ईन्टरनेटको तार व्यवस्थापन • Cycle lane को व्यवस्थापन • जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरणका योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन • सार्वजनिक जग्गाको पहिचान तथा संरक्षण • सहरी पार्कको दिगो व्यवस्थापन

१.११.२. संरक्षित क्षेत्र र चरण क्षेत्र

पालिकाका वडा नं १२ र १३ का भूभागहरु पर्सा राष्ट्रिय निकुन्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछन । वडा नं १२ र १३ गरी करिब ३,०६८ व.कि.मि. क्षेत्रफल मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछ भने प्रभावित घरधुरी १,३२७ रहेका छन् (हेटौंडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)।

तालिका ५१: पर्सा राष्ट्रिय निकुन्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र र प्रभावित घरधुरी

राष्ट्रिय निकुन्ज	समेटिएका वडाहरु	मध्यवर्ती क्षेत्र)व.कि.मि(.	राष्ट्रिय निकुन्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने घरधुरी
पर्सा राष्ट्रिय निकुन्ज	१२ र १३	३,०६८	१,३२७

(हेटौडा उपमहानगरपालिका, नगर वस्तुस्थिति विवरण, २०७९)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको वडा नं ९ मा अवस्थित सिमेन्ट डाँडा पालिकामा रहेको एक मात्र चरण क्षेत्र हो । चरण क्षेत्रको व्यवस्थापन चक्लाबन्दी प्रणालीबाट गरिएको छ ।

१.११.३. मानव वन्यजन्तु द्वन्द

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा सामुदायिक वन, धार्मिक वन कबुलियत वन रहेका छन् । त्यसैगरी पर्सा बन्यजन्तु आरक्षको मध्यवात्री क्षेत्र पनि पर्दछ । यी वन तथा मध्यवर्ती क्षेत्रमा थुप्रै प्रकारका बन्य जन्तु छन् । कहिलेकाही बन्यजन्तुले र मानव विह द्वन्द भई क्षति समेत व्यहोर्नु पर्दछ । हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका भित्र २०८० सालमा भएका मानव बन्यजन्तु द्वन्द र सो बाट भएको क्षतिको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ५२: मानव वन्यजन्तु द्वन्द र सो बाट भएको क्षतिको विवरण

क्रसं.	बन्यजन्तु	क्षतिको विवरण		वडा नं
		मानवीय क्षति	पशुधनको क्षति	
१	पाटे बाघ	घाइते १		१८
२	जंगली हात्ती	घाइते १		१८
३	पाटे बाघ	घाइते १		१५
४	पाटे बाघ	घाइते १		१६
५	पाटे बाघ चितुवा/		२ बाख्रा	१८
६	पाटे बाघ चितुवा/		२ बंगुर	१८
७	चितुवा		३ बाख्रा	१६
८	पाटे बाघ		१ बाख्रा	१६

(स्रोतः डिभिजन वन कार्यालय मकवानपुर, २०८०)

१.११.३.१ विपद जोखिम न्यूनीकरण सबल पक्ष , दुर्बल पक्ष, अवसर तथा चुनौती

सबल पक्ष	• विपद् जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धि ऐन, निति, रणनिति तयार भएको • नगर विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको • नगर प्रहरी २७ जना र बारुण यन्त्र कर्मचारी १२ जना परिचालन • पालिकासँग ३ वटा बारुण यन्त्र रहको • विपद् व्यवस्थापन कोष मा बजेट बिनियोजन रहेको • वडा कार्यालयहरुमा Fire Extenguisher वितरण गरिएको • विपद् उद्दारका लागि अति आवश्यक सामाग्रि भण्डारण गरिएको • विपद्को समयमा सुरक्षित रहेने खुला क्षेत्रहरु पहिचान भएको • केहि वडामा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको • विभिन्न विपदको घटनामा राहत उपलब्ध गराईएको
दुर्बल पक्ष	• विपदको समयमा सुरक्षित आश्रय स्थलका लागि पूर्वाधार निर्माण हुन नसकेको • विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना (DPRP), स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना (LDCRP) तयार हुन नसकेको • स्थानिय आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र (LEOC) स्थापन हुन नसकेको • विपदमा नविनतम प्रविधिको— विपद पुर्व सूचना प्रणालीको विकास हुन नसकेको • जोखिम क्षेत्रको नक्शांकन नभएको • उपलब्ध जनशक्तिको समयानुकुल तालिम दिन नसकेको • अव्यवस्थित बसोबास साँघुरो बाटो, मापदण्ड विपरितक संरचना जस्ता समस्याले विपद्का घटना बढ्ने र समाधानमा समस्या गर्न बढी समय खर्चिलो हुने • हेटौंडा उपमहानगरपालिका राष्ट्रिय विपद पोर्टलमा link नभएको
अवसर	• DPRP, LDCRP तयारी र LEOC गठन गर्न बजेट बिनियोजन • Red cross, प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी तथा विभिन्न NGOs/INGOs सँग सहकार्य • सुरक्षा निकायहरुसँग विपद् उद्दार सामाग्रीहरु आवश्यक मात्रामा संकलन तथा भण्डारण • अधावधिक मापदण्ड अनुसारको योजना निर्माण गर्न सकिने
चुनौती	• शहरी विपद् व्यवस्थापन • नाला व्यवस्थापन गरि शहरी डुबानमा (Urban flooding) नियन्त्रण • वन डढेलो नियन्त्रण • घर, उद्योग, कारखाना लगायतमा अर्थिङ्ग नगरिनु • चुरे क्षेत्र Seismic Zone मा रहेको हुँदा भुकम्पिय दृष्टिकोणले उच्च जोखिम

१.११.४. जलस्रोत

राप्ती खोला, कर्रा खोला, सामरी खोला, बरौली खोला, कुखरेनी खोला यस पालिकामा पर्ने प्रमुख खोलाहरु हुन् । त्यसैगरी नकौली खोल्सी, माधव खोल्सि भैरव खोल्सी, भट्टे घारी खोल्सी तथा बिभिन्न खहरे पनि यस पालिकामा पर्ने जलस्रोत क्षेत्रहरु हुन् । यस बाहेक पालिकाको प्रमुख जलस्रोत भूमिगत स्रोत नै हो । खानेपानी तथा सिंचाईका लागि सबै वडामा भूमिगत पानीको प्रयोग भईरहेको छ । त्यसैगरी पालिकामा स-साना कुवा तथा मूल हरु पनि रहेका छन् ।

१.१२. संस्थागत तथा सुशासन

१.१२.१. सङ्गठनात्मक तथा मानव संसाधनको अवस्था

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको दैनिक तथा विकास कार्य संचालनमा लागि विभिन्न ८ वटा महाशाखा, २० शाखा र ७ ईकाई रहेका छन् । यि माहाशाखा/शाखा तथा ईकईमा अधिकृत स्तरका ५८ र सहायक स्तरका ८६ कर्मचारी कार्यरत छन् । माहाशाखा/शाखा तथा ईकई अनुसार कर्मचारीको विविरण तलको तालिकामा उल्लेखि गरिएको छ ।

तालिका ५३: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको जनशक्तिको विवरण

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
			प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१		
१	सामान्य प्रशासन महाशाखा	आन्तरिक प्रशासन तथा जनशक्ति विकास शाखा	अधिकृत स्तर आठौ	१	एम आई एस अपरेटर	१
			अधिकृत स्तर सातौ	१	कार्यालय सहयोगी	२
			अधिकृत स्तर छैटौ	१		
		सम्पति व्यवस्थापन तथा खरिद शाखा	अधिकृत स्तर छैटौ	२	सहायक स्तर पाँचौ	२
					सहायक स्तर चौथो	१
					कार्यालय सहयोगी	१
		सुशासन तथा कानुन शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	सासहायक स्तर /नि.वि.म. चौथो	१
			अधिकृत स्तर छैटौ	१	कानुनी सहजकर्ता	१
					कार्यालय सहयोगी	१
		राजश्व प्रशासन शाखा	अधिकृत स्तर छैटौ	३	वरिष्ठ सहायकसहायक / स्तर पाँचौ	१
					सहायक स्तर पाँचौ	१
					कार्यालय सहयोगी	१
		दर्ता चलानी सोधपुछ			सहायक स्तर पाँचौ	१
२			अधिकृत स्तर आठौ	१	कार्यालय सहयोगी	२

क्रसं.	**महाशाखा**	**शाखाईकाई/**	**अधिकृत स्तरपद/तह/**	**कर्मचारी सख्या**	**सहायक स्तरपद/तह/**	**कर्मचारी सख्या**
	सामाजिक विकास महाशाखा	आयुर्वेद तथा जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन शाखा	ब कविराज निरक्षक. अधिकृत स्तर सातौ/	१	सिसहायक स्तर पाँचौ/अहेव.	१
			सिजनस्वास्थ्य /अहेव. अधिकृत स्तर / निरक्षक छैटौ	२	सिसहायक स्तर /अनमी. पाँचौ	१
					कार्यालय सहयोगी	१
		सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	MIS अपरेटरसहायक स्तर / पाँचौ	१
					सहायक स्तर चौथो	२
					कार्यालय सहयोगी	१
		विपद प्रतिकार्य फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा वातावरण शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	वरिष्ठ सहायक सहायक / स्तर पाँचौ	
			वातावरण ईन्जिनीयर अधिकृत/स्तर सातौ	१	सरसफाई निरीक्षक	२
		संस्कृति तथा समाज कल्याण शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	सहायक स्तर पाँचौ	१
					कार्यालय सहयोगी	१

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
		युवा तथा खेलकुद	अधिकृत स्तर सातौ	१	कार्यालय सहयोगी	१
३	आर्थिक प्रशासन महाशाखा		अधिकृत स्तर दशौं	१		
		आर्थिक प्रशासन शाखा	अधिकृत स्तर आठौं	२	लेखापालसहायक स्तर पाँचौ/	५
					सलेखापाल.	१
					ससहायक स्तर चौथो/.पा.ले.	
					कार्यालय सहयोगी	१
		आन्तरिक लेखा परिक्षक शाखा	आअधिकृत स्तर /पा.ले. सातौ	१	आअधिकृत स्तर पाँचौ/पा.ले.	१
४	सहरी पुर्वाधार विकास महाशाखा		ईन्जिनियरअधिकृत/ स्तर आठौं	१		
		योजना कार्यान्वयन तथा सार्वजनिक निर्माण शाखा	ईन्जिनियरअधिकृत/ स्तर सातौ	२	सहायक स्तर पाँचौ	१
			अधिकृत स्तर सातौ	१	कार्यालय सहयोगी	२
			ईन्जिनियरअधिकृत/ स्तर छैटौ	१		
			अधिकृत स्तर छैटौं	२		
			ईन्जिनियर	१		

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
		भवन अनुमति तथा मापदण्ड कार्यान्वयन शाखा	ईन्जिनियरअधिकृत/ स्तर सातौ	१	सर्वेक्षकसहायक स्तर पाँचौ/	१
			अधिकृत स्तर छैटौ	१	सहायक स्तर पाँचौ	१
					सहायक स्तर चौथो	१
					अमिन चौथो	४
					कार्यालय सहयोगी	२
		नगर विकास तथा सहायता समन्वय शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	सहायक ईन्जिनियर /(ईलेक्ट्रिक) सहयक स्तर पाँचौ	१
		सडक वत्ति ईकाई	सहायक ईन्जिनियर /(ईलेक्ट्रिक) अधिकृत स्तर छैटौ	२	ईलेक्ट्रिसियन हेल्पर	२
		भुमि सेवा ईकाई	अधिकृत स्तर छैटौ	१	सर्वेक्षकसहायक स्तर पाँचौ/	१
					अमिन चौथो	२
					लागत प्रविष्टकर्ता	२
					अमिन	५
					नापी सहयोगी	४
५	आर्थिक विकास महाशाखा		उपनिर्देशक/ अधिकृत स्तर नवौ	१		

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
		कृषि विकास शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	नासहायक स्तर पाँचौ/.स.प्रा.	३
			कृषि स्नातक प्राविधिक / अधिकृत स्तर छैटौ (करार सेवा)	१	नासहायक स्तर चौथो/.स.प्रा.	२
					कार्यालय सहयोगी	१
		पशुपंक्षी विकास शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१	ना पशु सेवा प्राविधिक. सहायक स्तर चौथो/	१
			पशु सेवा प्रविधिकअधिकृत/ स्तर छैटौ	१		
			पशु चिकित्सकअधिकृत/ स्तर छैटौ	१		
		उद्योग, पर्यटन, रोजगार तथा सहकारी प्रवर्द्धन शाखा	अधिकृत स्तर छैटौ	३	सहायक स्तर पाँचौ	१
					वरिष्ठ उद्यम विकास सहजकर्ता	१
					उद्यम विकास सहजकर्ता	१

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
		प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	रोजगार संयोजक	१	प्राविधिक सहायक स्तर पाँचौ	१
					रोजगार सहायक स्तर पाँचौ	१
६	योजना, बजेट, सूचना तथा तथ्यांक महाशाखा		अधिकृत स्तर नवौ	१		
		योजना तथा बजेट शाखा	अधिकृत स्तर सातौ	१		
		अनुगमन तथा मुल्यांकन शाखा	अधिकृत स्तर आठौ	१		
		सूचना प्रविधि शाखा	सूचना प्रविधि अधिकृत / अधिकृत स्तर सातौ	१	कम्प्युटर अपरेटरसहायक / स्तर पाँचौ	२
					कार्यालय सहयोगी	१
७	शिक्षा विकास महाशाखा		उपसचिवअधिकृत स्तर / दशौ	१		
			अधिकृत स्तर सातौ	१	प्रासहायक स्तर पाँचौ/स.	१
					कार्यालय सहयोगी	१
		माध्यमिक शिक्षा शाखायुवा/	अधिकृत स्तर आठौ	१	प्रासहायक स्तर पाँचौ/स.	१
		आधारभूत शिक्षा शाखाखेलकुद/	अधिकृत स्तर सातौ	१	कम्प्युटर अपरेटर	१

क्रसं.	महाशाखा	शाखाईकाई/	अधिकृत स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या	सहायक स्तरपद/तह/	कर्मचारी सख्या
८	महिला बालबालिका विकास महाशाखा		अधिकृत स्तर दशौं	१	मसहायक स्तर पाँचौ/.नि.वि.	१
					मसहायक स्तर चौथो/.नि.वि.	१
		बालबलिका शाखा	कम्प्युटर अधिकृत स्तर सातौ	१		
		जम्मा कर्मचारी संख्या		**५८**		८६

१.१२.२.स्वीकृत कानुनहरु

स्थानीय तहलाई नेपालको संबिधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, तथा अन्य विभिन्न कानुनले दिएको अधिकार प्रयोग गर्न, पालिकाको दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्न, पालिकाबाट हुने कामकाज पारदर्शी, जवाफदेही, उत्तरदायी बनाउन र सुशासन कायम गर्न तथा स्थानीय जनातालाई पुर्याउनु पर्ने सेवा निर्बाध रुपमा छिटो छरितो रुपमा पुर्याउन पालिकाले विभिन्न ऐन, नीति,निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड तयार गरी कार्यन्वयनमा ल्याएको छ । हेटौंडा उपमहानगरपालिकाले १ नीति, २५ ऐन, ७ नियमावली, ८ निर्देशिका १० मापदण्ड पारित गरी कार्यन्वयन गरेको छ भने १६ वटा कानुनमा संसोधन गरि कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

तालिका ३: हेटौंडा उपमहानगरपालिकाले तर्जुमा गरेका कानुनको विवरण

नीति	१. हेटौंडा उपमहानगरपालिका बाल अधिकार संरक्षण नीति, २०७९
ऐन	२. हेटौंडा उपमहानगरपालिका कर्मचारी वृत्ति विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि विशेष ऐन, २०७५ लाई खारेजी गर्न तथा सो ऐन बमोजिम भए गरेका केही कामकारबाहीको बचाउ गर्न बनेको ऐन, २०७९ ३. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विनियोज ऐन, २०७९ ४. जन स्वास्थ्य ऐन २०७९ ५. प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन २०७९ ६. वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन २०७७ को पहिलो संशोधन ऐन २०७९ ७. हेटौंडा उपमहानगरपालिका बालबालिका सम्बन्धि ऐन, २०७७ को पहिलो संशोधन ऐन, २०७९ ८. हेटौंडा उपमहानगरपालिका शिक्षा ऐन, २०७४ को पहिलो संशोधन ऐन, २०७९ ९. बजार व्यवस्थापन ऐन २०७८ १०. हेटौंडा उपमहानगरपालिका उद्योग व्यवसाय दर्ता सम्बन्धि ऐन,२०७७ ११. हेटौंडा उपमहानगरपालिका खेलकुद विकास ऐन २०७७ १२. हेटौंडा उपमहानगरपालिका वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ १३. हेटौंडा उपमहानगरपालिका उद्योग व्यवसाय दर्ता सम्बन्धि ऐन,२०७७ पहिलो संसोधन १४. स्थानीय बजार व्यवस्थापन ऐन, २०७६ पहिलो संशोधन-२०७७ १५. अर्थ सम्बन्धि प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको ऐन, २०७६ १६. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको स्थानीय बजार व्यवस्थापन ऐन, २०७६ १७. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि ऐन (नियमित गर्ने), २०७५

	१८. कर तथा गैरकर राजस्व लगाउने र उठाउने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७५ १९. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७५ २०. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा ऐन, २०७५ २१. कर्मचारी वृत्ति विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि विशेष ऐन, २०७५ २२. हेटांडा उपमहानगरपालिकाको आ.व.२०७४।०७५ का विनियोजन ऐन, २०७४ २३. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका न्यायिक समिति कार्यविधि ऐन, २०७४ २४. हेटौंडा उपमहानगरपालिका शिक्षा ऐन, २०७४ २५. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन, २०७४
नियमावली	१. हेटौंडा उपमहानगरपालिका सिद्धार्थ ल क्याम्पस सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०८० २. हेटौंडा उपमहानगरपालिका जनप्रिय क्याम्पस सञ्चालन तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०८० ३. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको भुटनदेवी इन्जिनियरिङ्ग क्याम्पस संचालन तथा व्यवस्थापन, नियमवाली, २०७९ ४. हेटौंडा उपमहानगरपालिका सहकारी नियमावली, २०७७ ५. नगर कार्यपालिका (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०७४ ६. नगर कार्यपालिका (कार्य विभाजन) नियमावली , २०७४ ७. नगर कार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकार पत्रको प्रमाणीकरण नियमावली, २०७४
निर्देशिका	१. कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २ ०७८· २. गैरसरकारी संघ संस्थाको परियोजना स्वीकृती, संचालन र समन्वय सम्बन्धि निर्देशिका २०७८ ३. सूर्तिजन्य पदार्थ (नियन्त्रण र नियमन गर्ने) निर्देशिका, २०७७ ४. आधारभूत शिक्षा परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७७ ५. निःशुल्क कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७६ ६. हे·म·न·पा· को स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण सम्बन्धि निर्देशिका, २०७६ ७. अनुदान पशु विमा सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७६ ८. बाल समूह (संजाल) गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका, २०७६
मापदण्ड	१. हेटौंडा उपमहानगरपालिका उत्कृष्ट वडा छनौट मापदण्ड, २०८० २. हेटौंडा उपमहानगरपालिका छात्रवृत्ति वितरण सम्बन्धि मापदण्ड, २०७९

	३. सामूहिक आवास *(Group Housing Colony)* योजना सम्बन्धि मापदण्ड, २०७८ ४. एच आई भी एडस सहयोग सम्बन्धि मापदण्ड २०७८ ५. हेटौंडा उपमहानगरपालिका एच· आई· भी· संक्रमित सहयोग सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७ ६. सुरक्षित मातृत्वका लागि गर्भवती महिलाको भिडियो एक्सरे सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७ ७. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको व्यवसायिक बंगुर फार्म सञ्चालन मापदण्ड, २०७६ ८. नो होम डेलिभरी कार्यक्रम सम्बन्धि मापदण्ड, २०७६· ९. हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको व्यवसायिक पंक्षी फार्म सञ्चालन मापदण्ड, २०७६ १०. सुत्केरी स्वास्थ्य जाँच *(PNC)* र पोषण कोशेली प्रदान गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड, २०७६
संसोधित कानुन	१. उपभोक्ता समिति गठन र परिचालन सम्बन्धि कार्यविधि,२०७५ को पहिलो संशोधन, २०७७ २. "घ" वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धि कार्यविधि,२०७५ को दोश्रो संशोधन,२०७७ ३. आयोजना कार्यान्वयन, अनुगमन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७५ को पहिलो संशोधन, २०७७ ४. स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुपमति नवीकरण सम्बन्धि निर्देशिका, २०७६ को पहिलो संशोधन ५. करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने कार्यविधि संशोधन ६. हेटौंडा उपमहानगरपालिका सहकारी नियमावली २०७७ को पहिलो संसोधन ७. आधारभुत शिक्षा उत्तिर्ण परिक्षा संचालन निर्देशिका संशोधन -२०७८ ८. सहकारी नियमावली दोश्रो संशोधन २०७९, ९. करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धि दोश्रो संशोधन कार्यविधि, २०७९ १०. संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०७९ ११. आयोजना कार्यान्वयन, अनुगमन जाँचपास तथा फरफारक कार्यविधको दोश्रो संशोधन, २०७९ १२. बाल समूह सञ्जाल गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका, २०७६ को पहिलो संशोधन, २०७९ १३. कृषि तथा पशुपालन अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७९ को पहिलो संशोधन कार्यविधि १४. घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धि कार्यविधिको तेश्रो संशोधन, २०७९ १५. छात्रवृत्ति वितरण सम्बन्धि मापदण्ड, २०७९ को पहिलो संशोधन मापदण्ड, २०७९ १६. आयोजना कार्यान्वयन, अनुगमन जाँचपास तथा फरफारक कार्यविध, २०७५

(https://hetaudamun.gov.np/ne/content/)

१.१२.३. समिति तथा उपसमितिहरु

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा हुने दैनिक कार्य सम्पादन तथा विकास निर्माणका कार्यलाई नियमित गर्न, कार्यसम्पादन पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउन तथा गर्न स्थानीय सरकार संचालन २०७४ को प्रावधान अनुसार पालिकामा विभिन्न समिति तथा उपसमिति गठन भएका छन् । पालिकामा गठन भएका समिति तथा उपसमितिको विवरण देहाय बमोजिम छ ।

समितिहरु	आवधिक योजना तर्जुमाका क्रममा गठन भएका विषय उपसमितिहरु
▪ सामाजिक विकास समिति ▪ आर्थिक विकास समिति ▪ पूर्वाधार विकास समिति ▪ संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह समिति ▪ वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति ▪ नगर शिक्षा समिति ▪ पूर्वाधार सम्पति व्यवस्थापन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति ▪ योजना अनुगमन तथा फरफारक समिति ▪ कानुन मस्यौदा समिति ▪ राजश्व परामर्श समिति ▪ शिक्षा सुधार समिति ▪ ट्राफिक व्यवस्थापन समिति ▪ नगर पर्यटन समिति ▪ बाटो सार्वजनिक समिति ▪ पेश्की फछ्यौंट समिति ▪ नदिजन्य पदार्थ अनुगमन उपसमिति ▪ पेश्की तथा वेरुजु फछ्यौंट उपसमिति	▪ कृषि तथा पशुपंक्षी विकास उप समिति ▪ उद्योग, व्यापार व्यवसाय तथा वित्तीय उप समिति ▪ संस्कृति तथा पर्यटन उप समिति ▪ भूउपयोग तथा स्वमित्व उप समिति ▪ शिक्षा तथा मानव संसाधन उप समिति ▪ स्वास्थ्य तथा पोषण उप समिति ▪ महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण उप समिति ▪ युवा, खेलकुद तथा मनोरञ्जन उप समिति ▪ भाषा, कला तथा संस्कृति उप समिति ▪ सडक तथा यातायात उप समिति ▪ खानेपानी उप समिति ▪ आवास तथा भवन विकास उप समिति ▪ विद्युत, वैकल्पिक उर्जा तथा संचार उप समिति ▪ वन उपसमिति ▪ वातावरण उपसमिति ▪ विपद जोखिम न्यूनीकरण उपसमिति

(हेटौंडा दर्पण स्मारिका, २०७९ र विषयगत समिति छलफल, २०८०)

१.१३.वित्तीय व्यवस्थापन

१.१३.१. आयको विवरण

मुख्यतया उपमहानगरपालिकाको आय स्रोतलाई अन्तरिक स्रोत र बाहय स्रोत गरि दुई भागमा बिभाजन गर्न सकिन्छ ।

अन्तरिक स्रोतः एकिकृत सम्पती कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुर,साप्ताहिक बजार तथा ठेक्का कर, पटके सेवा कर, बहाल बिरौटि शुल्क, अचल सम्पति मुल्यांकन तथा अन्य विविध आय ।

बाहय स्रोतः नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान (सशर्त र वित्तिय समानीकरण) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान (सशर्त र वित्तिय समानीकरण), राजश्व बाँडफाँड, र अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा सशर्त अनुदान ।

हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको प्रमुख आय स्रोतहरुमा आन्तरिक स्रोत, संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, राजश्व बाँडफाँड, अन्य संघसंस्था बाट हुने आय हुन् । पालिकाको विगत ५ आर्थिक वर्षको आयको प्रवृति हेर्दा संघियासरकर बाट प्राप्त हुने आयको हिस्सा सबै भन्दा बढी देखिन्छ भने राजश्व बाँडफाँड बाट प्राप्त हुने आय प्रमुख देखिन्छ । पालिकाको आन्तरिक स्रोत आ.व. २०७९/०८० र आ.व. २०८०/०८१ मा विगतका आ.व. मा भन्दा धेरै बढेको देखिन्छ ।

तालिका ५४: उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको आयको विवरण

आय स्रोत	आ .व. ०७७/२०७६	आ .व. ०७७/२०७७	आ .व. ०७९/२०७८	आ .व. ०८०/२०७९	आ .व. ०८१/२०८०
अन्तरिक स्रोत	३०३४९१०००	२०१४७९०००	२२०७२९२२१२४.	९४३६५३८२०	८३६६६२०७०
राजश्व बाँडफाँड	४५८४०९०००	५५०३४४०० ०	६३२५४२०१७२८.	५८९३७००००	५९१४१०७३०
प्रदेश सरकार अनुदान	८३४९९०००	८३५९८०००	८३५९८०००	९५८४९०००	३३४६८०००
संघिय सरकार अनुदान	८६६४०००००	९८९९०००० ०	१०४३३२७००००	१०६९५०००००	११४५००००००
अन्य संघ संस्था	-	-	-	१९६०००००	-
बैंक मौज्जाद	१०००००००००	२३१३११०० ०	१०२५८१३८७४९५.	-	-
जम्मा बजेट	**१८११७९९०००**	**२०५६६३२०००**	**३००६०१०११३**	**२७१७९७२८२०**	**२६०६५४०८००**

(नीति तथा कार्यक्रम आ.व. २०७६/७७, आ.व.२०७७/०७८, आ.व.२०७८/७९, आ.व.२०७९/८० र आ.व. २०८०/८१)

आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा पालिकाको कुल आय स्रोतको ४७.८२ % संघिय अनुदान, २५.३ % राजश्व बाँडफाँड, १६.७५ % आन्तरिक स्रोत, ४.६१ % प्रदेश अनुदान र ५.५२ % बैंक मौज्दात बाट हुने अनुमान गरिएको थियो ।

आ.व. २०७७/०७८ मा पालिकाको कुल आय स्रोतको ४८.१३ % संघिय अनुदान, २६.६७ % राजश्व बाँडफाँड बाट, ११.२५ % बैंक मौज्दातबाट ९.८ % आन्तरिक स्रोत र ४.०६ % प्रदेश अनुदान बाट प्राप्त हुने अनुमान गरिएको थियो ।

आ.व. २०७८/०७९ मा पालिकाको कुल आय स्रोतको ३४.७१% संघिय अनुदान बाट, ३४.१३ % बैंक मौज्दातबाट २१.०४ % राजश्व बाँडफाँड बाट, ७.३४ % आन्तरिक स्रोत र २.७८ % प्रदेश अनुदान बाट प्राप्त हुने अनुमान गरिएको थियो ।

आ.व. २०७९/०८० मा पालिकाको कुल आय स्रोतको ३९.३५% संघिय अनुदान बाट, ३४.७२ % आन्तरिक स्रोत बाट, २१.६८ % राजश्व बाँडफाँड बाट, ३.५३ % प्रदेश अनुदान बाट र ०.७२ % अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त हुने आयबाट हुने अनुमान गरिएको थियो ।

आ.व. २०८०/०८१ मा पालिकाको कुल आय स्रोतको ३९.३५% संघिय अनुदान बाट, ३४.७२ % आन्तरिक स्रोत बाट, २१.६८ % राजश्व बाँडफाँड बाट, ३.५३ % प्रदेश अनुदान बाट र ०.७२ % अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त हुने आयबाट हुने अनुमान गरिएको थियो ।

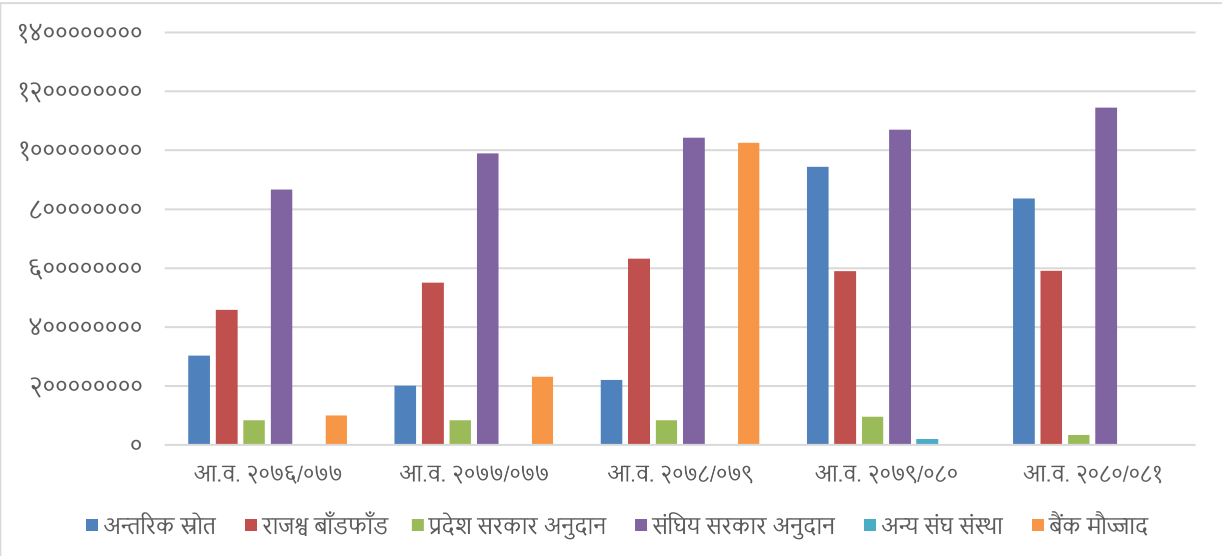

चित्र 20: उपमहानगरको विगत ५ वर्षको आयको विवरण

१.१३.२.व्ययको विवरण

पालिका बाट हुने व्यय मुख्यतया दुई तहमा खर्च हुने गरेको छ । चालु खर्च र पुँजीगत खर्च चालु खर्चमा मुख्यतया दैनिक प्रशासन संचालनका लागि आवश्यक प्रशासनिक खर्च र कर्मचारी तथा प्रतिनिधिको तलब भत्ता पर्दछ । त्यसैगरी पूर्वाधार निर्माण, आर्थिक तथा सामाजिक विकासका क्रियाकलापमा हुने खर्च पर्दछ ।

तालिका ५५: उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको व्यय विनियोजनको विवरण

विषयगत क्षेत्र	आर्थिक वर्ष				
	२०७६०७७/	२०७७०७८/	२०७८०७९/	२०७९०८०/	२०८००८१/
पूर्वाधार विकास	८६,१२,५०,०००	९७,९८,३९,०००	१,००,६३,०७,६२०	१८,७२,००,०००	१,००,४३,००,०००
आर्थिक विकास	४,९५,५७,०००	६,५३,००,०००	११२११६०००	१९,५९,००,०००	११,७६,००,०००
सामाजिक विकास	८५,५५,४३,०००	७२,४७,७९,०००	१०६९०५२०७०	८३,४७,००,०००	९२,९२,००,०००
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	४,९९,२०,०००	४,७१,१९,०००	४,५२,०२,१००	१२,०६,००,०००	७,१५,००,०००
संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	६,४५,८९,०००	३,५४,००,०००	७,८५,२९,२००	७,३३,००,०००	४,२२,००,०००
अन्य विवध	९५,००,०००	४,७७,०००,०००	९९,००,०००	९९,००,०००	४,१०,००,०००

(नीति तथा कार्यक्रम आ.व. २०७६/७७, आ.व.२०७७/०७८, आ.व.२०७८/७९, आ.व.२०७९/८० र आ.व. २०८०/८१)

हेटौंडा उपमहानगरपालिकामा आ.व २०७६६/०७७ को व्ययको विवरण हेर्दा सबै भन्दा व्यय भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र मा करिब ४६ % र त्यसपछि सामाजिक विकास क्षेत्रमा करिब ४५ % विनियोजन गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन, आर्थिक विकास, संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह मा विनियोजन भएको छ ।

आ.व. २०७७/०७८ मा पालिकाको व्ययमा सबै भन्दा बढी भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा विनियोजन भएको देखिन्छ । पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा कुल बजेट विनियोजनको करिब ४२ % र सामाजिक विकासमा ३१ % विनियोजन भएको देखिन्छ । यस आ.व. मा आर्थिक विकास र वन तथा वातावरणका क्षेत्रमा तुलात्नात्मक रुपमा न्युन बजेट विनियोजन भएको छ भने, अन्य विविध शिर्षकमा करिब २० % बिनियोजन भएको देखिन्छ ।

आ.व. २०७८/०७९ मा पालिकाले सबै भन्दा बढी सामाजिक विकासको क्षेत्रमा विनियोजन गरेको देखिन्छ । सामाजिक विकासको क्षेत्रमा कुल बजेट विनियोजनको करिब ४६ % विनियोजन भएको छ भने, भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि करिब ४३ % विनियोजन भएको देखिन्छ । यस आ.व. मा आर्थिक विकासका लागि ५% संस्थागत विकासका लागि ३ % र वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका लागि कुल बजेटको करिब २ % बजेट विनियोजन भएको देखिन्छ ।

आ.व. २०७९/०८० मा हेटौंडा उपमहानगरपालिकाले सबै भन्दा बढी बजेट सामाजिक विकासको क्षेत्रमा विनियोजन गरेको देखिन्छ । सामाजिक विकासका लागि कुल बजेट विनियोजनको करिब ५९ % विनियोजन भएको छ भने, आर्थिक विकासका लागि मात्र १४ % विनियोजन भएको देखिन्छ । यस आ.व. मा पूर्वाधार विकासका लागि १३ %, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका लागि कुल बजेटको करिब ८ % र संस्थागत विकासका लागि ५ % बजेट विनियोजन भएको देखिन्छ ।

आ.व. २०८०/०८१ मा पालिकाले सबै भन्दा बढी बजेट पूर्वाधार विकासका लागि विनियोजन गरेको देखिन्छ । पूर्वाधारको क्षेत्रमा कुल बजेट विनियोजनको करिब ४६ % विनियोजन भएको छ भने, सामाजिक विकासका लागि करिब ४२ % विनियोजन भएको देखिन्छ । यस आ.व. मा आर्थिक विकासका लागि मात्र ५ %, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका लागि कुल बजेटको करिब ३ % र संस्थागत विकासका लागि २ % बजेट विनियोजन भएको देखिन्छ ।

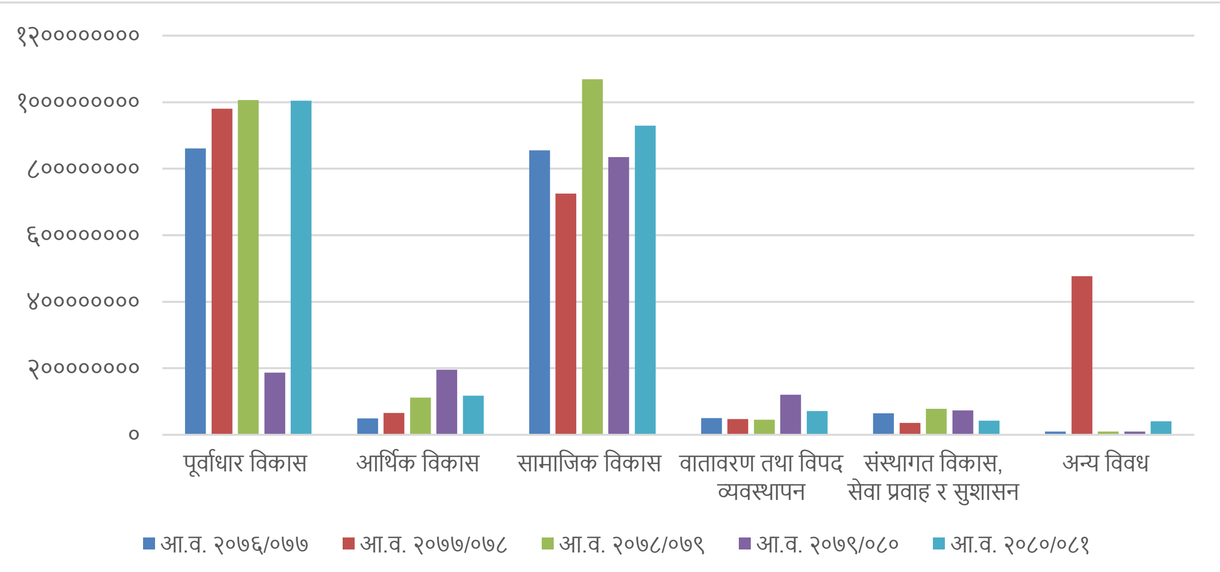

चित्र 21 हेटौंडा उपमहानगरपालिकाको विगत ५ वर्षको बजेट विनियोजनको विवरण

अनुसूची

नक्शा

फोटोग्राफ